

A nemzetgyűlés 11. ülése
1946. évi január hó 30-án, szerdán,
Nagy Ferenc és Kossa István elnöklete alatt

Tárgyai:¹

A Magyarország államformájáról szóló
törvényjavaslat tárgyalása

¹ A Magyarország államformájáról szóló törvényjavaslat tárgyalása mellett ezen az ülésen még a legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapítására került sor.

Elnök: T. Nemzetgyűlés! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvének vezetésére Futó József, az egyéb jegyzői teendők végzésére pedig Hegyesi János jegyző urat kérem fel.²

Napirend szerint következik a Magyarország államformájáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. Mielőtt az előadó úrnak a szót megadnám, a T. Nemzetgyűlés tudomására hozom, hogy a törvényjavaslathoz a független kisgazdapárt, a magyar kommunista párt, a szociáldemokrata párt, a nemzeti parasztpárt, a polgári demokratapárt, a demokrata néppárt jelentettek be szónokokat, és pedig Eröss János, Rajk László, Kéthly Anna, Darvas József, Eckhardt Sándor és Szent-Iványi Sándor képviselőtársainkat.

A Ház a bejelentést tudomásul veszi.

Sulyok Dezső előadó urat illeti a szó.

Sulyok Dezső (kg) előadó: T. Nemzetgyűlés! A között a sok szempont között, amelyek önként kínálkoznak arra, hogy rajtuk keresztül az emberiség történelmét vizsgálat tárgyává tegyük, egy igen érdekes és nagy jelentőségű szempont volna az, ha az emberiség történelmét úgy fognánk fel mint az egyén és az állam küzdelmét. A történelmi öntudatra ébredt embernek önmagával és társaival szemben szinte az első gesztusa az volt, hogy megalkotta az államot – azzal az akkor még csak ösztönösen érzett, de kifejezésre nem juttatott céllal, hogy biztosítsa a rendszeres és rendezett együttélés lehetőségét, és abban a pillanatban, amikor az állam, mint az ember egyik alkotása létrejött, már meg is indult a küzdelem az ember és az állam között. Az állam nyomban arra törekedett, hogy az egyént maga alá gyűrje, hatalmát minél jobban kiterjessze feléje. Az egyén pedig ezzel szemben önkéntelenül védekezett, iparkodott szabadságát megóvni és ez a küzdelem, amely a történelem hajnalán kezdődött, tart ma is. Az egyén és az állam küzdelme jellemezték legnagyobb mértékben azt a háborút, amely alig zárult még csak le, amely csak néhány hónappal van a háttérünk mögött.

Az egyén és az állam küzdelme tulajdonképpen az emberi szabadság története. Kevés szó van T. Nemzetgyűlés, az emberiség történelmében, amelyet annyiszor és olyan különböző értelemben hangoztattak volna, mint a szabadság. Szerény nézetem szerint én a szabadságot akként határozom meg, hogy szabadság alatt értem ama emberi magatartás lehetővé tételét, amely alkalmas arra, hogy az ember lényegéhez tartozó belső képességek a külső világban megvalósulhassanak. Ha a szabadságot ebben az értelemben fogjuk fel, akkor mindjárt a történelem kezdetén, az európai történelemnek abban a szakaszában, amely szervesen hozzátartozik napjaink történelméhez, amely máig sem szűnt meg hatni reánk és amely még ma is sok tekintetben irányítja, ha másként nem, szellemén keresztül, történelmünket, a görög városállamok sorával mindjárt élénken elkülönül egymástól a történelemnek ez a két iránya. Rögtön, ahogyan a görög városállamok kialakulnak megalakul a hatalmi állam, amely az akkori felfogásnak megfelelően katonaállam volt. A szabad államot Athén példázza, a hatalmi államot, a katonaállamot Spárta. A két állam között nyomban meg is indul a versengés és a történelem a tanúja annak, hogy ebben a versenyben maradék nélkül, fölényesen és minden időkre kihatóan a szabad állam győzött. Az egyéni szabadság érvényesülése hozta létre Athénben azokat az óriási eredményeket, amelyekből még ma is

² Az ülés elnöke ezután hivatkozva a házszabályok 72. paragrafusának (1) bekezdésére, amely úgy rendelkezik, hogy a napirend tárgyalására szánt időt esetről esetre az elnök javaslatára a nemzetgyűlés állapítja meg – javasolta, hogy további intézkedésig a nemzetgyűlés üléseit reggel 9 órától délután 4 óráig tartsák. A javaslatot a nemzetgyűlés elfogadta.

él az emberiség. Aischylos, Sophokles, Euripides, Aristophanes; a görög dráma nagy nevei, a másik oldalon Sokrates, Platon és Aristoteles: a görög filozófia kiválóságai, Themistokles, valamint Perikles a hadvezetésnek, illetőleg az államvezetésnek ezek a csillagai, amíg kultúremlék lesz a világon, mindig előttünk fognak ragyogni és ezekre mindig mint példaképekre fognak tekinteni. Spárta megvalósította a rideg katonai nevelést, szigorú fegyelem alatt tartotta a polgárait, kora ifjúságuktól kezdve egészen életük alkonyáig kézben tartotta őket. Tudott is ideig-óráig tartó katonai eredményeket elérni, végeredményben azonban semmi olyat nem alkotott, ami időtálló lett volna és ami még ma is hevíteni, lelkesíteni tudná Spárta emlékéért az emberiséget.

Nyilvánvaló tehát már az emberi történelem kezdetétől, hogy csak a szabad állam, az emberi szabadságot megvalósító állam tud maradandó értéket adni az emberiségnek, a hatalmi állam, katona- vagy rendőrállam erre képtelen.

T. Nemzetgyűlés! Amikor azután a görög államok az egymás közötti versengésnek áldozatul esve letűntek a történelem színpadáról, akkor a szabadságeszményt és egyúttal az emberiség fejlődésének a zászlaját Róma vette át tőlük. A „Civis Romanus sum”, a római polgár szabadságát büszkén a világba kiáltó ez a mondás mutatja, mit jelentett Rómában a szabadság, mire képesítette a római polgárt ez a szabadság. Az egyszerű Róma, amely eredetileg a csavargók gyülelész népéből alakult, átformálódva a szabadság átnevelő, meg-nemesítő és lelkesítő kohójában, hatalmába kerítette az egész világot és megalkotta az ókornak azt a legnagyobb birodalmát, amely jogrendszerében, úthálózatában, gondolkodásában, az államalkotásról alkotott örökérvényű megállapításaiban ma is itt él és itt hat közöttünk. Róma akkor kezdett nagygyá lenni, amikor a királyok zsarnokságát megunva, elűzte az utolsó királyt és a respublicát, a köztársaságot, a köz ügyét állította az emberi érdeklődés és fejlődés homlokterébe. Róma a köztársaság korában lett nagygyá, de tovább fejlődött a császári korszakban mindaddig, amíg a császárok a szenátus meghallgatásával és a szenátus törvényhozó hatalmát elismerve kormányoztak. Megszűnt azonban nagysága abban a pillanatban, amikor a szabadságot a zsarnokság váltotta fel s ettől kezdve a római birodalom lassú haldoklása beszédes példája volt annak, hogy szabadság nélkül alkotni, nagyot alkotni vagy akár csak nagyot fenntartani is, nem lehet. A szabadság halálával meghalt a római birodalom is.

A szabadság ügye azonban nem vészett el a római légiók vereségével, mert akkor már ott állt helyette a keresztény szabadságeszme, amely tisztább és eszményibb módon valósította meg a szabadság gondolatát minden történelmi előzőjénél. A kereszténység alapelve az, hogy az ember személyiség és szabad. Személyiség azért, mert a kereszténység tanítása szerint létét közvetlenül az Istentől kapta, aki a maga képére és hasonlatosságára teremtette meg az embert. Mivel pedig az Isten a keresztény tanítás szerint személyes Isten, személyiség s az ember az ő képére és hasonlatosságára teremtett, személyiség maga az ember is. Személyiség és szabad, mert közvetlenül lelki adottságainál fogva áll Istenével kapcsolatban, amit senki a világon el nem vehet tőle. (Tetszés és taps a kispapáért oldalán.)

Innen származik a kereszténység alaptanítása: inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek és innen származik az a hatalmas hatóerő, amely lassan, fokozatosan, a tudatlan halászsok és tudatlan napszámosok, az apostolok munkája révén átgyúrta, átalakította, átszervezte az egész világot és egy olyan új eszményt léptetett itt életbe, egy olyan új eszménynek a megvalósítását tette lehetővé, amelyre az ókor pogány kultúrája még a legnagyobb magaslatokon sem mert volna gondolni.

A keresztény középkor a rendiség kora és ehhez képest külön szabadságot alkotott a keresztény eszmény hordozójának, a lovagnak: később, a történelmi fejlődés folyamán ala-

kult ki a városi polgár szabadsága és csak hosszas és nehézkes fejlődés után alakult ki végre a paraszt szabadsága.

Nem hanyagolható el az a szempont és az a megállapítás, hogy a paraszt szabadságát elsősorban az ősi svájci kantonok, Uri, Schwyz és Graubünden valósították meg, tehát a paraszt szabadságát elsősorban és mindenekelőtt a köztársasági államformát élő Svájc tette élő valósággá s a parasztot ez tette meg az államélet alapjává, amelyre a svájci köztársaság azóta is időt állónak bizonyult épülete felépülhetett.

A reneszánsz nem más, mint a szabadságeszme reinkarnációja, a szabadságeszmének a múltból való átvétele. Azok a nagy mozgalmak, amelyek szellemi, politikai és gazdasági téren a reneszánsz korában át- meg átviharzottak Európán, mind a szabadság újjáéledésének gondolatából fakadtak. Ez vezetett el később az ipari forradalomhoz, ez vezetett a vallásháborúkon keresztül a vallásszabadság elismeréséhez és ez vezetett a gazdasági fellendülés során új kontinensek felfedezéséhez, amelyeknek felfedezése s a kultúrember életébe való bekapcsolódása hatalmas új perspektívát nyitott meg az emberiség számára. Új horizontok keletkeztek: az a szűk világ, amelyben a középkor embere élt, egyszerre kitárult s az egész világ ott állt az ember előtt, csak azt kívánta, hogy nyújtsa ki utána kezét, vegye birtokába és építse meg rajta a maga birodalmát.

Ugyanebben az időben, illetve ezt követően hamarosan kialakultak az európai államoknak nagyjában és egészében ma is érvényben levő modern képletei. Ezt az átalakulást Angliában az evolúció jellemezte és a Cromwell-féle „kerekfejűek” forradalmát leszámítva, az angol szigetországban a békés evolúció, fejlődés helyettesítette a forradalmat. Ami Angliában simán, szinte, hogy úgy fejezzem ki magam, olajozottan és egyszerűen ment, az a kontinensen nem ment ilyen simán s itt a nagy franciaforradalomnak kellett eljőnie, hogy 1789. augusztus 20-tól 26-ig tartott ülésében a convent deklarálni tudja az állampolgári és emberi jogokat.

Ezzel párhuzamosan haladt Amerika fejlődése. Az amerikai szabadságharc, Washington György mozgalma szintén a szabadságeszme megvalósítása volt és odaát Amerikában a Szabadság-szobor,³ amely az emberi szabadság jelképe, minden időkre belekiáltja a világba azt, amit a görög példa már úgymint untig elének tárt: nagyot, hatalmasat, szépet alkotni csak a szabadság zászlaja alatt lehet. (Helyeslés és taps.)

T. Nemzetgyűlés! Ezen az úton és ebben az irányban jutott el az emberiség a XIX. századhoz, amely sokak szemében úgy tűnt fel abban az időben, mint az idők teljessége, mint betetőzése és megkoronázása mindannak, amit az ember ezen a téren egyáltalában alkotni tud. A liberális kapitalizmus s a parlamentáris kormányzati rendszer úgy látszott, elérkezett a tökéletesedés végső fokához. Kialakult ezen a téren az értékek hierarchiája és megállapították, hogy a szabadság: eszmény, a demokrácia: elv és a parlamentarizmus: eszköz, az eszközzel, az elv tiszteletben tartásával meg lehet valósítani az eszményt és így alakult ki egy sorozat, az államoknak egész sora Európában és túl a tengeren, amely a parlamenti rendszeren felépített demokrácia elvében vélte megvalósítani a szabadság emberi eszményét.

A történelem azonban azt tanítja, hogy ezen a világon semmi sem befejezett és semmi sem állandó s akik azt hitték, hogy a XIX. század vége és a XX. század eleje, a híres századforduló, az idők teljességét hozta meg és egyenlő mindannak betetőzésével, amit az

³ Washington György (1732–1799) amerikai hadvezér és államférfi, az USA első elnöke (1789–1797). 1775. június 15-én, az amerikai függetlenségi harc katonai vezetője. Az államok milíciájából sokévi küzdelem és vereségek árán győztes hadsereget kovácsolt, amelyik – francia segítséggel – 1871. október 16-án Yorktown-nál fegyverletételre kényszerítette az angolokat.

emberi szellem alkotni tud, azok hamarosan csalódnai voltak kénytelenek. Amint az első hajnali szellő feltámadása elűzi és széthajtja a ködöt a völgy felől és ott áll az ember a szabad ég alatt, úgy szakadt rá az emberiségre 1914-ben az első világháború vihara, amely egyszersmindenkorra megszüntette azt a nyugodt, kiegyensúlyozott biztonságérzetet, amelyben az emberiség ebben az időben élt és megint ott áll az ember a szabad ég alatt és látja, hogy itt újra minden lehetséges, hogy új kezdetek kezdetén állunk, semmi sem befejezett, a múlt végleg, egyszersmindenkorra eltűnt, a halottak nem segítenek nekünk a jövő felépítésében, legfeljebb csak példáikkal és a rendszer, amelyet alkottak, nem a mi állandó hazánk, mert az úgy eltűnt és széjjelomlott, mintha soha itt sem lett volna.

Az emberiség itt áll életének új korszakában, amelyet legjobban Kopernikus korához lehetne hasonlítani, amikor a geocentrikus világnézetet felváltotta a bolygók rendszerének és a naprendszernek megismerése, ami máról-holnapra egyszerre átalakította az emberiség gondolkodását, amikor látták, hogy nem a föld a világ közepe, a föld csak egy elenyészően jelentéktelen kis része a világegyetemnek, amikor tehát át kellett értékelni minden ítéletet, amikor a legnagyobb értékek is új megítélés alá kerültek és amikor az emberiségnek új irányba kellett haladnia, amely azután új távlatokat nyitott meg és új fejlődési korszakban, ebben a viharos és mindent magával ragadó, kozmikus lendülettel megindult új korszakban az emberiség első lépése máris rossz volt és helytelen irányban terelődött, mert ez a kor, a két nagy világháború közötti idő kitermelte Európában a fasiszta államrendszereket, amelyek alapvetően elhibáztak. Elhibáztak pedig azért, mert a fasiszta tanítása szerint az emberi társadalom végső célja az állam. Minden fasiszta tanítás ezen épül fel, ez pedig alapjában hibás, mert a társadalom végső célja nem az állam kiteljesítése, hanem a személyiségében élő ember szabadságának a kiteljesítése. (Élénk helyeslés és taps.)

Mussolini írja a fasiszmusról az Enciklopedia Italiana-ban,⁴ hogy a fasiszta számára minden az államban van, az államon kívül sem emberi, sem emberfölötti érték, sőt egyáltalában semmiféle érték el nem képzelhető. Amit Mussolini az állam misztikus ködbe burkolt és fantomná emelt képében látott, mint a társadalom végső célját, ugyanezt a hitlerizmus a fajban látta és ezzel elfogadta Schopenhauer alapvetően téves filozófiáját, amely szerint önálló léte csak a fajnak van s a faj tulajdonképpen az időben széthúzott és az időben megvalósuló eszme. Az egyes egyénnek nincs önálló léte a schopenhaueri filozófia szerint, csak a fajtól kölcsönzött élete van, az eszme objektíválódása és megvalósulása a fajban történik. Ezt az alapvetően téves tanítást tette magáévá Hitler, erre alapította a náci államrendszert, ami azután logikusan és természetesen odavezetett, hogy ha önálló léttel csak a faj bír, akkor a fajoknak egymás ellen harcot kell indítaniuk és az egyik fajnak a másikat ki kell irtania a föld színéről, el kell pusztítania. E sátáni gondolat alapján valósította meg a hitlerizmus azokat a példátlanul szörnyű s az emberiség örök szégyenét jelentő tömegmészárlásokat, amelyekhez hasonlóak soha ezen a világon eddig nem voltak.

T. Nemzetgyűlés! Ide fejlődött az a gondolat, amely megtagadta a személyes szabadság kultuszát s amely ennek helyébe az állam mindenhatóságát és öncélúságát állította. Vissza kell tehát kanyarodni ez után a szörnyű és vérrel áztatott vargabetű után a demokráciához, el kell jutni oda, ahol Athén évezredekkel ezelőtt állott, vissza kell térni az emberi szabadságeszmény visszaállításához és szolgálatához. (Úgy van! Úgy van! – Taps a Ház minden oldalán.)

Eljutottunk tehát oda, hogy a szabadságeszmény megvalósítása érdekében kell az európai állami berendezéseket átépíteni; ahol rosszak, ott földig lerombolni és helyükbe újat

⁴ A Rizzoli Kiadó gondozásában a harmincas években sorozatosan megjelenő nagy Olasz Enciklopédia XIV. kötetében (megjelent 1932-ben) Mussolini írta meg – Giovanni Gentilével, a rezsím filozófusával együttműködve – a „fasiszta” címszó „doktrína” című alpontját.

építeni. Helyesen mondja Ortega, hogy pillanatnyilag az emberi kultúra legnagyobb veszedelem az állam. Abban az időpontban, amelyben mi élünk, a civilizáció legszembeesőbb, legöncéltabb alkotása az állam, az egyéni spontaneitás helyébe mindenütt az állami spontaneitás lépett, márpedig állami kezdeményezéssel az emberi kultúrát és civilizációt előbbrevinni nem lehet, a civilizációnak és kultúrának egyetlen rugója az egyénben rejlő szellemi képesség, az állam ennek legfeljebb csak rendszerezője, irányítója, vezetője lehet, de semmiképpen sem lehet kiindulópontja és nem lehet forrása. (Taps a kisgazdapárton.)

T. Nemzetgyűlés! A magyarság eljutott történelmének ahhoz a pontjához, hogy ebben a vérgőzös és minden kezdeti indítást magában foglaló korban újra döntsön ama kérdés fellett, hogy állami életét miképpen akarja megszervezni és felépíteni.

Amikor ebben a kérdésben döntenünk kell, akkor mindenekelőtt meg kell állapítanunk: ha a jót erkölcsi szempontból használjuk vagy hasznossági szempontból használjuk, akkor a királyság és köztársaság államformája egyformán lehet erkölcsös és hasznos is. Sem a morális, sem pedig a hasznossági szempontok nem utalnak kifejezetten sem az egyik, sem a másik megoldás felé, a királyságban éppen úgy megtalálhatja boldogulását valamely nép, mint a köztársaságban. Legjobb példa erre éppen az egymás mellett, fej-fej mellett haladó két angolszász világhatalom, az Amerikai Egyesült Államok és a Brit Királyság példája. Amerika köztársaság, Anglia történelmi alapon nyugvó királyság. Egyik állam fejlődését, hatalmának kifejlesztését sem akadályozta meg államformája: Amerika nagy tudott lenni a köztársasági államforma mellett s a brit birodalom naggyá tudott fejlődni és fenn tudott maradni a királyság intézménye mellett. Ha Washington György, Lincoln Ábrahám és a többi nagy elnökök egészen a legutóbb elhalt nagy Roosevelttig nagy szolgálatokat tudtak tenni országuknak, akkor a Lancesterek, Plantagenetek, Tudorok, Anjouk, normann uralkodók hasonlóképpen nagy szolgálatokat tudtak tenni Angliának és hatalmas fejlődési fokra tudták felvinni az angol állami, társadalmi, gazdasági és tudományos életet.

De ha a kisebb államok között nézünk szét, akkor is megállapíthatjuk, hogy a kisebb államok is éppen úgy meg tudják találni boldogulásukat a köztársasági államforma mellett, mint a királyság mellett. Svájc óriási fejlődést ért el és szinte az emberi kultúra élén áll hosszú idő óta; mellette a Kis Dánia, mint királyság szintén valóságos paradicsomot valósított meg állampolgárai számára. Lehet tehát fejlődés mindkét államforma mellett, lehet nagyon alkotni mindkettő mellett, egyik sem jobb vagy egyik sem rosszabb a másikinál.

Amikor most Magyarországon mégis – nyugodtan mondhatjuk –, nemcsak a nemzetgyűlés egyhangú elhatározása, de szinte a nagyközönségnek is majdnem ilyen egyhangú elhatározása a köztársaság mellett foglal állás, akkor az a megoldás vezet bennünket, hogy meg kell szüntetnünk és le kell vezetnünk azt a bizalmi válságot, amely a fiatal magyar köztársaság életét ma megnehezíti. Bizonyos antinómiák, feszültségek vannak itt, amelyek megnehezítik, ha ugyan lehetetlenné nem teszik, ennek a nemzetnek további fejlődését, életének helyes irányba terelését. Feszültség és antinómia van egyrészt kifelé, másrészt befelé, az ország lakosságának egyes rétegei között.

A kifelé irányuló feszültség az, amely köztünk, a legyőzött államok és tegnapi ellenfeleink az egyesült és szövetséges hatalmak, az Egyesült Nemzetek⁵ között van. Az Egyesült

⁵ A szövetségesek már a háború alatt többször foglalkoztak a háború utáni helyzet alakulásával. Megállapodásaikat rögzítette az 1942. január 1-jén aláírt egyesült Nemzetek Kiáltványa, az 1943-ban lezajlott moszkvai külügyminiszteri, a teheráni kormányfői, valamint a kairói és az 1945. február 4–1-i jaltai értekezlet határozata. A fent említett kiáltványban szerepelt először a fasiszta hatalmak leverésére szövetkezett államok összefogó megjelöléseként az „Egyesült Nemzetek” elnevezés. – Az ENZ hivatalos megalakítására San Franciscóba került sor, ahol 51 állam képviselőinek részvételével 1945. április 25-én nyílt meg az az értekezlet, amely kéthónapi tárgyalás után, 1945. június 26-án az ENSZ Alapokmányát elfogadta.

Nemzetek bennünk még ma is azt látják, hogy mi voltunk esztelen. Lelkiismeretlen és ostoba vezetőink intézkedései folytán az utolsó ország, amely a hitlerizmus mellett kitartott. Hiába mondjuk, hogy mi radikálisan megváltoztunk és a tegnapi félfasiszta vagy fasiszta rendszerű államból demokrata állammá alakultunk át, ezt szavakkal bizonyítani és erősíteni nem elég, (Úgy van! Úgy van! a kommunista párton.) ezt tettekkel kell bebizonyítanunk. (Úgy van! Úgy van! – Általános helyeslés és taps.)

Egy ilyen cselekedet, amely az egész világ felé félremagyarázhatatlanul dokumentálja a mi demokratikus elszánásunkat, a köztársasági államforma törvénybeiktatása. (Úgy van! Úgy van! – élénk helyeslés.) Nekünk be kell bizonyítanunk kifelé a világ felé, hogy a múlt után nemcsak betettük az ajtót, hanem be is falaztuk. (Úgy van! Úgy van! – általában helyeslés és taps.) Nincs közöttünk senki, aki ha a tisztességes magyar névre igényt tart, a múltat visszakívánná. (Úgy van! Úgy van!) Nem volt ebben a múltban a magyar nép javára semmi jó (Úgy van! Úgy van!), nem volt ebben az ország egyeteme számára semmi értékes, nincs ebben a vonatkozásban – hangsúlyozom: ebben a vonatkozásban – semmi olyan, amit érdemes volna átmenteni a jövőre. Így tehát, amikor a köztársasági államformát ilyen imponáló módon, egyhangú elhatározással iktatjuk törvénybe, elsősorban az Egyesült Nemzetek felé akarunk tettekben megnyilvánuló dokumentumot adni arra vonatkozóan, hogy igenis demokraták vagyunk és nem is akarunk mások lenni, mint demokraták.

De befelé is van ilyen feszültség, amelyet szintén meg kell szüntetni, mégpedig a munkáspártok és az úgynevezett polgári alapon álló többségi párt között van egy természetes bizalmatlanság. Ennek letagadása vagy elkendőzése nem volna jó szolgálat a magyarság fejlődése szempontjából. Be kell vallani, van ilyen bizonyos bizalmatlanság, de ezt a bizalmatlanságot is ki kell küszöbölnünk magunk közül (Úgy van! Úgy van!) és meg kell győznünk egymást arról, hogy becsületesen, jó szándékkal és fenntartás nélkül a demokráciát akarjuk megvalósítani. (Taps a Ház minden oldalán.) Ezt a célt is szolgálja ez a javaslat, éppen ezért hozzuk ezt a javaslatot most ide és nem halasztjuk el ennek tárgyalását, mert most, azonnal és sürgősen a világ felé meg kell mutatni a magyar nemzet egységét ebben a kérdésben és meg kell teremteni a belső megnyugvás elindításához a legszükségesebb alapot.

Ezt a gesztust, t. Nemzetgyűlés, követniük kell továbbiaknak is; ez csak az alap, a ma még Magyarországon fennálló társadalmi osztályok közt az ellentétek alapjait kell kiküszöbölnünk, mert nem szabad a történelem során valaha is megisméltódnie annak, hogy a nemzet, osztályok szerint elkülönülve, különböző utakon akarja a maga boldogulását megtalálni. (Úgy van! Úgy van!) Együvé tartozunk, nincs köztünk különbség, valamennyien dolgozó polgárai vagyunk ennek az országnak (Úgy van! Úgy van!), kezet kell tehát nyújtani, mert csak így tudjuk a magyar jövőt megfelelő módon biztosítani. (Taps és éljenzés.)

T. Nemzetgyűlés! Nagy dolog, ha egy ilyen alkotást egyhangú elhatározással lehet elvégezni. A történelem tanúsága szerint a viszonyok megjavítására irányuló törekvéseket valamely államban a kisebbség csak akkor szokta erőszakos úton megvalósítani, ha azok megvalósítására alkalmas többség nem tud kialakulni. (Úgy van! a kommunista párt oldalán.) Ha azonban egy többség alakul ki, amely a viszonyok megjavítására irányuló törekvéseket magáévá teszi és ha ez a többség egybe tudja forrasztani az árnyalati különbséget feltüntető emberi véleményeket, akkor a kisebbségek erőszakos fellépésére nincs szükség és akkor a forradalom útja helyett eljutottunk az egészséges fejlődés, kiválasztódás, evolúcionizmus útjára, amelyen keresztül nagyot, szépet lehet alkotni, anélkül, hogy a fejlődés útján áldozatok, véres áldozatok vagy megkínzott emberi áldozatok volnának.

T. Nemzetgyűlés! Ezt a célt kívánjuk ezzel a törvénnyel megvalósítani s ezt a célt, amelyre gyenge emberi erőnktől telik, valószínűleg meg is fogjuk valósítani.

Maga a javaslat, amely eszköz ennek a célnak megvalósítására, lényegében két részből áll, egy rövidebb bevezető részből és ezenkívül húsz szakaszból, amelyek a részletes rendelkezéseket tartalmazzák. A bevezető rész tulajdonképpen nem rendelkezést tartalmaz, hanem egy elvi deklarációt, amely szerint Magyarország határozottan odaáll az emberi szabadságjogok mellé s ezeket mint alkotmányos hitvallást foglalja bele az államformáról szóló törvénybe.

T. Nemzetgyűlés! Hogy mit értek szabadságon, azt már elmondtam beszédem bevezető részében. A szabadság azonban általában a magyar gondolkodás szerint és a magyar szóhasználat szerint a kétirányú, egy tevőleges és egy nemleges irányú, nevezetesen megkülönböztethetjük ezt a két irányt: mire irányul a szabadság, mire van szabadságom és mitől vagyok szabad. Az első az, hogy mire irányul a szabadságom, ez a pozitív tevőleges irány; az, hogy mitől vagyok szabad, meghatározza a nemleges irányban való szabadság fogalmát. Ezt a beosztást követi ennek a törvényjavaslatnak bevezetése is, amikor felsorolja a pozitív emberi szabadságjogokat és melléjük utal az Atlanti Charta⁶ szellemében és annak szóhasználatával nemleges irányban arra is, hogy mitől kell az embernek szabadnak lennie, hogy élete teljességét kiélhesse és hogy boldogulhasson a rendezett állam törvényeinek keretén belül. Ez a bevezetés foglalkozik azután még egy tétellel, nevezetesen megvalósítja a magyar Habeas Corpus⁷ aktát, amikor kimondja, hogy ezektől a jogoktól egyetlen állampolgár sem fosztható meg törvényes eljárás nélkül. (Éljenzés és taps a kispadpart oldalán.)

Szükség van ennek kodifikálására, mert legalább elvileg a köztársasági államforma védelme mellett felállítja a személyiség védelmét, amelyre szükség van és amely nélkül a történelem kereke – amint az előbbi példákban rámutattam – csak nyikorogni tud, de előrehaladni, a fejlődés irányában továbbmenni nem.

Ami már most az egyes szakaszokat illeti, szíves engedelmmel röviden ismertetem azok tartalmát.

Az 1. § megállapítja, hogy a szuverenitás Magyarországon magáé a magyar népé és a magyar nép a forrása és birtokosa az államhatalomnak.

A 2. § törvénybe iktatja a köztársasági államformát, megállapítja, hogy Magyarország köztársaság.

A 3. § foglalkozik azzal, hogy ki választható köztársasági elnökké és ezt a passzív jogosultságot megadja minden magyar állampolgárnak, aki élete 35. évét betöltötte és akinek nemzetgyűlési képviselőválasztási jogosultsága van. ez nem annyit jelent, hogy az illetőnek fel kell véve lennie valamilyen képviselőválasztói névjegyzékbe. Nem ehhez a formához köti ez a paragrafus azt a jogosultságot, hanem az anyagi jogosultságot tekinti. Vá-

⁶ Az Atlanti Chartát 1941. augusztus 14-én írta alá F. D. Roosevelt és W. Churchill. Szeptember 24-én csatlakozott hozzá a Szovjetunió is. Az Atlanti Charta a világ nemzetei együttélésének alapelveit rögzítette, legfontosabb pontjai a következők: 1. országaik semmiféle területi vagy egyéb természetű gyarapodásra nem törekcsenek, 2. nem kívánnak semmiféle területi változást, amely nem egyezik az érdekelt népek óhajával, 3. tiszteletben tartják minden népnek azt a jogát, hogy szabadon válassza meg azt az államformát, amelyben élni akar, 4. igyekezni fognak, hogy minden állam számára egyenlő feltételek mellett részesedést biztosítsanak a világkereskedelemben és a nyersanyagkészletekben, 5. meg akarják valósítani valamennyi nemzet legteljesebb gazdasági együttműködést, 6. olyan béke megkötését kívánják, amely lehetőséget nyújt minden nemzet számára, hogy félelem és nyomorúság nélkül élhessen, 7. a békének lehetővé kell tennie, hogy a tengereken mindenki szabadon közlekedhessen, 8. a világ minden népének le kell mondania az erőszak alkalmazásáról és olyan gyakorlati rendszabályokat kell támogatni, amelyek a fegyverkezés terhein könnyítenek.

⁷ 1679-ben elfogadott angol törvény, amely szerint bírói elfogatóparancs nélkül senkit sem lehet személyes szabadságtól megfosztani.

lasztható tehát mindenki, aki nemzetgyűlési képviselő választói jogosultsággal bír, tekintet nélkül arra, hogy a névjegyzékbe fel van-e véve, vagy nincs.

A törvényjavaslat 4. §-a a választási eljárást szabályozza. Törvénybe iktatja az ajánlás rendszerét és három menetben határozza meg, hogyan kell a választásnak lefolynia. Az első két menetben kétharmad többséget kíván meg, a harmadik menetben pedig már megelégszik az egyszerű, úgynevezett relatív többséggel. Ennél a szakasznál vita támadt abban a kérdésben, maradjunk-e az abszolút titkosság elve mellett, vagy bizonyos gyakorlati szempontokra való tekintettel törjük-e azt át és minősített lehetőség mellett, vagyis száz nemzetgyűlési képviselő írásban előterjesztett kérelmére engedjük-e meg a nyílt szavazást. Amint arról örömmel értesültem, ez a vita megszűnt s a kisebbségi vélemény benyújtói véleményüket és indoklásukat visszavonják.⁸ A nemzetgyűlés tehát abban a kedvező helyzetben van, hogy ezt a szakaszt vita nélkül és változatlanul fogadhatja el. Azért fontos ez, mert a demokrácia tulajdonképpen a titkosság elvén épül fel és a magyarság hosszú küzdelmet folytatott, míg törvényei sorába tudta iktatni a minden korlátozástól mentes titkos választójogot. Most végre elérkeztünk oda, hogy egy teljesen becsületes választási törvény alapján egy emberileg teljesen becsületes választást bonyolítottunk le a titkosság elvi alapján. Ettől az elvi alaptól eltérni itt sem kell. A titkos választás megmarad az elnök személyének kiválasztásánál, az elv tehát nem szenved semmiféle törést vagy csorbát és nem kell törvénybe iktatni egy olyan kivételt, amely nem erősítené, hanem gyengítené a szabályt.

Az 5. § törvénybe iktatja azt, hogy egymás után két ízben senkit sem lehet köztársasági elnökké választani. Ennek mélyén az a gondolat rejlik, hogy a köztársasági elnökök lehetőleg váltakozzanak és még a látszatát is kerüljük el annak, hogy a köztársasági elnökségben valamilyen örökletes intézményt óhajtanánk törvénybe iktatni.

A 6. § megállapítja az eskü vagy a fogadalom szövegét, amelyet a köztársaság elnökének itt a nemzetgyűlés színe előtt le kell tennie.⁹

A 7. § arról rendelkezik, hogy a választásról jegyzőkönyvet kell felvenni és azt a hivatalos lapban közzé kell tenni.

A 8. § megszünteti a Nemzeti Főtanácsot, mint ideiglenes intézményt, amelynek az államforma végleges rendezése után természetesen nem lesz többé létjogosultsága.¹⁰

⁸ Sulyok Dezső előadói beszédének elhangzása után Révai József a kisebbségi véleményt visszavonta.

⁹ A felszabadulás után a bíróságokon, a hadseregben és egyéb intézményekben – attól függően, hogy valaki valóságos volt vagy sem – választatható aközött, hogy esküt vagy fogadalmat tegyen. A hivatali esküt, illetve fogadalomtételt később rendeletben szabályozták. (1850/1946. ME. Számú rendelet a hivatali (szolgálati), közjegyzői (közjegyzőhelyettesi), ügyvédi és honvédségi eskü, illetőleg fogadalom szabályozása tárgyában. Magyar Közlöny, 1946. 47. sz.)

¹⁰ Az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága és az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. január 26-án kiadott 59/1945. Eln. sz. rendelete intézkedett a háromtagú Nemzeti Főtanács felállításáról. A Nemzeti Főtanács funkciója: egyes államfői jogok gyakorlása. Tagjai: az IN elnöke vagy helyettese, az INK elnöke vagy helyettese, az IN Politikai Bizottsága által választás útján kiküldött politikai bizottsági tag vagy póttag, aki nem tagja a kormánynak. A Nemzeti Főtanács jogkörébe tartozott többek között: a miniszterek kinevezése, a politikai bizottságnak a miniszterelnök javaslatára szótöbbséggel hozott határozata alapján; a kormány tagjainak felmentése; címek adományozása, rendjelek, kitüntetések alapítása; házasságon kívül született gyermek kegyelemből való törvényesítése; az elítéltek kegyelemben részesítése; követek küldése és más államok követeinek elfogadása. A Nemzeti Főtanácsnak 1945. január 26.—1945. május 11-ig Zsedényi Béla, Dálnoki Miklós Béla, Gerő Ernő, Révai József (póttag), 1945. május 11.—1945. szeptember 27-ig Zsedényi Béla, Dálnoki Miklós Béla, Révai József; 1945. szeptember 27.—1945. december 7-ig Zsedényi Béla, Dálnoki Miklós Béla, Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád (póttag); 1945. december 7.—1946. február 1-ig Tildy Zoltán, Varga Béla, Rajk László Szabó Pál (póttag), Szeder Ferenc (póttag) voltak a tagjai. (Két év hatályos jogszabályai 1945–1946. Budapest, 1947. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 2.)

A 9. § szabályozza az elnök törvényki hirdetési jogát. A törvényt ugyanis a nemzetgyűlés hozza, az elnök csak aláírja és kihirdeti. Ez a szakasz megengedi az elnöknek, hogy a hozzá kihirdetés céljából áttett törvényt egy ízben visszaadja, ha azonban a nemzetgyűlés a meghozott törvényhez ragaszkodik, akkor annak kihirdetését az újabb felterjesztés után többé már nem tagadhatja meg.

A 10. § foglalkozik az elnök elnapolási és házfelosztási jogával.

A 11. § szabályozza az elnök képviseleti jogát, amely őt, mint az állam fejét megilleti, külön kiemelve, hogy a hadüzenet, a hadiállapot beálltának megállapítása és a békekötés, valamint a honvédségnek az ország határán kívül való alkalmazása nem elnöki jogkör, hanem ez a nemzetgyűlés jog- és hatáskörébe tartozik.

A 12. § szabályozza a kegyelmezési jogot, azzal az európai alkotmányban általánosnak tekinthető elvvel, hogy általános amnesztiát csak a nemzetgyűlés adhat.

A 13. § a végrehajtó hatalom gyakorlásáról rendelkezik, a kormány kinevezésének és felmentésének alakításait szabályozza, utalva arra, hogy az elnök ebben az eljárásában köteles meghallgatni a nemzetgyűlés politikai bizottságát¹¹ és köteles figyelemmel lenni a parlamenti többségi elvre.

A 14. § az elnök kinevezési jogát szabályozza.

A 15. § rendelkezéseket tartalmaz arra az esetre, ha az elnök lemond vagy egyébként szűnik meg köztársasági elnök lenni. Törvénybe iktatja azt az elvet, hogy erre az esetre az elnököt a nemzetgyűlés elnöke helyettesíti és egyúttal elmondja ez a szakasz, hogy miként, milyen határidők alatt kell gondoskodni az új elnök megválasztásáról.

A 16. § az elnök személyi védelmét szabályozza, kilátásba helyezve erre vonatkozólag egy külön törvényt, amelynek javaslatát tudtommal az igazságügyminiszter úr a legrövidebb időn belül be fogja nyújtani.¹²

A 17. § az elnök tiszteletdíjáról és hivatalának megszervezéséről rendelkezik.

¹¹ A politikai bizottságot eredetileg az IN 1944. december 22-én azzal a céllal alakította meg, hogy tegyen javaslatot az INK megalakítására. A bizottság 22 tagját pártközi megegyezés alapján egyhangú választással úgy állították össze, hogy abban az IN minden politikai irányzata helyet kapott. Így 1944. december 22-én Zsedényi Béla elnökletével a következők lettek a bizottság tagjai: dr. Vásáry István (FKGP), Nagy Imre (MKP), dr. Valentiny Ágoston (SZDP), Dálnoki Miklós Béla (pártonkívüli), dr. Erdei Ferenc (NPP), dr. Balogh István (FKGP), Öry István (FKGP), Gyöngyösi János (FKGP), Gerő Ernő (MKP), Révai József (MKP), Dobó (Schimmer) István (MKP), Kovács János (SZDP), Pozsgay Gyula (SZDP), Németh István (SZDP), Nagy Zoltán (NPP), Szula András (NPP), dr. Révész Imre (pártonkívüli), dr. Bánáss László (pártonkívüli), dr. Váczy József (FKGP), Molnár Kálmán (PDP), dr. Juhász Nagy Sándor (pártonkívüli), Örley Zoltán (PDP). Miután a nemzetgyűlést azután csak 1945 őszén hívták újból össze, így a politikai bizottság kibővítette hatáskörét, és mint szükségzerű kisegítő szerv elvégezte azokat az elkerülhetetlenül sürgős feladatokat, amelyek nemzetgyűlési határozatokat követeltek, azzal a kötelezettséggel, hogy határozatait tudomásulvétel végett és jóváhagyás céljából a nemzetgyűlés elé terjeszti. A politikai bizottság 1944. december 22.—1945. szeptember 6. között ötször ülésezett. 1945. január 26-án és március 12-én Debrecenben, majd május 11-én, június 1-jén és július 27-én Budapesten. Az üléseken intézkedett a Nemzeti Főtanács felállításáról, majd javasolta hatáskörének kibővítését, megalakította a gazdasági, a mentelmi, a földbirtokpolitikai, az alkotmányjogi és a véderő bizottságot. A bizottság intézkedéseit a nemzetgyűlés 1945. szeptember 6-i ülése jóváhagyólag tudomásul vette és határozattá emelte, egyúttal megválasztotta az új politikai bizottságot is, amelynek tagjai a következő képviselők lettek: Gerő Ernő, Révai József, Rákosi Mátyás, Rajk László, Farkas Mihály, Kádár János, Szakasits Árpád, Kéthly Anna, Szeder Ferenc, Kisházi Ödön, Tankács Ferenc, Faragó László, Pintér János, Szent-Iványi Sándor, Örley Zoltán, Szent-Györgyi Albert, Molnár Kálmán, Kossa István, Farkas Ferenc, Sz. Szabó Pál, Kovács Imre, Tildy Zoltán, Nagy Ferenc, Varga Béla, Kovács Béla, Dobi István és Sulyok Dezső. (INN. Athenaeum, Budapest, 1946. 66–69.)

¹² A köztársasági elnök büntetőjogi védelmét az 1946: VII. tc. 5. és azt követő paragrafusai biztosították. (Két év hatályos jogszabályai 1945–1946. Budapest, 1947. 64–65.)

A 18. § kimondja, hogy a bíróságok mostantól kezdve a magyar köztársaság nevében hozzák és hirdetik ki ítéleteiket és egyéb ügydöntő határozataikat.

A 19. § a hatálybaléptetési rendelkezéseket foglalja magában.

Végül a 20. § azt a rendelkezést tartalmazza, amely szerint a törvényt magában a nemzetgyűlésben kell kihirdetni és az itt való kihirdetéssel a törvény nyomban hatályba is lép.

T. Nemzetgyűlés! Szándékosan hagytam ismertetésemben utoljára – mert külön akarok vele foglalkozni – azt, hogy a javaslat bevezetése bizonyos, szinte csak úgy érintő módon alkalmazott utalást tartalmaz arra a történelmi küzdelemre, amely ennek a javaslatnak itt való előterjesztését megelőzte.

A magyarság 1526-ban, életének egyik legnagyobb tragédiája után, emelte trónjára a Habsburg-dinasztiát. Ettől kezdve. T. Nemzetgyűlés, állandó és soha meg nem szűnő küzdelem folyt a dinasztia és az ország népe között a hatalom birtokáért. Apponyi Albert a legnagyobb magyar royalisták egyike „25 év az ellenzéken” című emlékiratában megállapítja, hogy ez a küzdelem attól az időponttól fogva, amikor az első Habsburg a magyar trónt elfoglalta, egészen 1918-ig, az eckartsau nyilatkozatig¹³ állandóan folyt a dinasztia és a nemzet között, ahogyan Apponyi megállapítja, azért, mert a Habsburgok politikájából – legalábbis magyarországi politikájából – állandóan hiányzott a nagyvonalúság. Ennek a küzdelemnek mérföldkövei a magyarság nagy tragédiáit jelzik. Amikor az ország három részre szakadt, amennyiben Erdély külön állami életet élt, a török hódoltság különvált az ország testéből és csak a Felvidéken egy keskeny csík jelezte a Habsburgok jogára álló szűk magyar államiság határát; ebben az időben állandó szabadságharcok dúltak itt fel az életet és tették lehetetlenné, hogy a magyarság a nyugati népekhez hasonlóan előrehaladjon a kultúrában. Ezek a harcok idézték elő azt, hogy amikor a törökök kiverése után újra lehetett kezdeni a magyar államiság életét, alig 1,5 millió magyar volt itt és idegenekkel kellett betelepíteni az állam területeit s ezek az idegenek azután – elsősorban a nyugatról idetelepített svábság – állandóan megmérgezték ennek az államnak életét. Nem utolsósorban ez a svábság volt az oka annak is, hogy az 1939-től 1945-ig tartó háborúban Magyarország beleszedült abba a szakadékba, amelyből alig-alig lehetett csak nagy küzdelemmel és nagy munkával kiemelni. (Úgy van! Úgy van!) Az utolsó száz évben, amíg Magyarország trónján Habsburg uralkodó ült, a magyarság történelme látszólagos nagy fellendülés és fejlődés mellett is a katasztrófa és az összeomlás felé vezetett.

Ha meg akarjuk vizsgálni azt, hogy a lehető intézkedések és törvényhozási alkotások, valamint kormányzati tevékenységek keretében mi érdemel említést egy állam életében, akkor három szempont körül lehet ezeket az intézkedéseket csoportosítani. Minden állam életében van valami, ami szükséges ahhoz, hogy az állam fejlődhessen és előre mehessen; azután van valami, ami az adott körülmények között lehetséges az állam életében és végül ezek a lehetőségek csak akkor felelnek meg az állam fenntartása követelményeinek, ha egyúttal elégségesek is ahhoz, hogy az állam megélhessen.

Ha ebből a szempontból vizsgáljuk azt, hogy mi történt az utolsó száz évben Magyarországon, akkor meg kell állapítanunk azt, hogy a magyar nemzet sohasem tudta megvalósítani – éppen a Habsburg dinasztia ellenállása következtében – azt, ami fejlődésére szükséges lett volna; ami pedig lehetséges volt e mellett az uralkodó rendszer mellett, az sohasem volt elégséges az államélet fenntartásához és fejlesztéséhez. Állandó küzdelem folyt itt 1823-tól kezdve, amikor a magyarság kezdett feléledni és kezdte a reformokat követelni.

¹³ IV. Károly az eckartsau vadász kastélyban 1918. november 13-án – Wlassics Gyula bárónak, a főrendiház elnökének vezetésével nála járó magyar zászlósorakból álló küldöttség tanácsára aláírta azt a Magyarországra vonatkozó nyilatkozatát, amelyben lemond a részvételről az államügyek vitelében, de a trónról nem.

Abban a korban, amelyet Horváth Mihály „25 év Magyarország történelméből” címen örökített meg, állandó küzdelem folyt itt azért, hogy a magyar nép által már akkor szükségesnek felismert reformok lehetségesekké váljanak és a törvényhozás ezeket meg tudja valósítani. Ezt azonban sohasem tudta a magyarság maradéktalanul elérni. Ami lehetőséggé vált számára, az sohasem volt elégséges és ezért maradtunk le egy századon keresztül a népek versenyében. A kiegyezési korszak a maga látszólagos nagy fejlődésével, iparosodásával, gazdagodásával végeredményben egy nagy és később kiütöző belső rothadást takart és előidézője volt annak, hogy egyetlen évtized alatt 1 300 000 magyar vette a bugyrát és botját és ment át a tengeren új hazát keresni,¹⁴ mert ebben az országban nem tudta megtalálni a hazáját és nem tudta megtalálni boldogulását. A magyar parasztság és a magyar munkás-ság, különösen a földnélküli földmunkásság széles rétegei vándoroltak innen ki és veszték el egyszersmindenkorra a nemzet számára. Azok a dollárok, amelyeket onnan hazaküldtek és amelyekből a család itthonmaradt tagjai egy kis földet tudtak vásárolni, vagy házat tudtak szerezni, nem pótolták ezt az ember- és vérvesztéséget, mert az emberanyag a nemzetnek legértékesebb kincse, amelyet nem lehet eladni ilyen áron, amelyet nem szabad kívándorlásra kényszeríteni ilyen áron.

Így folyt lassan-lassan a magyarság elnéptelenedése bizonyos területeken és előállott az a helyzet, hogy a kivándoroltaknak legnagyobb része, színe-java pontosan azokról a területekről ment ki, ahol a magyarság százalékszerű arányszáma a legjobb volt és így lassan, de biztosan haladtunk a nemzetiségi államok beteljesedése felé, miközben magyar véreink kénytelenek voltak hazájukat egész életükre itthagyni.

T. Nemzetgyűlés! Nem mondom azt, mert nem tudnék soha semmiféle történelmi ténnyel vagy irányzattal szemben igazságtalan lenni, hogy ennek egyetlen és kizárólagos oka a királyság intézménye volt, sőt meg kell állapítanom azt is, hogy a történelem folyamán volt idő, amikor a király sokkal több szociális érzéket árult el, mint maga a rendektől álló politizáló nemzet, II. József például a magyar rendek akarata ellenére valósított meg bizonyos szociális intézkedéseket, ez azonban kivétel volt, általában véve, miután az ország kormányzásának legfelsőbb irányítását mégiscsak a királyság adta meg, a királyság pedig legfelsőbb támaszát a feudális arisztokráciában, a nagytökében és a hivatali bürokráciában találta meg, ezekre támaszkodva nem folytathatott és nem folytatott más dinasztikus politikát, mint azt, amely a néppel szemben állva ezeket az antidemokratikus, vagy mai szóhasználattal élve, népellenes hatalmasságokat állította az állami élet homlokterébe.

Így alakult ki itt egy furcsa réteg; amely mint egy csekély kedvezményezett réteg úszott a felszínen, amelynek mindene megvolt, amelynek minden szabad volt, amely élvezte és learatta az élet gyümölcseit és alatta a mélységben egymást taposva és egymást lenyomva sötétségben voltak a népnek széles és mély rétegei. Ezek nem jutottak soha ahhoz, hogy napfényt kapjanak, ezek az életnek csak az árnyékos odalát ismerték és soha, de soha nem tudtak eljutni az emberhez méltó élet színvonalára.

T. Nemzetgyűlés! Ezt a múltat nem lehet egyszerűen úgy elkönyvelni, hogy ez a kor szelleme volt, mert mialatt nálunk ez a rendszer volt érvényben, azalatt Európának egyéb területein óriási fejlődést mutatott fel az emberi haladás, azalatt nagy dolgokat valósítottak meg Európában, mialatt nálunk minden tespedt, minden korhadt és semmi sem ment előre. Ennek az állapotnak első ízben az 1918-as úgynevezett öszirózsás forradalom vetett véget.

¹⁴ Az első világháború kezdetéig közel 2 millió volt a kivándorlók száma, akik zömmel az USA-ban kerestek jobb megélhetést. A világháború után is volt kivándorlás az ország területéről, de már közel sem olyan mértékben, mint korábban. A kivándorlás iránya is részben megváltozott. A második világháború kezdetéig kivándorolt valamivel több mint 50 ezer magyar egyharmada Kanadában és az USA-ban, a többi főként Franciaországban, Belgiumban és Dél-Amerikában telepedett le.

Az őszi 1918-as forradalomról feltétlenül meg kell emlékezni akkor, amikor a köztársasági államformát törvénybe iktatjuk. Ez volt az első kísérlet az önálló magyar államiség megvalósítására közel négyszáz esztendő után. Megállapíthatjuk, hogy a kísérlet balul végződött. Ha ennek okát keressük – sajnos, nem olvastam el eddig Juhász Nagy Sándornak az októberi forradalomról szóló könyvét, tehát nem tudom, hogyan látta ő ezeket a dolgokat¹⁵ – de ha én magam saját ismereteim és gondolataim alapján keresem annak okát, hogy az októberi forradalom miért nem tudott kiteljesedni nálunk, miért nem tudott gyökeret verni a magyar talajban és miért nem tudott maradandó intézményekkel bekapcsolódni a magyar történelembe, akkor két okot látok. Egyrészt egy külső, másrészt egy belső okot.

Külső oka volt ennek az, hogy akkor zúdult ránk Magyarország megcsonkítása, ami mint ökolcsapás érte a magyarság egyetemét, amire senki nem volt elkészülve és amire nézve hiányzottak a történelmi felvilágosítás előfeltételei, hogy ezt megfelelő formában és megfelelő lélekkel tudja a magyarság elfogadni. Olyan elemi erővel hatott ez a csapás, amely Magyarország területének kétharmad részét, népességének talán még annál is nagyobb részét vitte el, hogy ezt a csapást semmiféle más kormányzat sem tudta volna elviselni, és ha királyság lett volna abban az időben Magyarországon, az is belebukott volna ebbe a tragédiába.

De volt egy belső oka is annak, hogy az októberi forradalom nálunk nem tudott tartóssá válni és ez az, hogy azok között a rétegek között, amelyek ezt a forradalmat csinálták, hiányzott a homogenitás, hiányzott a közös elhatározás készsége és hiányzott az a képesség, hogy a közösnek felismert célokat együttesen tudták volna megvalósítani. Az októberi forradalmat lényegében három réteg csinálta nálunk. Csinálta a 48-as és függetlenségi régi nacionalista történelmi réteg, csinálta azután egy polgári radikális réteg és csinálta a szociáldemokrata pártba tömörült munkásság. Akkor még ezeknek a rétegeknek egyike sem jutott fel a bölcsességnek arra a magaslatára, amelyen ma már, hála Istennek együtt vagyunk. Akkor még nem tudták azt, hogy együtt haladva meg lehet csinálni a demokráciát, különválva pedig csak a reakciót lehet visszahozni. Akkor ezek között a rétegek között még nem volt meg az a megértés, amely ma a munkás és polgári front között hála Istennek megvan. Azért kellett az októberi forradalomnak kudarcba fulladnia, és azért adta át helyét egy akkori kisebbségi kormánynak, amelyről 27 év távlatában, szenvedélymentesen és tárgyilagosan megállapíthatjuk, hogy nem fejezte ki az ország többségének az akaratát. Ez a kisebbségi kormány – Kun Bélának 1919. március 21-én megalakított kommunista kormányára gondolok – nem fejezte ki az ország többségének az akaratát, és még békés viszonyok közt is csak nehezen tudta volna magát fenntartani azzal a passzív ellenállással szemben, amely a magyar vidék legszélesebb területein minden tevékenységét fogadta és kísérte. Ez a kormány a belső feszültség levezetésére és saját belső szilárdságának a megerősítésére kénytelen volt katonai vállalkozásba kezdeni és – 27 év távlatából ezt is megállapíthatjuk szenvedélymentesen és tárgyilagosan –, Kun Béla kormánya volt az, amely Magyarországon első ízben csinált fegyverrel alátámasztott irredenta politikát. Az a hadsereg, amely Stromfeld Aurél és Tombor Jenő vezetésével a Felvidékre előretört, tulajdonképpen az első mozzanata volt annak a revizionista törekvésnek, amely 1919-ben kezdődött, és egyelőre remélhetőleg le is zárult Magyarországon, és amelynek ma már csak más eszközökkel és más síkon lehet bizonyos vonatkozásokban az elkövetkező béketárgyalásoknál a tárgyalóasztalhoz kerülnie. Nem tudott tehát ez a rendszer sem tartósan gyökeret verni és a szegedi gondolat hamarosan átvette itt a birodalmát, hogy 25 éven keresztül egy olyan rendszert építsen ki, amely nem végződhetett mással, mint azzal a tragédiával, amelynek most mindnyájan áldozatai vagyunk.

¹⁵ Juhász Nagy Sándor: A magyar októberi forradalom története (1918. október 31.–1919. március 21.). Csepel, 540. p.

A saját véleményemet fejezem csak ki és nem pártomét azzal a mondattal, amelyet most elmondok, de a magam részéről meg kell, hogy adjam az 1919 augusztus elején megalkult Peidl-kormánynak azt az elégtételt, hogy ha ez a kormány életben maradhatott volna, és ha a lánchídi hős Friedrich István,¹⁶ aki az októberi forradalomban még együtt haladt a szocialista irányzattal, ezt a kormányt erőszakosan el nem távolította volna, akkor Magyarországon egészen bizonyosan egy helyes, békés és építő korszak fejlődhetett volna ki. (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárton.) Ebben a kormányban meg voltak a csírái azoknak a lehetőségeknek, amelyekből kiindulva egy széles népi alapokon felépülő demokrácia valósulhatott volna meg Magyarországon, amely már be tudta volna kapcsolni a nép legszélesebb rétegeit. Ez azonban nem valósulhatott meg és ennek köszönhető azután az, hogy a Szegedről elindult Horthy-féle reakció be tudott vonulni fehér lovon Budapestre,¹⁷ és meg tudta itt csinálni a maga huszonöt éves uralmát. (Egy hang a szociáldemokrata párton: Véres uralmát!) Véres uralmát, éppen ezt akartam mondani. Ez az uralom ugyanis Orgovánnyal, Izsákkal és Siófokkal kezdődött. (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárton és a kommunistapárton. – Egy hang a kommunistapárton: És Auschwitz-cal végződött), Auschwitz-cal folytatódott és azzal végződött, hogy Magyarország belezuhant egyik legnagyobb történelmi tragédiájába. (Úgy van! Úgy van!)

T. Nemzetgyűlés! Engedjenek meg egy refleksiót ehhez a tényhez. Az a körülmény, hogy a Horthy-rendszer ekként kezdődött és az ismert módon fejeződött be, legyen számkra intő példa, hogy erre a sorsra van ítélve minden rendszer, amely a kezdeti kilengéseket nem tudja megfogni. (Hosszantartó élénk helyeslés és taps a kisgazdapárton. – Helyeslés a szociáldemokratapárton.), nem tudja megtorolni és nem tudja megakadályozni. Ezek nem pártszempontok t. Nemzetgyűlés! Minden uralmi rendszernek, amely igényt tart saját népének megbecsülésére, az ilyen kezdeti kilengéseket meg kell torolnia és meg kell szüntetnie. (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárton.)

Azt, majdnem azt mondhatnám, természetesnek tartom, hogy ilyen kilengések előfordulnak. Ez az emberi természetből következik, hiszen van bennünk a tisztesség és a jóra való törekvés mellett meglehetősen nagy aljasság is. Ha valamin csodálkozni lehet most, akkor csak azon lehet csodálkozni, hogy ilyen jelenségek Magyarországon az uralomváltással kapcsolatban csak szórványosan és elvéve fordultak elő, mert azok után, amik itt történtek – tömeges deportálások, emberek tömeges kivégzése –, én bensőleg el voltam készülve arra, hogy sokkal nagyobb felfordulás és sokkal több kegyetlenkedés lesz majd nálunk abban az időben, amikor a németek innen kivonulnak. (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárton.) Kellemesen csalódtunk, azonban azt a néhány szórványos esetet, amely mégis előfordult, tárgyilagosan kell felfognunk. Nem eshetünk ugyanazokba a hibákba amelyekbe a Horthy-rendszer esett, és nem kezdhetjük a demokrácia uralmát ilyen dolgok eltusolásával, mert ezek később feltétlenül és bizonyosan akkor bosszulják meg magukat, amikor az nekünk a legkellemetlenebb lesz. (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárton.)

T. Nemzetgyűlés! A Horthy-rendszer tulajdonképpen a belső hazugságok jellemezték. Királyságnak vallotta magát, de a kormányzónak semmi sem volt szörnyűbb, mint az a gondolat, hogy a király ide valaha valóban visszajön. Kijelentette, hogy csak a király helytartójaként és az ő megbízásából viseli tisztségét, de amikor arra lett volna lehetsége,

¹⁶ A „lánchídi hős” jelző Friedrich Istvánnak az 1918. október 28-i eseményekben játszott szerepére utal. Ezen a napon ugyanis Friedrich a Károlyi-párt más vezetőivel együtt a tömeg élén haladt Budára József főherceghez, Károlyi Mihály miniszterelnöki kinevezését követelni. A Lánchíd előtt összevont karhatalom azonban ellenállt és a hídfőnél levő csendőrök sortüzet nyitottak. A lövöldözésnek és kardlapozásnak 3 halott és számtalan sebesült áldozata lett. Friedrich István nem sokkal később az ellenforradalom táborához csatlakozott és 1919. augusztus 7-től 1919. november 25-ig volt miniszterelnök.

¹⁷ Horthy Miklós és a tisztí különítmények 1919. november 16-án vonultak be Budapestre.

hogy a hatalmat esetleg átadja neki, akkor mindenképpen igyekezett megakadályozni ennek az eshetőségnek bekövetkezését.

Egy titkos választással megválasztott nemzetgyűlésnek köszönhette hatalmát Horthy. Ebben a teremben 1920-ban azok a képviselők választották őt kormányzóvá, akiket bár nem egészen rendes és nem egészen kifogástalan, de mégis titkos választás alapján választottak meg és első dolga az volt, hogy ezt a titkos választójogot elvegye a nemzetől és egy nyílt-szavazásos rendszert erőltessen rá a magyarságra. De ez minden egyes gesztusában jellemezte Horthyt, hogy ti. nem volt őszinte és nem volt igaz az ő magatartása. Hiszen az a kétszínű politika, amelyet a háború idején folytatott, s amely nyilvánvalóan halálra volt ítélve – mert hiszen nem lehetett kétfelé táncolni és az egész világot ámítani és becsapni –, csak annak a következménye volt, hogy nem volt a maga felfogásában őszinte. És az a katonatiszti becsület, amely annyira ott élt ennek a kornak a száján kifelé, befelé egyáltalában nem hatott, sőt éppen ezzel ellentétben, ezt a kort egészen nyugodtan lehet nevezni a becselenségek láncolatának. (Úgy van! Úgy van! – Taps.)

T. Nemzetgyűlés! Nagy tragédiák után jutottunk el odáig, hogy most ennek a törvényjavaslatnak elfogadásáról tárgyaljunk. De ha ez a törvény alkalmas lesz arra, hogy a magyarság életének új alapjait rakja le, ha ezen a törvényen megindulhat egy új fejlődés, amely – nem szeretem ezt az elcsépelet szót használni, de nem tudok helyette hirtelen mást találni – valóban egy jobb és boldogabb Magyarország felé vezet, akkor azt kell mondanom: megérte és érdemes volt!

T. Nemzetgyűlés! Pártomban, a független kisgazdapártban tegnap délután döntöttünk a köztársasági elnök személyét illető jelölés kérdésében¹⁸ és ezen a gyűlésen elhangzott egy beszéd, amelyet az állásra kandidált egyik jelölt, Nagy Ferenc, a nemzetgyűlés elnöke (Élénk éljenzés és taps a kisgazdapárton.) mondott el. Figyelem, egy miniszter ült mellett a teremben és amikor Nagy Ferenc beszéde elhangzott, a miniszter levette szemüvegét és megtörölte a szemét, mert könnyes volt. Megállapítottam, t. Nemzetgyűlés és elkönyveltem magamban, hogy ha 1241-ben, 1526-ban, 1849-ben és 1918-ban olyan szellemű emberek lettek volna Magyarországnak, mint amilyen szellemű embert tegnap Nagy Ferencben megismertem,¹⁹ (Élénk éljenzés és taps a kisgazdapárton.) akkor azok a katasztrófák, amelyek ezekhez az évszámokhoz fűződnek, a magyarság történelmében nem következtek volna be. S hozzáteszem ehhez még azt, hogy a munkáspártok teljes megértéssel, méltányossággal, jóakarattal és barátságos érzéssel csatlakoznak a többségi párt döntéséhez, a magyarság tehát abban az előnyös helyzetben van, hogy történelmének ebben a fontos pillanatában kifelé és befelé egységet tud felmutatni.

Én, t. Nemzetgyűlés, ebben az egységben a boldogabb jövő zálogát látom és csak azt kérem előadói beszédem végén ettől a nemzetgyűléstől, hogy azt az atmoszférát, azt a légkört és azt a szellemet, amely ennek a törvényjavaslatnak tárgyalásánál kialakult, tartsuk meg továbbra is és akkor eleget tudunk tenni annak a várakozásnak, amelyet a választók a mi megválasztásunkhoz fűztek: ez a nemzetgyűlés méltó lesz önmagához, méltó lesz a demokráciához, ki fogja érdemelni a demokratikus népek bizalmát és meg tudja adni Ma-

¹⁸ Az FKGP-ben gyakorlatilag két politikusnak volt komoly esélye a köztársasági elnökségre, Tildy Zoltánnak és Nagy Ferencnek. Az utóbbi a párton belül többséggel rendelkezett, sőt a jobboldali körök is őt támogatták. A jobboldal támogatása azonban végső soron nem erősítette, hanem éppen gyengítette Nagy Ferenc esélyeit: a koalíciós partnerek ugyanis Tildyt támogatták. Ez természetesen nem maradhatott és nem is maradt hatás nélkül Nagy Ferencre sem, még kevésbé a Kisgazdapárt vezetőire és nemzetgyűlési képviselőire.

¹⁹ Az FKGP Politikai Bizottsága 1946. január 26-i ülésén Tildy jelölése mellett foglalt állást. Az FKGP nemzetgyűlési képviselőinek 1946. január 29-i értekezletén elmondott beszédében Nagy Ferenc elismerte, hogy politikai nézeteltérései voltak és vannak Tildy Zoltánnal, de az ország és a párt érdekeire hivatkozva kijelentette, hogy a köztársasági elnökjelöltséget nem vállalja, s maga helyett Tildy megválasztását javasolta.

gyarország közönségének azt, amit ez a sokat szenvedett nép megérdemel, egy boldogabb, tisztább és szebb jövődőt! (Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps.)

Elnök: Révai József képviselő urat mint a kisebbségi vélemény előadóját illeti a szó.

Révai József (kp): T. Nemzetgyűlés! Az alkotmányjogi és közjogi bizottság szociáldemokrata és kommunista tagjainak nevében a törvényjavaslat 4. §-ához kisebbségi véleményt nyújtottunk be. Ez a paragrafus, mint tudjuk, a köztársasági elnök megválasztásának módjairól intézkedik. A kisebbségi javaslat benyújtásával az volt a célunk, hogy biztosítsuk a demokrácia szempontjainak érvényesülését. Minthogy ezt sikerült időközben más úton elérnünk, tisztelettel bejelentem, hogy kisebbségi véleményünktől elállunk. (Taps a kisgazdapárton.)

Elnök: Szólásra következik a kijelölt szónokok közül?

Hegyesi János (pp) jegyző: Eröss János!

Elnök: Eröss János (kg): T. Nemzetgyűlés! A Magyarország államformájának megalkotásáról szóló törvényjavaslathoz az előadó úr az általános szempontokat igen klasszikusan és érthetően ismertette. Méltóztassék nekem megengedni, hogy bizonyos szempontokra, bizonyos megfontolásokra, amelyek pártomat a törvényjavaslat kérdésében az egyhangú állásfoglalásig vitték, magam is rámutathassak.

(Az elnöki széket 11 óra 35 perckor Kossa István foglalja el.)

Voltak, sőt természetesen lenniük is kellett ilyen megfontolásoknak e törvényjavaslatnál, de minden megfontolást háttérbe kellett szorítania annak a mindenképp álló szempontnak, hogy vége nemzetünk, országunk, államunk személyisége teljes és egész legyen, hogy végre államformánk és államfőnk legyen, hogy végre a magyar nemzet állami személyiségének egészében állhasson a sorsforduló és sorsfordító események után a béketárgyalások asztalához és foglalhasson majd helyet a szabad nemzetek sorában is.

T. Nemzetgyűlés! A választandó államformák között a királyság és a köztársaság – nem szólva mindkét államforma változatairól – állottak előttünk is. Régi álláspontok félretételével nem volt és nem lehet vita abban a kérdésben, hogy a királyság intézményét – különösen abban a megítélésben, amiben nálunk Magyarországon volt része annak az isteni törvénynek, amely minden embert egyformának és egyenlőnek jelentett ki és tart – meg lehetőségen helytelenül értelmezték akkor, amikor az Isten kegyelméből valóságot egészen a XX. századig fenntartották, (Egy hang a kisgazdapárton: Úgy van!) amikor az intézményt magát és személyét is tévedhetetlennek, csálhatatlannak, mindenképp állónak, az állami, egyházi és politikai élet minden terén mindenek és mindenki felett állónak vallották, sőt rendelték is.

T. Nemzetgyűlés! Magyar vonatkozásban nemzeti királyság volt nálunk 1000-tól 1196-ig, Szent Istvántól III. Béláig, a patrimoniális királyságok intézménye, majd Imrétől III. Endréig és folytatólag a vegyesházi királyoknál 1301-től 1382-ig Károly Róbert és Nagy Lajos, azután Hunyadi Mátyástól II. Lajosig, 1526-ig ment a nemzeti királyság intézménye.

Ezek az idők és korok voltak azok az idők, amikor ha nem is az egész néppel, de a kiválasztottakkal és kiváltságosokkal törődtek és ezek között törődtek az ország sorsával is.

De később jött a királyságnak egy kora, a Habsburg-dinasztia és uralkodás kora, amely még ezekkel a maradék és töredék elvekkkel is szakított és amely az egész királyság és kirá-

lyi államforma intézményét semmi másra, mint a dinasztia hatalmi állásának és hatalmaskodása biztosításának céljára használta fel. (Úgy van! Úgy van! a kispapárton.)

Erről a korról nem kell beszélnem, erről a korról a magyar történelem legvéresebb lapjai, a bitófák, a gályák ezrei és százai beszélnek, jobban és hangosabban, mint ahogyan én beszélek. (Úgy van! a kispapárton.) Ennek az államformának ebből az idejéből a legvéresebb lapjai vannak ellenállásainknak és jogtalan bitorlásával szembenálló revoltálásainknak. Márpedig a királyság intézményéről ma Magyarországon anélkül beszélni szinte lehetetlen, hogy el tudjuk vonatkoztatni magunkat a dinasztia kérdéséről. (Úgy van! a kispapárton.)

Van egy téves és beteges nosztalgia, amely tudom, hogy a jobb, a boldogabb múlt felé szólít, de ennek van egy hamis iránya, amely magát a dinasztia gondolatától elválasztani nem tudja. És ebben a vonatkozásban a magyar nép összességének semmiképpen sem lehet érdeke a királyság államformájának még a lehetőségével is foglalkozni. (Úgy van! a kispapárton.)

T. Nemzetgyűlés! Én magam és mindazok a hatalmas tömegek, amelyeket a magyar életbe a sárospataki és a debreceni kollégiumok bocsátottak ki, inde-unde 500 év lázadását hordoztuk magunkban az ellen az intézmény ellen és az ellen a dinasztia ellen és merem állítani, hogy a mai Magyarország óriási többsége ugyanezeket a gondolatokat hordozza és ápolja magában.

Az első Habsburg, aki Magyarországot megismerte, a habsburgi Werner fia, Ottó volt, aki már 1108-ban a német császárok oldalán Magyarország ellen harcolt. A gondolatot, hogy Magyarország, Csehszlovákia és Ausztria egy, a német-római birodalommal és a kelettel is szembenálló népek nagy hatalomjává válják, habsburgi Rudolf vetette fel és I. Ferdinánd valósította meg tartósabban Magyarországon.

Hogy ne a ma elfogult embere, hanem az oknyomozó történelem leszűrt higgadtsága mondja meg a véleményt e kérdésben, méltóztassanak megengedni nekem, hogy idehozhassak egy szószerinti idézetet, amely szól a következőképpen (Olvassa): „A Habsburgok hatalmaskodásra irányuló politikájuk miatt gyakran jutnak olyan helyzetbe a magyar trónon, amikor csak álnokság, szószegés és kegyelemért esdeklő alázkodás mentheti meg életüket és uralmukat is. Nem irtóznak igénybevenni egyiket sem, mint ahogy megvan bennük a szilárd és soha nem lankadó akarat, hogy amit egyszer már megszereztek, azt kezükből ki ne engedjék többé és ami egyáltalán megszerezhető, meg is szerezzék maguknak.

Hogy ez a politika célhoz jutott, abban a véletlennek, a szerencsének ugyanolyan nagy szerepe volt, mint az erőnek és állhatatosságnak. Ugyanolyan része volt a magyar politika súlyos hibáinak és gyakran borzasztó korrupciójának is. A Habsburgok a szerencse játéknak különösen kedvelt szereplői voltak. Néha két hatalom versengése közben mint szerencsés harmadik jelentkeznek, akire munka és áldozat nélkül mosolyog a diadal. Máskor ügyes ármányt szőnek, ha ez hasznukra válik. Ha kell, hamisított oklevelekkel is dolgoznak. Szerződést kötnek, de ha kell, nem tartják meg; barátságot szőnek, de csak ha érdekükkel egyezik, lesznek tényleg barátokká. Ígéret, szóadás rendes fegyverük, de beváltásuk és betartásuk egyáltalán nem fontos előttük. A cél náluk igazán minden eszközt szentesít. Magyarország is e mindenre kész politika eszközeivel, a szerencse csodálatos kedvezéseivel, de sajnos, egyúttal a magyar politika borzasztó bűneivel, a szereplő kormányférfiak mérhetetlen önzésének és korrupciójának segítségével jutott a Habsburgok birtokába. De amikor VI. Rudolf hamisított családi alaptörvény alapján Ausztria, Magyarország és Csehország egyesítésének nagy gondolatát örökíti meg, már nem új utakon járt, mert le voltak rakva e politika alapelvei jóelőre.”

T. Nemzetgyűlés! Ezek Timon Ákos szavai Seres László tollából, a Magyar Nemzet Történetében. Alaposan és jól leszűrt kritikái megállapítások, amelyekhez mi ma már csak csatlakozhatunk és azt mondhatjuk, hogy a királyságnak a dinasztiától el nem választható intézménye, amely III. Károly személyében 1713-ban a *pragmatica sanctio*-ban²⁰ szinte elválaszthatatlanul és lerázhatatlanul szakadt erre a nemzetre, a mi népünknek a közben történtek és a véres változások után már nem lehet eszménye és nem lehet életformája.

Így jutunk el, t. Nemzetgyűlés! A választható második államformához, a köztársasághoz. Tévedés és az ősi magyar történelemnek bizonyosfokú elferdítése az, mintha ez az államforma nem volna a magyar nép és a nemzet lelkisége szerint való. Sőt fordítva áll, mert ha népünk életének ősbibb forrásához és valódi alapjaihoz megyünk vissza, akkor kiderül, Kézai Simon már megállapítja krónikájában, hogy a 108 magyar lovag nemzetségük ősei a scythiái 108 tartományból még Attila előtt, Krisztus után 370-ben rektort választottak, kapitányokat választottak, akik felett a választóközönség, a *communitas* állott. Ez volt az igazi magyar államforma és ez maradt meg Kézai Somon szerint Gézáig, Szent István atyjáig, a második honfoglalás korában is. És III. Béla névtelen jegyzője, Anonymus, maga is azt jegyzi fel, hogy a hét vezérek pedig nem foszthatók meg a fejedelem által törzsfői tisztüktől, mert szabad választás útján jutottak a vezérségbe és az Aranybulla, amely a hatalom túlkapásaival szemben a nép védekezése volt, még mindig úgy rendelkezett, hogy ontassék ugyan vére a lázadó vezérnek vagy törzsfőnek, de közösíttessék ki az esküszegő fejedelem is anatómával. Azt jelenti ez, t. Nemzetgyűlés, hogy igenis, ez az államforma volt kezdetben is az ősi magyar államforma és csak a későbbiek során – amint az előadó úr helyesen kiemelte – a hatalom és a nép, az uralkodó és az uralkodottak közötti harc eredménye hozta és fejlesztette ki ránk a ma már időszerűtlen államformát.

T. Nemzetgyűlés! Amikor tehát pártom a maga egészében és egyhangúan állott a köztársasági államforma mellé, csak a mögötte álló tömegek természetes és kivételt alig mutató szellemének és életszükségleteinek tett eleget. Ugyanakkor meggondolás tárgyává tettük és tesszük azt is, hogy csak az az alkotmányváltozás lehet helyes, amelyben a beavatkozás mértéke a fejlődés akadályainak elhárításáig terjed, egyébként maga az alkotmány csak fejlődő és nem fejlesztett alkotmány lehet, az alkotmány maga csak olyan lehet, amely a magyar nép lelkének szüksége, a magyar nép lelkében kialakult és már élő vágyak formába öntése, mert állandóságot csak az ilyen módon kialakult alkotmány nyerhet, maradandó csak ez lehet a mi népünk lelkében.

T. Nemzetgyűlés! Ha a választható államformák közül a köztársaság és a királyság államformáit vesszük, az előadó úr elvi megállapításai talán kiegészíthetők volnának annyival, hogy akár Cambell, akár Robertson, akár Macaulay, akár Adams vagy Barthelemy elméleteit nézzük is, a monarchikus vagy a királyi államformától, ők maguk Európára és a világra szólóan is megállapítják, hogy csak azok a királyságok váltak be államformaként, amelyek elnevezésükön túl szellemükben a nép uralmára és a népi akaratra épültek fel. Miután pedig a magyar nemzet most megélt változásaiban nem szükséges, hogy a hagyományok kedvéért az elnevezéseknél maradjon, a szellem mellett a köztársasági államforma elnevezésével is szüksége és igénye ehét a mai magyar államnak.

Szeretném t. Nemzetgyűlés, lerögzíteni pártomnak azt az álláspontját, hogy a köztársasági államformával nem kívánunk és nem akarunk szakítani dicsőséges magyar múltunkkal és nem akarjuk őseink és atyáink hagyományait sem félretenni. A múlt vétkeivel és bűneivel kívánunk szakítani! (Úgy van! Úgy van! – élénk helyeslés és taps a kisgazdapárton.)

²⁰ A Pragmatica Sanctio a Habsburg-dinasztia nőági örökösödését kimondó, 1713. április 19-én kiadott házi törvény, amelyet a magyar rendek III. Károly (1711–1740) uralkodásának idején az 1722–23-as pozsonyi országgyűlésen fogadtak el, illetve iktattak törvénybe.

Szeretném leszögezni pártomnak azt az álláspontját is, hogy az új irányvétellel célunk az, hogy valahogyan magyar sorsunknak azt a mulasztását, a magyar élet méhének azt a szegénységét, amely az utolsó félévszázadon át nem tudta a nagy események és nagy idők által követelt szükségletekhez a megfelelő nagy embereket kitermelni s ahogyan a Bethlenek, Bocskay, Rákóczi, Kossuth hozzá tudtak az eseményekhez születni, az utolsó időkben nem tudtunk idáig eljutni, hogy tehát az új életformaválasztással a magyar élet általános színvonalát, népünk művelődésének és felemelésének széleskörű biztosítását szeretnénk és akarjuk elérni, hogy végre jusson oda a magyar élet, hogy a nagy székekben ne kis emberek, hanem kis székekben nagy emberek ülhessenek a mi népünk soraiból! (Élénk helyeslés és taps a kiscgazdapárton és a parasztpárt soraiból.)

T. Nemzetgyűlés! A tárgyalás alatt álló törvényjavaslat bevezető része, e törvényjavaslat 1. §-a a magyar törvényalkotás ezeresztendő mulasztását pótolja. Végrevalahára eljuttottunk és el akarunk jutni oda, hogy a kiegyenlítődött és egyenlővé vált emberek megkülönböztetés nélküli jogai e formában kerüljenek be a magyar törvénytárba. Végre eljuttunk és eljutni kívánunk oda, hogy ne legyenek itt rendek, ne legyen itt történelmi osztály, ne legyenek itt kasztok, egy történelmi legyen: a magyar nép a maga egészében. (Úgy van! Úgy van! – Helyeslés és taps a Ház minden oldalán.)

Szeretnők, t. Nemzetgyűlés, pártunknak azt az álláspontját is leszögezni, hogy nemcsak rendeket és kiváltságos osztályokat, megkülönböztetett és kiváltságos embereket és dolgozókat nem kívánunk és szeretnénk látni a fejlődő új magyar demokráciában, hanem szeretnők, ha minden munka egyformán tisztességes és tiszta munka lenne és hisszük, hogy a most tárgyalás alatt álló törvényjavaslat bibliája és alapja lesz a magyar törvényhozásnak, kiindulási pontja lesz nemzetgyűlésünk és jövőnk nemzetgyűléseink törvényalkotásának. Nem utolsó volt tehát az a szempont, amikor úgy igyekeztünk megszerkeszteni e törvényjavaslatot, hogy szinte minden ember és minden polgára ennek az országnak könnyen és kívülről tanulhassa meg e törvényjavaslatot.

Ha az a szellem, amely e törvényjavaslatot létrehozta, formába öntötte, a végrehajtó hatalom kezében is ilyen mértékben és ekként fog érvényesülni, akkor nincs kétségünk az iránt, hogy a célzott eredményt a magyar nemzet államformája új megválasztásával el fogja érni. És mert e törvényjavaslatot ilyenként ítéltük meg, azt pártom és a magam nevében az általános tárgyalás alapjául elfogadom. (Élénk éljenzés és taps a Ház minden oldalán.)

Hegyesi János (pp) jegyző: Rajk László!

Rajk László (kp): T. Nemzetgyűlés! (Taps a kommunistapárton.) Most, amikor pártom, a magyar kommunistapárt nevében szót emelek, hogy a magyar államformával kapcsolatos vitában kifejtsem álláspontunkat, mélyen átérzem azt a történelmi felelősséget, amely ezekben a percekben, ezekben a napokban a nemzetgyűlés minden egyes pártjára és képviselőjére hárul.

A nemzet fordulópontjához érkezett történelmének. Fordulóponthoz, amellyel meg akarjuk alapozni a nemzet további boldogulását. A köztársaság törvénybeiktatásával nemcsak megszilárdítjuk egyesztendő küzdelmünk vívmányait, de meg akarjuk szilárdítani további fejlődésünknek lehetőségeit is. A köztársasági államforma törvénybe iktatásával jelentős lépést akarunk tenni befelé és kifelé egyaránt. A belső konszolidáció mellett vissza akarunk jutni az európai népek szabad családjába.

A köztársasági államforma törvénybeiktatásával közjogi téren is az eddigi ideiglenes állapotról át akarunk térni a végérvényes berendezkedésre, és meg kell mondanunk azt, hogy a végérvényes berendezkedésnél a gondok és bajok egész serege merül fel, amelyeket most, alkotmánytervezetünk megvilágításánál mind szem előtt kell tartanunk. Mi, kommu-

nisták, mindjárt a felszabadulás után azt mondtuk, önálló, szabad, független, a magyar nép nemzeti sajátosságainak megfelelő és a magyar történelmi hagyományoknak megfelelő demokratikus államberendezkedést akarunk. A mi pártunk álláspontja az, hogy a köztársaság az az államforma, amely egyesegyedül felel meg a magyar nép demokratikus, történelmi hagyományainak, a magyar nép nemzeti sajátosságainak, az évszázadokon keresztül megmutatkozó magyar nemzeti és népi törekvéseknek.

Teljesen egyetértünk a törvényjavaslat bevezetésével, amely szerint a köztársaság édes gyermeke, egyenes leszármazottja minden olyan törekvésnek, amely történelmünk folyamán a királyság megbuktatására irányult. Mi vallottuk mindig és valljuk ma is, hogy voltak a magyar történelemnek olyan korszakai, amikor a királyság a nemzet érdekét szolgálta, az emberi haladás jegyében állott és a nemzet boldogulásának a kikovácsolásán fáradozott. Nagy Árpádházi királyaink, Szent István, Szent László, IV. Béla nélkül elképzelhetetlen lett volna a magyarság történelmi megmaradása és továbbfejlődése. Hunyadi Mátyás nemzeti királysága a magyar történelem legszebb korszakai, fejezetei közé tartozik. De a magyar nemzet nagy tragédiája az volt, hogy nagy nemzeti és haladó szellemű királyaink után, 400 évvel ezelőtt a királyság intézménye az idegen elnyomás eszközévé vált. A Habsburg-királyság nem a nemzeti erőknél a kibontakozását, nem a magyar állam és államiság megerősödését tűzte ki céljául. Ellenkezőleg, elnyomta a nemzeti erőket, német gyarmattá süllyesztette az országot, évszázadokra visszavetette a magyar népet kultúrájában és civilizációjában. Olyan kárt és annyi pusztulást okozott népünknek, hogy hozzá képest mitsem tett török, sem tatár. Ezért mondhatjuk mi is teljes egyetértésben és összhangban a törvényjavaslat bevezető szavaival, hogy a köztársaság egyenes leszármazottja, édes gyermeke mindazoknak a nemzeti törekvéseknek, amelyek a Habsburg dinasztia, az idegen királyság megdöntésére irányultak a múltban. Annak a köztársasági gondolatnak, amelynek kidolgozásán mi most fáradozunk, a bölcsőit megtalálhatjuk a Bocskayak, Bethlenek, Thökölyek és Rákócziak cselekedeteiben, az 1848-as forradalomban, Kossuth Lajos fellépésében, a debreceni trónfosztásban. És most, amikor a nemzetgyűlés a köztársasági államforma törvénybeiktatásáról tárgyal, ezek mellett a nagy nemzeti szabadságharcok mellett kegyelettel és büszkeséggel kell megemlékeznünk azokról a nagy magyar férfiakról is, akik a magyarság nemzeti öncélúságáért és függetlenségéért küzdve síkraszálltak a köztársasági gondolat mellett is.

Azok, akik most közreműködünk itt a magyar köztársaság megteremtésében, gondoljunk arra, hogy ezt a köztársaságot Martinovics, Hajnóczy, Laczkovics és társaik vértanúsága, a republikánus Petőfi Sándor és Táncsics, az 1849-es felelős minisztérium köztársasági elnöke, Szemere Bertalan és szabadságharcunk nagy vezére, Kossuth Lajos készítette elő. (Úgy van! Úgy van!) A Habsburg-gondolat képviselői, a királyság szószólói itt az országon belül, ilyen történelmi tradícióink után, ennyi demokratikus hagyományunk után éppen azért ne is próbálják felfogásukat, törekvésüket Szent István palástjába burkolni és így próbálni becsempészni a magyar közszellembé. Ha Szent Istvánra hivatkozunk, csak egyetlenegy értelemben tehetjük, mint, aki példát mutatott a magyar történelemben arra, hogyan kell következetesen, minden eszközzel megvalósítani egy célkitűzést a magyar nemzet érdekében, félretéve minden megalkuvást. A királyság intézménye Magyarországon egyszersmindenkorra a múlté kell, hogy legyen. Hiába törekszik a volt nagybirtokososztály, hiába próbálják a volt nagybirtokosok csalócai visszafordítani már az idő kerekét, a királyságot visszaállítani éppoly kevésbé fog nekik sikerülni, mint kizárni, kirekeszteni a magyar népet sorsa intézéséből.

A magyar köztársaság törvénybe iktatása véget vet Horthy huszonötösztendős korszakának is, véget vet vérben, szennyben és hazaárulásban fogant uralmának is. Ez a reakciós rendszer az 1918–19-es forradalmak vérbefojtása után telepedett rá az országra és szakított

ta félbe azt a nemes munkát, amelyet a magyar nép demokratikus erői 1918-ban megkezdtek.

Az 1918-as népköztársaság megrágalmazott és bemocskolt elnöke, Károlyi Mihály (Élénk éljenzés és taps a kommunista- és a szociáldemokratapárt oldalán.) megérdemli, hogy ennek a törvényjavaslatnak tárgyalásánál tisztelettel emlékezzünk meg nemes alakjáról, a magyar nép javát akaró működéséről. A magyar nép becsületbeli kötelessége, törvényhozási úton tegye jóvá azt az igazságtalanságot, amelyben Horthyék Károlyi Mihályt anyagilag és erkölcsileg részesítették.²¹ (Úgy van! Úgy van! – Taps a kommunista- és a szociáldemokratapárt oldalán.)

Az alkotmányjogi vita, a jelen körülmények nem engedik meg azt, hogy alaposan belemenjünk egyes történeti problémák megvitatásába. Engedje meg Sulyok Dezső képviselőtársam, hogy megjegyzéseire röviden éppen ezért csak ezt válaszolhassam: mi kommunisták sok szempontból nézzük és bíráljuk az 1919-es eseményeket, de egy tény és minden vitán felül áll, az, hogy az 1919-es háború nem irredentizmus, hanem a magyar nemzet jogos önvédelmi harca volt, (Úgy van! Úgy van! – Taps a kommunista párton és a szociáldemokratapárton.) az egyetemes magyar nép a magyar állam önállóságáért, függetlenségéért és szabadságáért harcolt. (Úgy van! Úgy van! a kommunistapárton.)

T. Nemzetgyűlés! A magyar köztársaság törvénybeiktatásával nemcsak a magyar történelem legnemesebb hagyományait folytatjuk, hanem egyszersmind belekapcsolódunk az emberiség, a szabad nemzetek legnagyobb hagyományaiba is, Kossuth Lajos Magyarországa és Lincoln Ábrahám Amerikája a köztársaság jegyében találkozott.²² Az amerikai demokrácia és a magyar demokrácia most is a köztársaság jegyében kell hogy találkozzék.

A magyar köztársaság törvénybe iktatásával Magyarország visszatalál az európai népek szabad családjába, a köztársaságok családjába is. Magyarországot demokratikus államok, demokratikus köztársaságok övezik: a jugoszláv köztársaság (Éljenzés a kommunista párton.), az osztrák köztársaság, a cseh-szlovák köztársaság és a szovjet köztársaság (lelkes éljenzés a kommunista párton.), amely megvalósította a világtörténelem legfejlettebb demokráciáját, a szocialista demokráciát.

Elképzelhetetlen az, hogy Magyarország idegenül álljon a Duna völgyében, amikor köztársaságok koszorúzzák. Ebből a szempontból is az egyetlen lehetséges államforma, amelyet választhat, a köztársaság. A magyar köztársaság törvénybe iktatása növeli a magyar demokrácia hitelét szomszédainknál s megerősíti nemzetközi súlyát és tekintélyét.

Örömmel üdvözljük ennek a javaslatnak bevezető soraiban azt a megállapítást, hogy a magyar köztársaság más népekkel való békés együttműködésre törekszik. Elengedhetet-

²¹ Károlyi Mihály vagyona az ellenforradalmi rendszer már 1920 májusában zárlatot rendelt el. A „hazaáruló” Károlyi ellen a per hivatalosan csak 1922-ben kezdődött, 1923. február 21-én hirdették ki a hazaárulás miatt vagyonelkobzást kimondó ítéletet. A jogtalanul megbélyegzett Károlyi Mihálynak Magyarország Nemzetgyűlése 1946. február 20-án szolgáltatott igazságot. Ezen a napon hirdették ki ugyanis az 1946: II. törvénycikk Károlyi Mihály érdemeinek törvénybeiktatásáról. A törvénycikk 1. paragrafusa leszögezte: „Károlyi Mihálynak, a magyar népköztársaság volt elnökének kimagasló történelmi érdemeit, amelyeket egy emberöltőt meghaladó államférfiúi működése során a magyar népnek az évszázados elnyomatástól való megszabadítása és földhözjuttatása, a magyar állam függetlenségének kivívása, a demokratikus államrendszer megvalósítására, a szabadság, az egyenlőség és az emberiség örökérvényű eszméinek diadalra juttatása érdekében, félelmet és csüggedést nem ismerve, a számkivetés keserű éveiben is lankadatlan lelkesedéssel folytatott munkásságával szerzett: a magyar nép soha nem múló hálásának kifejezéséül ezennel törvénybe iktatja.” A törvénycikk egyúttal a korábbi ítéleteket hatálytalannak nyilvánította és intézkedett arról is, Károlyi anyagilag is kárpótlást kapjon. (Két év hatályos jogszabályai 1945–1946. Budapest, 1947. 61.)

²² Valószínűleg Kossuth amerikai előadókörútjára vonatkozó utalás.

len előfeltétele ez az önálló, független magyar állam megmaradásának és legjobb előkészítési módja a magyar békeszerződésnek.

A magyar köztársaság törvénybeiktatásával a magyar nemzet éppen ezért egyszerűen kinyilvánítja azt is, hogy szakítani akar a múlttal, fel akarja számolni a sovinizmus maradványait, baráti viszonyban akar élni szomszédaival és velük egyetértésben akar résztvenni a dunavölgyi kérdések rendezésében.

T. Nemzetgyűlés! Pártom helyesli és üdvözli, hogy a törvényjavaslat törvénybe iktatja az állampolgárok természetes és elidegeníthetetlen jogait, a személyes szabadságot, a jogot az elnyomatás-, félelem- és nélkülözésmentes emberi élethez, a gondolat és vélemény szabad nyilvánítását, a vallás szabad gyakorlását, az egyesülési és gyülekezési jogot, a tulajdonhoz, a személyi biztonsághoz, a munkához, a méltó emberi megélhetéshez és a szabad művelődéshez való jogot. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy az állampolgári jogokat a törvényjavaslat csak az államrend demokratikus keretein belül biztosítja az állampolgárok számára. A demokratikus állampolgári jogok tehát nem illethetik meg a nemzet belső ellenségeit. (Helyeslés a kommunista- és szociáldemokrata pártokon.) Ez nem nemzetépítő politika lenne, hanem öngyilkos politika. Az emberi és állampolgári jogokat biztosító törvényt éppen ezért sürgősen ki kell egészítenie a demokrácia, a köztársaság védelméről szóló törvénynek, amely javaslatot tudtommal az igazságügyminiszter úr már kidolgozott és amelyet a nemzetgyűlés remélem nemsokára törvényerőre is fog emelni.²³

Pártom helyesli és üdvözli a törvényjavaslat 1. §-ában kimondott alap gondolatot, amely szerint az államhatalom kizárólagos forrása és birtokosa a magyar nép. Meg kell azonban állapítanom, hogy ezt az elvet a törvényjavaslat nem valósítja meg teljes következetességgel. A népszuverenitás elvéből az is folyik, hogy a végrehajtó hatalmat is a szuverén magyar népet képviselő nemzetgyűlésnek kell alávetni. A nemzetgyűlés jogait ilyen szempontból sem lehet csorbítani. Ennek az elvnek a következetes megvalósítása érdekében a részletes vitában pártom a megfelelő szakasznál javaslatait elő fogja terjeszteni.

T. Nemzetgyűlés! Szóltam már arról, hogy üdvözljük és helyeseljük az állampolgári jogok törvénybe iktatását, de hangsúlyoznom kell azt is, hogy a jogok pusztá deklarációja, még ha ezt a legünnepélyesebb formában is tesszük meg, nem jelenti egyszerűen ezeknek a jogoknak a megvalósítását. (Úgy van! a kisgazdapárton.) és a nélkülözéstől mentes élethez, az emberhez méltó megélhetéshez való jogot, valljuk meg őszintén, sokkal könnyebb deklarálni, mint megvalósítani. Sokkal könnyebb például a művelődéshez való jogot deklarálni, mint az anyagi feltételeit is megteremteni. A háború pusztítása következtében a parasztság és az ipari munkásság igen alacsony gazdasági színvonala mellett a munkásság és a parasztság gyermekei legfeljebb a népiskolákat járhatják ki, de a középiskolák és az egyetemek kapui zárva maradnak előttük. Hogy a művelődéshez való jogból ne pusztá papirosjog legyen, hanem választójog, ahhoz az kell, hogy megteremtjük a munkások és parasztszerek gyermekei számára a művelődés anyagi és intézményes előfeltételeit.²⁴

²³ A demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről szóló törvényjavaslatot a nemzetgyűlés 1946. március 12-i ülésén fogadta el. A törvényerőre emelt javaslat az 1946: II. tc. kimondta, hogy büntetett miatt büntetendő, aki a demokratikus államrend vagy a demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló cselekményt követ el, mozzalmat vagy szervezkedést kezdeményez, vezet vagy azt anyagi támogatásban részesíti. A fentiekkel kapcsolatban külön meghatározta a büntetett, illetve a vétség formáit és a kiszabható büntetés időtartamát, illetve annak egyéb módosításait. (Két év hatályos jogszabályai 1945–1946. Budapest, 1947. 63–65.)

²⁴ A népi demokratikus kormányzatnak igen nehéz és bonyolult problémát jelentett a munkások és dolgozó parasztszerek gyermekei közép- és felsőfokú iskoláztatásának a megszervezése, amelyet az ellenforradalmi rendszer nem egyszerűen csak bűnösen elhanyagolt, hanem a legkülönbözőbb módon tudatosan is nagyon háttérbe szorított. E súlyos „örökség”-gel való leszámolásban a – társadalmi támogatással létrehozott – népi kollé-

Egyelőre ezek a deklarált jogok pusztán csak ígéretjellegűek. Ígéreteket lehet betartani és be nem tartani. Az ígéret lehet pusztán szó és lehet kötelezettség. A magyar nép a törvényjavaslatban foglalt jogokat nem pusztán ígéretnek tekinti, hanem kötelezettségeknek, amelyeket a köztársaság, a kormány a nemzetgyűlésen keresztül a nép színe előtt vállalt magára és amelyeket a köztársaságnak és a kormánynak feltétlenül be kell váltania. (Helyeslés a kisgazdapárton.) Mi, kommunisták, mindent el fogunk követni, hogy ott álljunk támogatólag a köztársaság keretein belül is, hogy a kormány ezeket a deklarált jogokat tényleg megvalósíthassa. Mert akaratlanul is eszünkbe kell hogy jussanak nagy költőnek, Petőfi Sándornak szavai és vele együtt mi is nyugodtan vallhatjuk: „Ha majd a bőség kosarából Mindenki egyaránt vehet, Ha majd a jognak asztalánál Mindenki egyaránt foglal helyet, Ha majd a szellem napvilága Ragyog minden ház ablakán: Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk, Mert itt van már a Kánaán”.

És addig, amíg ez az állapot be nem következik, küzdenünk kell, harcolnunk kell. Harc kérdése ma az, hogy a köztársaság olyan köztársaság lesz-e, amely komolyan veszi saját ünnepélyes ígéreteit, amely igyekszik megteremteni az emberi és polgári jogok megvalósításának gazdasági feltételeit, vagy pedig olyan köztársaság, amely nem veszi komolyan azokat a kötelezettségeket, amelyeket ebben a törvényjavaslatban a magyar nép színe előtt magára vállalt.

Mi, kommunisták, nagyon jól tudjuk azt, hogy a köztársasági államformát különféle tartalommal lehet megtölteni. A köztársasági államformában megférnek reakciós, népellenes törekvések is. Nagyon jól ismerjük a weimari köztársaság tapasztalatait, okuljunk belőlük mi magunk is, most, köztársaságunk törvénybeiktatásánál. A weimari köztársaságnak az volt a vesztese, hogy szembefordult a néppel, a munkássággal, megerősítette és nagyra növelte a »Junker«-kasztot, a nagytőkét, a nagybirtokot, a porosz militarizmust és nagyon jól tudjuk, hogy nálunk Magyarországon is vannak olyan törekvések, amelyek a magyar köztársaságot weimari mintára szeretnék berendezni. Nagyon jól tudjuk, hogy nálunk is vannak olyan törekvések, amelyek a munkásság és parasztság, a dolgozó magyar nép érdekeinek megvédése helyett a nagytőke, a régi nagybirtokosok, a demokráciával szembenálló magas klérus támaszává szeretnék tenni a köztársaságot.

Mi rajta leszünk, hogy a köztársaság ne a nagytőke, a nagybirtok, a magas klérus köztársasága legyen, hanem a nép védelmezője, a munkásság, parasztság és haladó értelmiség köztársasága (Éljenezés és taps minden oldalon.) és világosan látnunk kell azt is, hogy mi lesz a magyar köztársaságból, amelynek kereteit most alkotjuk meg, ugródeszka-e a politikai és gazdasági reakció számára, vagy pedig fegyver a nép kezében a reakció megsemmisítésére. Ez a kérdés azokban a harcokban fog eldőlni, amelyeket a magyar demokrácia harcoss táborának kell megvívnia a földreform megvédelmzése érdekében (Egy hang a kommunista párton: Úgy van!), az ország újjáépítése érdekében és az állami közigazgatásnak a reakciós elemektől való megtisztítása érdekében. (Taps a kommunista párt soraiban.)

T. Nemzetgyűlés! Azt hiszem, nem tévedek abban, hogy e három főkérdés körül folyó harcok határozzák meg a legközelebbi jövőben köztársaságunk jellegét és tartalmát. Mi kommunisták, szociáldemokrata testvérpártunkkal együtt és szövetségben minden harcoss demokratával rajta leszünk, hogy ezek a harcok a magyar nép javára dőljenek el. (Helyeslés a kommunista párton.) Rajta leszünk, hogy a magyar demokrácia legnagyobb vívmányát, a földreformot megvédelmzzük a reakció minden támadásával szemben. Rajta le-

giumoknak volt úttörő és kiemelkedő szerepük. A Népi Kollégiumokat Építő Mozgalom – az MKP és a baloldali erők ösztönzésétől és bátorításától kísérvé – rövid időn belül átütő sikereket ért el, s ebben nem kevés érdeme volt személyesen Rajk Lászlónak is. 1946 szeptemberében már félszáz népi kollégium működött az országban, közel másfél ezer középiskolai tanulóval, illetőleg mintegy 500 egyetemi és főiskolai hallgatóval.

szünk, hogy letörjük az ország gazdasági talpraállítását szabotálók aknamunkáját és rajta leszünk, hogy eltávolítsuk a köztársaságból a demokrácia, a magyar nép ellenségeit. Ezekben a harcokban fog megszilárdulni a fiatal magyar köztársaság, ezekben a harcokban védjük meg a magyar köztársaságot a régi rend híveivel szemben, ezekben a harcokban lesz a magyar köztársaság valóban a nép köztársasága.

T. Nemzetgyűlés! A magyar demokrácia minden hibája és fogyatékosága ellenére büszkén tekinthet vissza az egy esztendő alatt megtett útra. A köztársaság törvénybeiktatása hatalmas sikere a magyar demokráciának. Ez a siker mindenekelőtt annak köszönhető, hogy a magyar dolgozó tömegek nélkülözve és éhezve is, a demokrácia Magyarországon tapasztalható erélytelensége mellett is, ott álltak a demokrácia mellett és éberen őrködtek vívmányai felett. Erre az éberségre szükség van továbbra is. A magyar dolgozó nép továbbra is őrt fog állni a demokrácia vívmányai felett. Ne higgye senki, hogy a nélkülözések és a nyomorúság el tudják tántorítani a dolgozókat saját rendjüktől, a demokráciától. A magyar demokrácia nagy sikere, amit a köztársaság törvénybeiktatása jelent, a nemzeti összefogás politikájának köszönhető, annak, hogy a demokratikus pártok, a nemzeti függetlenségi front pártjai kezet nyújtottak egymásnak szerencsétlen hazánk újjáépítésére. (Helyeslés.) A nemzeti összefogás, a nemzeti egység politikáját nemzetünk érdekében folytatni kell, meg kell szilárdítani. A magyar köztársaság nem egy párt, nem egy osztály, hanem az egész dolgozó magyarság, minden becsületes magyar köztársasága kell hogy legyen és az is lesz. (Úgy van! Úgy van! – Általános helyeslés és taps.) A köztársaság megszilárdításán, felvirágoztatásán együtt kell működnünk, együtt kell megvédenünk a magyar köztársaságot minden reakciós aknamunkával szemben. Együtt kell leküzdenünk az ország elé tornyosuló gazdasági nehézségeket, együtt kell megteremtünk a magyar nép gazdasági boldogulásának feltételeit, együtt kell újjáépítenünk az országot, együtt kell letörnünk azok törekvéseit, akik egyéni haszonlesésből, önző érdekekből akadályozzák a közösség érdekeinek érvényesülését. A magyar köztársaság és a magyar államiság megerősítése egy és ugyanaz. Aki erős magyar államot akar, annak akarnia kell az erős magyar köztársaságot. (Helyeslés és taps.) A magyar kommunistapárt ott áll a demokráciáért küzdők első sorában, ott fog állni a magyar köztársaság megvédésénél és megszilárdításánál is az első sorokban. Pártom nevében a törvényjavaslatot általánosságban elfogadom. (Élénk éljenzés, helyeslés és taps minden oldalon.)

Elnök: Szólásra következik?

Hegyesi János (pp) jegyző: Kéthly Anna!

Kéthly Anna (szd): T. Nemzetgyűlés! (Élénk taps.) Egyetértek Rajk László képviselő társammal abban, hogy ez a törvényjavaslat a nemzeti összefogásnak, a közmegegyezésnek az eredménye. Hozzá kell azonban tennünk, hogy egy huszonhatéves ellenforradalom után, szinte az utolsó lélegzetvételnél sietünk valamennyien önmagunk, a magyar nép segítségére, hogy gyógyító eszközt hozunk neki azokra a szenvedésekre és bajokra, amelyek különösen az utolsó évtizedekben érték.

„Huszonhatéves ellenforradalom van mögöttünk, Európa leghosszabb ellenforradalma azon a földön, amely az Európa fasizmus kísérleti települ szolgálta. Ez a negyedszázad olyan megpróbáltatásokkal járt, amelyek megkeményítették a közélet harcosait. Mégis úgy érzem, valamennyiünk nevében állíthatom, hogy nem lehet meghatottság nélkül olvasni e törvényjavaslat bevezető sorait (olvassa): „Magyarországon 1918. november 13-án megszűnt a királyi hatalom gyakorlása. A nemzet visszanyerte önrendelkezése jogát. – Az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján megválasztott Nemzetgyűlés most a magyar nép nevében és megbízásából megalkotja azt az államformát, amely a nemzet akaratának és érdekeinek legjobban megfelel: a magyar köztársaságot.” (Taps.)

A nemzetgyűlés a legszélesebbkörű választójog alapján él ezzel a felhatalmazással, amelyet a magyar demokrácia alapjainak letételére a legilletékesebb tényezőtől, a magyar nemzetől nyert. Ezt a felhatalmazást különösen azért kell hangsúlyoznunk, mert a legutolsó hónapokban támadásba lendült reakció a köztársasági államforma megteremtésével kapcsolatban különösen két vádat hangoztat. Az egyik vádja az, amely a nemzetgyűlés illetékességét vonja kétségbe, másik pedig az, amely a királyságnak a magyar nép lelkében állítólag élő ideáljával ellentétben állónak tartja a köztársaságot.

A magyar nemzetgyűlés mindkét vádat visszautasítja annak a felhatalmazásnak az alapján, amelyet a magyar néptől kapott. (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárt soraiban.) Az 1848-as történelmi törvényhozás óta, amikor megszületett a közvetlen népképviseleti rendszer, egészen 1945-ig Magyarország népe parlamentáris eszközökkel saját akaratát még soha ki nem fejezhette. (Úgy van! Úgy van!) Egy borzalmas háborús összeomlásnak kellett bekövetkeznie, hogy a magyar nép nemzeté emelkedhessen saját hazájában, (Úgy van! Úgy van!) saját történelmében és választójogot teremthessen magának. Ezek a legelső szabad választások pedig azt bizonyították, hogy a magyar demokratikus pártok programját, belső tartalmát, az elmúlt rendszerekkel való teljes és tökéletes szakításra irányuló akaratát a magyar nép túlnyomó többsége a választásokon való részvételének pusztán tényével is helyeslőleg vette tudomásul. (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokrata- és kommunistapárt oldalán.) Nem volt még választás Magyarországon, amelyen az ország lakosságának ilyen arányszámban volt választójoga és nem volt még választás Magyarországon, amelyen a választásra jogosultaknak ilyen nagy százaléka szavazott volna le az urnáknál.²⁵ (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárt oldalán.) Még a néma tiltakozás eszközét sem használta senki, amivel a demokratikus átalakulással szemben elfoglalt álláspontjának adott volna kifejezést. Ez a mi felhatalmazásunk ennek a törvénynek a megalkotására (Élénk taps a Ház minden oldalán.) és nemcsak az, amit az I. Jakab angol király letartóztatására megjelent katonatiszt felelt a királynak, aki a felhatalmazást kérte tőle. Az angol tisztt az ablakok alatt álló tömegekre mutatva, azt mondotta: Sire, ez az én felhatalmazásom! A magyar nép nemcsak tömegével, hanem szavazatával is megmutatta, nyilvánította ebben a kérdésben a maga akaratát.

A magyar nép lelkében állítólag élő királyságeszmény legendájával szemben pedig azt állítom, hogy ennek éppen az ellenkezője igaz. A legitimisták és szabad királyválasztók egy képtelen optikai csalódásban szenvednek, amikor az érdekeiken nyugvó vágyaikat a néphangulattal azonosítják. (Úgy van! Úgy van! – Taps a szociáldemokrata- és a kommunistapárt oldalán.) A magyar nép lelkében a modern idők két hőse él: az egyik Kosuth Lajos, a másik Károlyi Mihály. (Taps a szociáldemokrata- és a kommunistapárt oldalán. – Buchinger Manó [szd]: Éljen a földosztó Károlyi! Éljenzés és taps a szociáldemokrata- és a kommunistapárt soraiban.) Vitathatatlan, t. Nemzetgyűlés, hogy mindkettő a köztársaság szimbóluma és nemcsak a Habsburg-ellenességnek, hanem a közösség együttműködésének, egy nemzet társulásának, a köztársaságnak is kifejezője.

Ha a magyar népnek ezt a véleményét, amely éppen úgy táplálkozik érzelmi, mint értelmi gyökereikből, az uralkodóház védelmében, majd a király nélküli fából-vaskarika királyságuk alatt az elmúlt huszonhat évben tüzzel és vassal el is fojtották, e gyökerek erejét éppen az bizonyítja, hogy ettől a véleményétől a magyar népet semmiféle üldözés el nem tántorította.

²⁵ Magyarországon a két világháború között hat alkalommal megrendezett parlamenti választáson a választójogosultak száma 2 229 806 (26,5 százalék) és 3 133 094 (39,3 százalék) fő között mozgott. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választáson 5 167 180 személyt vettek fel a választói névjegyzékre. Ez azt jelentette, hogy az ország lakosságának megközelítően 60 százaléka választópolgár lett. A választásokon 4 774 653-an (92,4 százalék) járultak az urnákhoz és ott 4 730 409 érvényes szavazatot adtak le.

A szociáldemokrata párt, amely október forradalmát a magyar történelem legfényesebb napjai közé sorolja, az októberi forradalmat úgy tekinti, mint első komoly kísérletet a magyar nép történelmi felszabadítására. (Taps a szociáldemokrata- és a kommunistapárt soraiban.) A törvényjavaslat bevezetője nagyon helyesen hivatkozik az ónodi és a 49-es országgyűlésre, de ezen a két országgyűlésen egy aránylag szűk réteg nyilatkozott meg, míg Októberben és ebben a nemzetgyűlésben az egész nemzet állott a trónfosztás, illetőleg a köztársaság fogalma mellé.

Az októberi forradalomban kifejeződő köztársasági gondolat az elmúlt korszak leggyűlöltebb fogalma volt. Nagyon jól tudjuk azt, hogy csak történelmileg kiégett, túlhaladott és saját erejükben és hatásukban nem bízó intézmények védői képesek arra a vak, vad és eszöközökben nem válogató üldözésre, amellyel király nélküli királyságunk Október és a következő forradalom hősei és intézményei után vetette magát. Az a hullacsarnok azonban, amelyben Ady szerint sem élni, sem meghalni nem tudtak a hullák, s amelynek elején és végén egyformán a szabadsághősök sírja volt a Duna, nem tudta a saját gyalázatához lerángatni Októbert és a két magyar forradalmat, annak tiszta, feddhetetlen embereit, akik a politikusi és az államférfi legfőbb parancsát maradék nélkül betartották, azt, hogy szívedet tartsd melegen, agyadat hidegen, kezedet tisztán. (Nagy taps a Ház minden oldalán.)

Ebben az üldözésben osztozott mind a két forradalom. Nem bocsátottak meg a másodiknak sem azon a jogon, hogy a magyarok területén a befejezett tényeket nemzetiszű zászló alatt felvonuló magyar hadsereg kísérte megváltoztatni. Az előadó úr Stromfeld és Tombor vezetői munkájának emlékéért kapcsolja össze ezzel a magyar Vörös hadsereggel. Ne feledkezzünk meg Böhm Vilmosról se, (Élénk éljenzés és taps a szociáldemokratapárt és a kommunistapárt oldalán.) a Vörös Hadsereg főparancsnokáról, aki az elmúlt huszonöt év alatt az emigrációban tettekkel is szolgálta az ellenforradalom alatt nyögő magyar nép valódi érdekeit. És, ha Rajk László elvtársam Októberrel és az októberi magyar köztársasággal kapcsolatban Károlyi Mihály érdemeinek törvénybeiktatását követelte, ehhez a magunk részéről teljes mértékben hozzájárulunk, (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokrata párton.) mert az a meggyőződésünk, hogy a magyar köztársaság önmagát tiszteli és becsüli meg, ha ezt a törvényt megalkotja. (Élénk helyeslés és taps a szociáldemokratapárt és a kommunistapárt oldalán. Taps a kisgazdapárton.)

Ez a törvény most nemcsak a tömeg szavával, de alkotmányos és jogi formákkal és valóssággá emeli a magyar köztársaságot. Józan megfontolásaink és lángoló lelkesedésünk egyformán arra az eredményre jut, hogy a XX. századnak egyetlen lehetséges államformája a köztársaság. Minden tiszteletünk a megmaradt európai királyságokkal szemben nem gyengíti azt a meggyőződésünket, hogy ha ezeknek a királyságoknak bármelyikében a nép visszanyerné a szabad elhatározás jogát és az a szeretet, amellyel most ezek a népek – az előadó úr által említett népek – az érdemes uralkodóház iránt éreznek, tárgyalanná válnék, a visszanyert önrendelkezés jogával élve, valamennyien beleilleszkednének az európai köztársaságok sorába.

Az előadó úr morális és hasznossági szempontokból egyenlő értékűnek mondotta ezt a két államformát. Én azt állítom: a királyság morális alapja az a feltevés, hogy a király uralkodási joga isteni eredetű, a nép élete a király birtoka és tulajdona, és hogy azzal hogyan bánik, azt csak saját akarata korlátozhatja. A király személye e szerint a morális felfogás szerint az Isten védelme alatt áll és mindaddig, amíg az első törés a történelemben meg nem jelent, ez ellen a felfogás ellen valóban a népnek fellázadnia nem nagyon lehetett. Az első törés Stuart Mária kivégzése volt, amely bebizonyította, hogy a király személyének sérthetlensége csak fikció. Ez az első törés nagy ideológiai segítség volt a nagy francia forradalom előkészítő mozgalmi számára, mégis, egészen a XX. századig tartott ez a fik-

ció, amellyel szembenáll a köztársaság morális alapja: az ember születésével szerzett joga az élethez. (Élénk éljenzés és taps a szociáldemokratapárton, taps a kommunistapárt oldalán.) Ennek a jognak az alapján teremti meg az ember azokat az együttélési formákat, és intézményeket, amelyek az ember és ember viszonyát a társadalomban szabályozzák.

A hasznossági indok sem egyenértékű és nem ugyanolyan súlyos a két államformában. Az embernek az élethez való joga ennek teljesebb érvényesülése, az ember egyenlősége – nem is beszélve a költségekről a két államformánál – hasznossági szempontból is a köztársaság melletti döntést követeli tőlünk.

De, t. Nemzetgyűlés, Magyarországon a köztársasági államforma nemcsak a modern államformát jelenti, hanem egyúttal szimbóluma is a változásnak. Köztársasággá alakulásunk egyik leghatalmasabb és legélesebb tiltakozás a restauráció bármiféle kísérlete ellen. (Úgy van! Úgy van! – Nagy taps a szociáldemokratapárton és a kommunistapárton.) Nem restaurálunk, sem földbirtokot nem adunk vissza, (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárton.) sem címeiket nem aranyozunk, hogy az új gazdagoknak legyen hol ragyogniuk, nem osztogatunk dotációkat, amelyeknek árát adóban nyögi majd a nép, nem nyitjuk meg újra a főhercegi szalonokat, amelyekben a nép elleni összeesküvéseket suttogják és keverik a finom urak és finom dámák. (Úgy van! Úgy van! – Taps a szociáldemokratapárton és a kommunistapárton.)

Magyarország köztársaság és a demokratikus pártok elszánták magukat arra, hogy a köztársaságot és a benne kifejeződő demokráciát minden ellenséggel szemben megvédelmezzék. Érzelmes legendák születtek és ilyeneket terjesztettek az elmúlt negyedszázadban a szociális királyról, aki a távolból figyelni derék népét és majd hívásra haza fog jönni, ugyanakkor itt benn, Magyarországon, hétszilvafások játszottak udvart „Hofknicks”-szel, udvarmesterrel és marsalltáblával. Egy vakmerő neo-bizantinizmus²⁶ terpeszkedett szét, amelyben a kulisszák mögött a nagyon érdemes zsákmányért dagasztottak összeesküvést, (Egy hang a szociáldemokratapárton: Tökéletesen így van! – Úgy van! Úgy van! – Taps a kommunistapárton és a szociáldemokratapárton.) hogy alkalmas pillanatban az 1920-as államfőválasztás eszközeivel megalapítsák az új dinaszticiát. (Zaj.) A megvesztegetésnek és a terrornak, mint a legitimista és szabadkirályválasztó államformának módszerei már felütötték a fejüket. Mindegyik a saját nótáját fújta – Zápolya vagy Ferdinánd –é, de mind a kettő csak egy szűk osztály érdekében dolgozott egymás ellen és a nép ellen, csak egyetlenegy kérdésben voltak egységesek, a demokrácia, a demokratikus köztársaság lebecsülésében és hitelének rontásában. (Marosán György [szd]: És üldözésében!)

Korrupt népuralom, ezzel a jelszóval dolgoztak a köztársaság ellen, korrupt népuralom – mondták és elrettentő példaképpen emlegette a harmadik köztársaságot az a gömbösi szabadkirályválasztó klikk – a milotayak, a rajnissok²⁷ – amely fonszámra árusította ezt az országot a németeknek és az a legitimizmus, amely 1867-től 1918-ig szabott áron adta el a földjén megélni nem tudó magyar parasztot a hajózási társaságoknak, (Úgy van! Úgy van! – Nagy taps a ház minden oldalán.) az a legitimizmus, amely 1867-től 1918-ig történelmé-

²⁶ A bizantinizmus az egykori Bizáncban elterjedt udvari viselkedéshez hasonló hízelgés, talpnyalás, a felettes előtti meghunyászkodás, csúszómászó magatartás.

²⁷ Milotay István publicisztikai és szerkesztői munkásságával a Tanácsköztársaság megdöntése után közvetlenül a fajvédő mozgalomhoz kapcsolódott. 1934 nyarától az Új Magyarország szerkesztője, később Imrédy Béla politikájának egyik legfőbb támogatója. – Rajniss Ferenc szintén az Imrédy-féle szélsőjobboldali mozgalomhoz tartozott, az Új Magyarország főmunkatársa, majd a „Nemzeti Front” nevű pártalakulat egyik vezetője lett. A második világháború alatt a Magyar Futár című tömeghetilap szerkesztője lett: nevéhez fűződik a német fasizmus által kidolgozott fasiszta háborús tömegpropaganda meghonosítása. A nyilas kormány válás- és közoktatásügyi minisztere volt. Háborús bűnösként 1946-ban kivégezték.

nek legfényesebb lapjaira az ecsedi lápot és a sópanamát írta fel, beszélt korrupcióról, a népköztársaság fogalmával kapcsolatban.

A magyar demokratikus köztársaság nagyon jól tudja, hogy mennyi veszedelemmel kell még megbirkóznia. A fasiszta reakció maradványait még nem irtottuk ki teljesen a közéletből és a korrupció még szívja azokat az életkedveket, amelyek a köztársaság szociális tevékenységét kell, hogy táplálják, de azok a demokratikus pártok, amelyek most a magyar köztársaságot megalkotják, nemcsak egy negatív fogadalmat tesznek a köztársaság megvédésére, hanem pozitív irányban is meg akarják tenni kötelességeiket.

Tiszta közéletet és szociális államot fogunk teremteni (Éljenezés és taps.) a néptől kapott felhatalmazás alapján a néppel a népért, amint ezt a demokrácia klasszikus írásaiból megtanultunk. Én nem hiszem, t. Nemzetgyűlés, hogy tévedünk ebben az elhatározásunkban, de ha úgy is volna, bízunk a világ népeinek a háború tapasztalatain alapuló bölcsességében, bízunk saját népünk gyógyulásában, abban az életerőben, amely évszázadokon át fenntartotta és megmentette a magyar népet a történelmi viharok alatt.

Évről-évre veszít majd erejéből az elmúlt korok által a nép lelkébe égetett félelem, évről-évre mindig jobban megszűnik az a hamis tekintélytisztelet, a rettegés a hivatalban maradtaktól, akik még megmenekültek az igazolások során, veszít erejéből a múlt babonája és elfogultsága és ez a magyar demokrácia fogja megajándékozni a magyar népet azokkal a demokratikus élményekkel, amelyekhez eddig hozzá nem juthatott. Ez a magyar köztársaság fogja megismertetni a magyar népet a demokrácia alkotóképességével, teherbíróképességével, emberségével és szépségével. (Tetszés.)

Rajk László elvtársam említette az ember átalakítását a közoktatással kapcsolatban Új közoktatásunk nem szolgálatra és parancsolásra, hanem beleegyező együttműködésre fogja nevelni gyermekeinket, akik majd felnövekedve, önként és szívesen illeszkednek bele a magyar népi közösségbe, mert meg fogják érteni, hogy a magyar köztársaság a jogokat és kötelességeket egyformán szabja meg minden polgára számára. Önként beleegyezőleg veszi majd mindezt tudomásul az a jelentéktelen szektor is a dolgozó parasztság, munkásság és értelmiség soraiból, aki – érdekei ellenére – egy hamis szentimentalizmus befolyása alatt ma még nem köztársasági. Ez egy igen kis szektor a dolgozók között. Ezeket a demokratikus köztársaság a példaadás erejével megnyeri majd magának a saját érdekeik alapján. (Egy hang a kisgazdapárton: Nevelés dolga!) Ki marad meg majd a királyság propagálójának? A földjét, gazdasági hatalmát, politikai befolyását veszített uralkodó osztály, (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárton.) amely huszonhat esztendőn keresztül megakadályozta a magyar népet abban, hogy jogaihoz hozzájusson, (Leniczky Gyula [kp]: Úgy van! Géppuskával!) a világháborús ígéretek dacára.

Ennek az országnak dolgozó népét a világháború alatt azzal kecsegtették és azzal biztatták helytállásra, egy érdekei ellen folyó háborúra, hogy annak befejezése után földet, szociálpolitikát és választójogot fog kapni. Ezt a hármas ígéretet vakmerően megtagadták, ezt a hármas ígéretet vakmerően felvetették a huszonhat esztendő törvényhozásban. A magyar nép huszonhat esztendőn keresztül nem jutott jogaihoz.

Az a réteg és csoport, amely itt ma még mindig a királyságot reklamálja, huszonhat éven keresztül sikerrel alkudozott a kispolgár ellenforradalmával, lenyelve megaláztatását és sértést. Elfogadta, hogy saját nagybirtoka helyett csak a zsidó nagybirtokot áldozzák fel, és nem törődött azzal, hogy a faji gyűlölködés a nincstelen kisembert is felfalja. Ez az uralkodó osztály évszázadokon át megőrizte kiváltságait, mialatt a magyar nép nyelvünket őrizte meg. Elvetette azonban kötelességeit és azokat a leggyengébbekre hárította át. Zászlósorok maradtak meg a királyság ügynökeiként zászló nélkül, de a zászló árát követelve. (Taps a Ház minden oldalán.) A törvényjavaslat bevezetése megmondja, hogy mi jár nekik

a magyar köztársaságban. A köztársaság polgárai észére biztosítja az ember természetes és elidegeníthetetlen jogait, biztosítja a magyar nép számára a rendezett együttélést és a más népekkel való békés együttműködést. Biztosítja a javaslat minden polgár, a legitimista és a szabadkirályválasztó részére is az ember természetes és elidegeníthetetlen jogait, de nem többet, mert többet csak az kaphat, aki azt több kötelességteljesítéssel érdemli ki magának. (Úgy van! Úgy van! – a Ház minden oldalán.)

T. Nemzetgyűlés! Amikor ez van benne a törvényjavaslat szövegében és ezt azzal az elhatározással iktatjuk törvénybe, hogy ennek érvényesülését minden erőnkkel keresztül fogjuk vinni, ugyanakkor azt mondjuk, hogy semmi sem jár annak, aki a demokratikus jogokat a demokrácia megdöntésére akarja felhasználni. (Közbeszólások a kommunistapárt oldalán: Kötél!) Én is gondolok a weimari demokráciára, de ugyanakkor meg akarom mondani azt is, hogy Weimar néhány tragikus esztendejéért nem szabad csak a weimari köztársaság alkotóit vádolni. A történelemnek mérlegelnie kell azokat az európai és világ-erőket, amelyek biztatást és segítséget adtak a weimari demokrácia belső ellenségeinek. (Úgy van! Úgy van! – Taps a Ház minden oldalán.) Azokat a bűvész inasokat kell ezért számadásra vonni, akik e felidézett szellemekkel később megbirkózni nem tudtak, amiért azután az egész világnak olyan keserves árat kellett fizetnie 1939-től 1945-ig. (Úgy van! Úgy van!)

T. Nemzetgyűlés! T. Képviselőtársaim! Az ember természetes és elidegeníthetetlen jogai közé tartozik – és ezt a köztársaság megalkotásánál nagyon helyesen és nagyon indokoltan emelte ki a törvény – a munkához és az emberi megélhetéshez való jog is. A demokrácia, a szabadság az élet fizikai és szellemi biztonságára épül, de ezek a feltételek egyúttal a világ békéjének feltételei is. Ezt azért kell nyomósan kiemelnünk, mert a magyar köztársaság demokratikus lényegének, demokratikus belső tartalmának értelmezésénél ebben a fogalmazásban nem mindenki ért velünk egyet.

T. Nemzetgyűlés! Az első világháború után született Népszövetséget²⁸ megölte a nagyhatalmak versengése, az egymás ellen alakult szövetségek és szerződések temették el a kollektív biztonság gondolatát. Az első világháború utáni szerződéseknek csak egyetlenegy ép fejezete volt, a Munkaügyi Hivatal.²⁹ Az vészelté át a szörnyű esztendőket. A hivatal alapító oklevele azt mondja, hogy a békét csak úgy lehet elérni, ha a szociális igazságszára alapítják és minthogy vannak munkaviszonyok, amelyek az emberek nagy tömegét annyi igazságtalansággal, nyomorral és nélkülözéssel sújtják, hogy az ebből keletkező elégedetlenség a világ békéjét és összhangját is veszélyezteti, ezért kellett ennek a szervezetnek megszületnie, hogy ezeket a munkafeltételeket és ezt a szociális igazságtalanságot megszüntetni segítsen.

T. Nemzetgyűlés! Ezek a megállapítások az elmúlt huszonhat év történelmi és társadalmi eseményeivel megerősítve, kell hogy a magyar demokratikus köztársaság alapigazságaiává váljanak. Magyarország elveszítette a háborút gonosz és ostoba politikusok, haza-

²⁸ A Népszövetség célja az volt, hogy előmozdítsa a nemzetközi békét és megvalósítsa a biztonságot. Voltak is bizonyos sikerei az együttműködés biztosítása terén azokban a kérdésekben, ahol az érdekek nem álltak élesen szemben egymással, de mint békeorganizáció nem tudta feladatát megvalósítani. Ennek részben jogi, részben politikai okai voltak. Jogi oka az volt, hogy tényleges hatalommal nem rendelkezett, a béke megóvására vonatkozó határozatainak nem volt kötelező ereje. A politikai ok pedig elsősorban az volt, hogy a Népszövetség nem foglalta magába az összes nagyhatalmat. Magyarország 1922. szeptember 18-tól 1939. április 11-ig volt tagja. Hitler agressziói idején a Népszövetség összeomlása már teljes mértékben előrevetette árnyékát, de formailag még egy ideig fennállt. 1948-ban mondták ki hivatalosan megszűnését.

²⁹ A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal 1919-ben jött létre, munkája a Népszövetség tevékenységéhez kapcsolódott. A két világháború között megszakítás nélkül működött. 1946-ban az ENSZ szakosított intézményévé vált. Magyarország 1921 óta tagja.

áruló generálisok tevékenysége következtébe. Valósággal a semmiből kell újjáépítenünk ezt az országot. A dolgozó emberek százezreinek kell vállalniok az átmeneti időben az áldozatokat, hogy hazánkat újból boldog otthonná változtathassuk. Nem tudok keserűség és összeszorított ököl nélkül szétnézni e Ház környékén, nem tudok végigmenni az országon anélkül, hogy ne látnám azt a lerongyolódást, a bajokkal és szenvedésekkel való küszködést, amellyel a magyar népet ezek az esztendőök sújtották. De ha ezeket az áldozatokat a magyar nép vállalja, ezt nem azért teszi, hogy ennek eredményei a demokráciáról vallott nézeteinkkel szembenállók érdekeit szolgálják. Amit megteremtettünk, azt azért teremtjük meg, hogy a magyar demokráciát erőssé s a magyar demokratikus köztársaságot boldoggá és békessé alakítsuk.

Köztársaságunk a munka megbecsülésének, elismerésének és méltánylásának közössége, köztársaságunk az ember öröm és nyugalom utáni vágyakozásának a szolgálója. Köztársaságunk a dolgozó ember köztársasága és így illeszkedik bele – mint a javaslat indoklása mondja – az európai köztársaságok sorába.

T. Nemzetgyűlés! Két világháború irtózatai után, örültek és kalandorok egész ET. Nemzetgyűlés! A javaslatot a részletes tárgyalás alapjául pártom nevében elfogadom. (Lelkes taps a Ház minden oldalán. A szónokot számosan üdvözlük.)

T. Nemzetgyűlés! Két világháború irtózatai után, örültek és kalandorok egész Európát romhalmazzá változtató hadjárata után Európa és vele együtt az egész világ béke után áhítozik. Szeretném hinni, szeretnék bízni abban, hogy ez a békevágy nemcsak a háború fáradtságának a kifejezője. Szeretnék bízni abban, hogy a XX. század első felének végére befejeztük a tervtelen, céltalan, meggondolatlan, önmagával vívódó világot, a tudatlanság, a sötétség, a kegyetlenség világát. Szeretném hinni, hogy a magyar dolgozó nép tisztán és világosan megérti saját érdekeit és saját akaratát ennek az érdeknek érvényesülésére latbaveti. A magyar demokratikus köztársaság a magyar dolgozó nép érdekeivel azonos. A magyar dolgozó nép akarata áll őrt e köztársaság mellett és ha felírhatnék valamit e magyar köztársaság homlokzatára, egyetlen szó volna ez, amelyben benne van az ember igazsága, élelme, hajléka, ruhája, benne van a néptől elrabolt és silány pótlékokkal helyettesített valódi öröm, benne van mind a négy szabadságjog: a meggyőződés, a vallás szabadsága, az elnyomástól és nélkülözéstől való mentesség és ez az egyetlen szó: béke. (Hosszantartó lelkes taps a Ház minden oldalán.)

T. Nemzetgyűlés! A javaslatot a részletes tárgyalás alapjául pártom nevében elfogadom. (Lelkes taps a ház minden oldalán. A szónokot számosan üdvözlük.)

Elnök: Szólásra következik Darvas József képviselő úr.

Darvas József (pp): T. Nemzetgyűlés! A Nemzeti Parasztpárt nevében őszinte örömmel és igaz lelkesedéssel üdvözlöm ezt a javaslatot. Úgy érzem és mi nemzeti parasztpártiak mindnyájan úgy érezzük, hogy nemcsak az ilyenkor szokásos szavak szerint, de a valóságban is egy nagyszerű történelmi eseménynek vagyunk részesei.

Két dolog záródik le azzal, ha ebből a javaslatból törvény lesz. Az egyik az, hogy a magyar történelem legszebb hagyományai, elbukott, de mégis dicsőséges szabadságharcjai kaptak ezzel a törvénnyel igazolást és igazságot a történelem és az egész magyar nemzet előtt, másik pedig az, hogy a magyar nép most folyó nagy felszabadulási harcára teszünk ezzel a törvénnyel pecsétet, vagy úgyis mondhatnók, ahogyan az előadó úr mondta: nemcsak betesszük, hanem be is falazzuk az ajtót a múlt felé, amely felé számunkra visszatérés nincs és nem is lehet.

Nagyon jól tudjuk és különösen a magyar parasztság nagyon jól tudja, mert bőrén érezte, hogy a királyság intézménye ebben az országban a múltban kétféle elnyomásnak volt a

kifejezője és biztosítója: elsősorban is a hűbéri elnyomás, másodsorban pedig történelmünk legnagyobb részében az idegen elnyomás, a német gyarmati elnyomás.

Elméleti vita, ha azon vitatkozunk, hogy a királyság intézménye jó volt-e vagy rossz volt-e. A királyság intézménye hűbéri intézmény. Az Isten kegyelméből uralkodó király az ő kegyelméből uralkodó hűbérurakon keresztül mindig elnyomta a dolgozó népet, a parasztságot, a munkásságot, hívták ezeket a hűbérurakat bárminek is a múltban, akár főnemeseknek, főpapoknak, akár földesuraknak, vagy nagytőkéseknek, az eredmény mindig ugyanaz volt: a magyar nép elnyomása.

A királyság a hűbériség intézménye. Amikor a demokratikus változással éppen a hűbériség és a feudalizmus felszámolását tűztük ki legelső célként és a földreformmal meg is valósítottuk, természetes, hogy ez a hűbéri intézmény többé nem lehet és nem maradhat a magyarság életformája.

Nem véletlen dolog az, hogy 1918 és 1919 után, két forradalom nehéz és bukott kísérlete után a megmaradt nagybirtok nem merete felszámolni a királyságot: a királynélküli királyság formájában a hűbériség megmaradt formájában is, megtartotta a feudalizmus és a nagybirtok biztosítékaként és kifejezőjeként.

A másik dolog az, hogy 1526 után, a mohácsi vész után a Habsburg uralkodóház képében a német gyarmati elnyomás telepedett erre az országra és a hűbéri elnyomás után ez a gyarmati elnyomás újabb teherként ült és nehezedett a magyar nép nyakára.

Az, hogy évszázadokon keresztül a nyugati államokkal szemben és a nyugati államok példái ellenére itt még száz és kétszáz évvel később is a hűbériség és a feudalizmus ellen kellett küzdenünk és hogy egészen a legutóbbi időkig a nyugati, haladottabb államok szemében a magyar társadalom, a magyar nemzet mintegy a középkorban visszamaradt és a középkorba beleragadt társadalmi képlet mutatkozott és élt, ez elsősorban ennek a hűbéri és gyarmati elnyomásnak a következménye volt. A magyar történelem, a német szellemben felnevelkedett magyar történetírás mindig azt tanította számunkra, hogy a magyar elmaradottságnak, a társadalmi elmaradottságnak oka elsősorban a törökdhülés, a százötven évig tartó török hódoltság volt. Ez német maszlag ugyanúgy, mint nagyon sok minden. Hogy a magyar belső társadalmi fejlődés nem tudott lépést tartani a nyugati államokkal, az gyarmati elnyomásunknak a következménye volt elsősorban, mert a gyarmati kizsákmányolás következtében Magyarországon komoly kulturális és civilizációs fejlődés, komoly városiasodás, egy komoly polgári osztály felvergődése és kialakulása nem történhetett meg és a polgársággal nem állhatott a belső társadalmi alakulás élére egy erős forradalmi osztály, amely a feudalizmussal szemben, mint például Franciaországban, eredménnyel felvehette volna a harcot.

Volt itt ennek a gyarmati elnyomásnak egy másik eredménye is. Az előadó úr azt mondotta, hogy ezek között az uralkodók között voltak azért haladó szellemű, jó uralkodók is, mint például II. József vagy Mária Terézia. Ebben a dologban a történelmi igazság az, hogy ezeknek a haladó szelleme valójában csak látszólagos volt, mert Magyarországgal és a magyar nemzettel, a magyar társadalommal szemben mindig az „oszd meg és uralkodj” politikáját alkalmazták. (Úgy van! a szociáldemokratapárton.) Ha a Habsburg-ház, a Habsburg-monarchia ellen lázadó nemességet kordában akarták tartani, akkor mutattak valamit a parasztnak, hogy a paraszt hergelésével, fellázításával kordában tartásuk a nemes urakat és ez a politikájuk, az oszd meg és uralkodj politikájuk mindig nagyon jól sikerült.

Ugyanezt csinálták nemcsak a magyar társadalom, hanem az egész magyarság és a körülöttünk élő népek viszonylatában is, mert amikor szabadságának védelmében felkelt a magyar nép, akkor a körülöttünk élő népeket uszították ránk, hogy a magyar nép felkelő

szabadságharcát vérbe gázolják. Amikor azonban az 1867-es kiegyezés után úgy látták, hogy a magyar uralkodó osztályban jobb zsandárt találnak a környező népek nyakára, mint ellenkező formában, akkor a magyar uralkodóosztályt megtették a körülöttünk élő népek zsandárává. A második fogásuk tehát ez az oszd meg és uralkodj politika volt, amely itt öt-száz esztendőn keresztül mindig nagyon jól érvényesült.

De nemcsak gazdaságilag és politikailag, hanem szellemileg is gyarmatosították ezt az országot. Olyan középosztályt alakítottak itt ki, betelepített hivatalnokaikból és tervszerű germánosító politikájukkal, amely minden idegen eszmének jó melegágya és támasztéka volt és amelyben az igazi magyar szellem irodalomban, művészetben és politikában mindig hajszolt bölény és üldözött vad volt. (Úgy van!) Olyan szellemiséget tudtak itt fenntartani a legutóbbi időkig ezen a középosztályon keresztül, amelynek eredményeit Horthyéktól kezdve Szálasiig és az egész ország pusztulásáig nyomom kísérhetjük és amelynek nyomait még ma is látjuk magunk között.

Ezzel természetesen nemcsak az ő bűnükre akarok rámutatni és egyáltalában nem azt akarom mondani, hogy mindenben ők voltak a bűnösök és hogy a mi társadalmunk uralkodó osztályai számára felmentvényt kell adnunk. Sőt! Ezeknek bűne még súlyosabb, mert mindig kiegyeztek ezzel az idegen uralkodó osztállyal a magyar nép bőrére. Mindig ki tudtak vele egyezni és inkább a királynak, az idegen uralkodó osztálynak adtak igazat és azzal fogtak össze ahelyett, hogy a magyar néppel, a dolgozó magyar néppel, elsősorban a magyar parasztsággal fogtak volna össze. Ebből a kettősségből, a hűbéri elnyomásból és gyarmati elnyomásból adódott szabadságharcaink kettőssége. Forradalmak ebben az országban, tiszta klasszikus formában soha nem voltak még eddig, mert a belső felszabadítási harc és a külső elnyomás elleni felszabadító harc mindig párosult. Ezeknek nyomában azonban mindig ott volt a nemzet többségének akarata: felszámolni a királyság intézményét, ott volt a Rákócziaknál az ónodi országgyűlésen, ott volt Kossuthéknál és ott volt az 1918–19-es forradalmakban.

Azoknak, akik a hagyománytisztelet nevében védik velünk szemben a királyságot, csak ezt mondhatjuk: mi igenis tiszteljük a magyar nép hagyományait és ragaszkodunk ezekhez a hagyományokhoz, de a magyar nép hagyományai kuruchagyományok, nem pedig labanchagyományok. (Taps a Ház minden oldalán.) A magyar nép valóban hagyománytisztelő. Tiszteli azt az életformát, amelyet kialakított a maga számára és amelyért, ha nem is tudta mindig kialakítani, életét és vérért áldozta, de nem tiszteli azokat a hagyományokat, amelyek a szolgaság megmerevítését, a szolgáljárom visszatételét akarják elérni. (Marosán György [szd]: Az arisztokraták hagyományát!)

Mondottam, hogy ezzel a törvényjavaslattal, a köztársaság törvényének megszavazásával a magyar nép most folyó felszabadulási harcának eddigi eredményeire is pecsétet teszünk. Nagyon jól tudják ezt azok, akik mindenféle próbálkozással megkísérelték elodázní legalább ennek a törvényjavaslatnak idehozatalát és megszavazását.³⁰ Felsorolhatjuk őket,

³⁰ A köztársasági államforma megteremtésének időszerűségét az SZDP vetette fel elsőként a koalíciós pártok közül, közvetlenül a nemzetgyűlési választások után. Javaslatát az MKP is magáévá tette, a két agrárpárt viszont akkor még „hallgatott” a köztársasággal kapcsolatos véleményéről. Sajátos módon az SZDP-nek a köztársasági államforma megteremtésére irányuló törekvéseit a koalíción kívüli MRP és PDP támogatta leginkább. 1945 végén, 1946 elején először az NPP, majd az FKGP részéről dobi István és Tildy Zoltán foglalt állást a köztársasági államforma mellett. A kisgazdapárti centrum és jobbszárny azonban szerette volna elodázní a döntést egy későbbi időpontra, esetleg a békekötés utáni időre. Az FKGP így csak – hosszas aggályoskodások és párton belüli viták után – január első felében foglalt állást a köztársaság megteremtése mellett. A köztársaság kikiáltásának a legnagyobb ellenzői a legitimista körök, élükön Mindszenty József hercegprímással, voltak. 1945. december 20-án a katolikus püspöki kar – Mindszenty kezdeményezésére – az államforma feletti döntés elhalasztása mellett szállt síkra, és azt követelte a kormánytól is. Majd december végén Mind-

a nagybirtokosok csatlósait, a nagytőkéseket és talán egy csomó embert, akiket éppen a hagyománytisztelet propagálásán keresztül megtévesztettek. Tudjuk és érezzük azonban, hogy mi van emögött: az a politika, hogy aki időt nyer, az életet nyer. Úgy érzik, ha el tudják odázni ennek a peccáttevésnek az idejét, akkor talán van számukra még egy lehetőség, hogy minden visszajöjjön. A magyar parlament azonban látja ezt a próbálkozást és azért sürgette teljes egyöntetűséggel ennek a törvénynek mielőbbi megalkotását, mert mi nem akarunk sem időt, sem életet adni azoknak, akik a magyar nép életére és szabadságára törnek. (Helyeslés és taps a kommunista-, szociáldemokrata- és parasztpárt soraiban.)

Azt is mondták, hogy várjunk a békekötésig ennek a törvénynek megalkotásával, mert nem tudjuk, hogyan dől el a békekötés. Mi ezzel szemben azt mondjuk, hogy éppen a jó békekötés érdekében kell ezt a törvényt minél előbb megalkotnunk, mert sajnos, uraink bűnéből nem sok jót tudunk a múltból a békeszerződésen a mérlegbe dobni, a mérlegbe elsősorban az utolsó egy esztendő demokratikus fejlődésének eredményeit tudjuk bedobni és ezen keresztül fognak minket mérlegelni. Ha tehát ebben a kérdésben habozunk és a köztársaság megvalósításával nem mutatunk újabb bizonyosságot arra, hogy mi valóban komolyan vesszük a társadalom belső demokratikus átalakítását, akkor megint csak a nemzet jövője ellen vétünk. Mi pedig nem akarunk véteni. A békekötés szempontjából, a számunkra legkedvezőbb békekötés szempontjából is fontos az, hogy az egész világ számára dokumentáljuk: mi valóban demokratikus életformát és az ennek legmegfelelőbb köztársasági államformát akarjuk és valósítjuk meg a legrövidebb időn belül.

A demokrácia számára és a demokrácia szempontjából a legméltóbb, mondhatnám egyetlen lehetséges életforma a köztársaság. Nagyon jól tudjuk azonban, hogy azzal, hogy a köztársasági államformát megalkotjuk s hogy ezen az államformán belül mi a leglényegesebb és a valóságos tartalom, tulajdonképpen még nem dől el semmi.

Azok a kísérletek, amelyek itt újra és újra felbukkannak nyíltabban vagy rejtettebben, hogy a magyar demokrácia legfontosabb vívmányát, a földreformot valamilyen formában visszacsinálják, azzal, hogy mi itt a köztársasági államformát alkotjuk meg, még nem fognak megszűnni (Marosán György [szd]: A zászlósúrak addig még beszélnek!) és az a próbálkozás, amely a parasztság bőréen és a parasztság kizsákmányolásával a régi kapitalizmus uralmát restaurálni próbálja, ezzel szintén nem fog véget vetni. Azontúl tehát, hogy a köztársaságot mint államformát helyeseljük, bennünket nagyon érdekel az a kérdés, hogy ezen az államformán belül a nép érdeke hogyan fog érvényesülni. Számunkra, nemzeti parasztpártiak számára az az igazság és az a meglátás, hogy a magyar nép felszabadulási harca ezzel a törvényjavaslattal és ennek törvénybeiktatásával még nem ért és nem ér véget, (Úgy van! a kommunistapárton.) legfeljebb egy új alap teremődik arra, hogy ezt a harcot tovább folytassuk és győzedelmesen befejezzük. (Úgy van! Úgy van! a kommunistapárton.)

A törvényjavaslatban különösképpen örömmel üdvözöljük az 5. §-t, amely kimondja, hogy kétízben senkit sem lehet köztársasági elnökké megválasztani. Ez elejét veszi annak, hogy itt újra dinasztiai alakuljanak ki. Mi nem akarunk dinasztiaikat, mert a dinasztiaikat mögött azonnal felsorakoznak a kamarillák, az érdekszövetségek. A magyar népnek pedig mindenféle érdekszövetségből elege volt.

A másik ilyen szakasz, amelyet szintén helyeslünk, a 2. §, amely korlátozza és a nemzetgyűlés hatáskörével összhangba hozza a köztársasági elnök hatáskörét. Mi a köztársasági elnökből nem kirakatbábut akarunk csinálni, viszont nem akarjuk azt sem és nem akar-

szenty személyesen Tildy Zoltánhoz és Varga Bélához, a nemzetgyűlés elnökéhez fordult, és levélben „emelt óvást” a királyság tervezett megszüntetése ellen. A hercegprímás próbálkozásai azonban hiábavalónak bizonyultak, és a köztársaságellenes akciókra, a királyság melletti nyílt kiállásra még a választások után újjáalakult Demokrata Néppártot sem tudta rávenni.

jük annak lehetőségét sem, hogy kényúr legyen belőle, hogy a nemzet és a nép többségének akarata ellenére tudjon kormányozni ebben az országban.

A Nemzeti Parasztpárt nevében a törvényjavaslatot elfogadom, befejezésül csak egy történelmi visszapillantást szeretnék még vetni, figyelmeztetvén arra, hogy amikor az ónódi országgyűlésen kimondták, hogy: „Eb ura fakó!” és detronizálták a Habsburg-házat, akkor egy esztendő óta tartó és már a bukás felé sodródó szabadságharc napjait élte az ország. Amikor 1849-ben a debreceni nagytemplomban újra kikiáltották a Habsburg-ház detronizálását, Világos és az egész szabadságharc bukásának árnyéka már ott volt ezen a történelmi aktuson, 1918-ban is eleve reménytelenül induló forradalom kétségbeesett kísérlete volt az, hogy az államforma változtatásával valamilyen szilárdságot, szilárd talajt teremtsen maga alá.

Most a harmadik alkalomkor, a harmadik magyar köztársaság³¹ megalkotásánál egészen más helyzetben vagyunk és egészen más történelmi perspektíva áll előttünk. Nem a bukásnak a réme és nem egy kétségbeesett kísérlet ez, hanem elindulás arrafelé, hogy ebben az országban valóban a magyar népnek, a dolgozó magyar népnek a szabadsága biztosíttassék. (Helyeslés és taps a parasztpárton és a kommunistapárton.) A Nemzeti Parasztpárt a mögötte felsorakozó paraszttömegekkel, az ipari munkássággal és a haladó értelmiséggel szövetségben ott lesz minden alkalomkor, hogy ezt a köztársaságot valóban népi tartalommal töltsse meg, ezt a köztársasági államformát megvédje és hogy ebből a köztársaságból valóban a magyar nép köztársasága legyen. (Taps a ház minden oldalán.) A Nemzeti Parasztpárt nevében a törvényjavaslatot általánosságban elfogadom. (Taps a Ház minden oldalán.)

Elnök: Szólásra következik?

Hegyesi János (pp) jegyző: Eckhardt Sándor.

Eckhardt Sándor (dn): T. Nemzetgyűlés! Amikor ebben a vitában a Demokrata Néppárt nevében felszólalok, talán nem vétek a szabályok ellen, ha bevezetésképp előbb pártomról és pártom céljairól szólok néhány szót. Ehhez kérem a t. Nemzetgyűlés szíves türelmét és engedélyét. Tulajdonképpen nem is térek el a tárgytól, mert szükségem van erre az ismeretetésre az előttünk fekvő javaslat kérdésében elfoglalt álláspontom indoklására.

T. Képviselőtársaim nagy része, de a magyar közvélemény is aligha lehet tisztában az-
zal, hogy a Demokrata Néppárt milyen céllal alakult meg, sőt a pártnak a nemzetgyűlésben való képviseltetése is olyan körülmények közt jött létre, hogy ez könnyen félreértésre adhat alkalmat. (Marosán György [szd]: Az a kérdés: híve-e a köztársaságnak?) Tessék megvárni. (Marosán György [szd]: Türelmesek legyünk!)

A Demokrata Néppárt az Országos Nemzeti Bizottság hivatalos elismerését csak 1945 szeptemberében nyerte el. Sajtó nem állt rendelkezésünkre és így nem volt módunkban, hogy pártunkat és programunkat az ország közvéleményével megismertessük és az októberi törvényhatósági, majd a novemberi nemzetgyűlési választásokon külön listán indulhasunk. Ebben a helyzetben, melyet a kormányzó hatóságoknak nem éppen jóindulatú halogatása és elzárkózása idézett elő, a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt jött segítségünkre azzal, hogy egyes jelöltjeinket mint pártonkívülieket törvényhatósági és nemzetgyűlési lajstromára felvette, amire a választójogi rendelet a lehetőséget meg is ad-

³¹ A képviselők többsége általában 1946. február 1-jét a harmadik köztársaság megteremtéséért (1849, 1918–19, 1946) emlegette, de olykor előfordult az is, hogy negyedik köztársaságról (1849, 1918, 1919, 1946) beszéltek vele kapcsolatban.

ja.³² A Kisgazda Párt vezetőségének ezért a nemes gesztusáért pártom nevében³³ itt a nemzetgyűlés színe előtt köszönetet mondok.

A Demokrata Néppárt célja egészen röviden a keresztény állameszme megvalósítása. Pártunk tehát elsősorban világnézeti párt, amely nem egy bizonyos osztályérdek vagy gazdasági program keresztülvitele céljából jött létre, hanem azért, hogy a kereszténységből eredő politikai és erkölcsi tanokat az állami élet minden ágában érvényre juttassa. Minden félreértés eloszlatása végett kijelentem, hogy pártunk semmiféle tekintetben nem folytatása vagy újjáélesztése az úgynevezett Keresztény Pártnak, sőt azzal homlokegyenest ellentétben áll, mert ezt a főleg fajgyűlöletre alapított és fővárosi pozíciókért harcoló irányzatot mi nem ismerhetjük el keresztény pártnak.³⁴ A kereszténység nem negatívum, nem tagadás, hanem pozitívum, állítás. Nem mondhatja magát kereszténynek az a párt és az a sajtó, amely a szociális kérdésekkel szemben teljesen süket maradt és korunk nagy magyar katolikusainak Giessweim Sándornak, Griger Miklósnak, Széchenyi Györgynek, Szekfü Gyulának tanításaival szemben érzéketlenül vagy ellenségesen viselkedett. (Közbeszólások a kommunistapárt soraiból Mi van Mindszentyvel? – Zaj.) Egy olyan irányzatnak, mely csak arra volt jó, hogy a katolikus társadalom felé, mint egy fal, felfogja az igaz kereszténység szavát, hogy sajtójában a pápai enciklikák és intések bátor és felszabadító hangját letompítsa vagy elfojtsa s így akár tudatosan, akár korlátoltságból, akár gyávaságból a hitlerizmus magyarországi megerősödését szolgálta, csak ellenszenvünk és hadüzenetünk jár ki. Programunk, a keresztény állameszme megvalósításának alapja független minden aktuális szemponttól, illetőleg mindenkor időszerű elvekre épült. (Marosán György [szd]: Hát a köztársaság időszerű?) Amint pártunk vezetője Barankovics István programbeszédében megfogalmazta, programunk fundamentuma a természetjog. A természetjog alapján valljuk, hogy (olvassa): „Az államot az egyénnel szemben feltétlenül köti az emberi személyiség tisztelete, viszont az egyént ugyanilyen nyomatékkal köti az állammal szemben a közjó szolgálatának feltétlen parancsa. Ebből következik, hogy az állam nem formálhat jogot az ember teljességéhez. Ellentmondunk tehát az állami mindenhatóságnak éppen úgy, mint mindenféle osztályuralomnak, párturalomnak és faji imperializmusnak. Az államnak az a kötelessége, hogy polgárait és tagjait szabad emberként tisztelje, oltalmazza és őket kormányozza.” Pártunk tehát követeli, hogy az állam tiszteletben tartsa az emberi egyenlőséget, az emberi szabadságjogokat, úgy, amint a köztársaságról szóló törvény bevezetésében ezt hallottuk. Ebben tehát tökéletesen megegyezünk. Egyébként ezeket a követelményeket XI. és XII. Pius pápák különböző nyilatkozataikban számtalanszor megfogalmazták olyan időben, amikor ezeket a jogokat Olaszországban és az Olaszországgal szövetséges államokban az emberek millióitól megtagadták.

Nem akarok visszaélni a t. Nemzetgyűlés türelmével (Helyeslés a kommunistapárt oldalán.) és nem akarom ez alkalommal pártunk gyakorlati programját részletezni, (Marosán György [szd]: A pártnak mindössze két tagja van!)³⁵ csak egészen röviden, szinte címek-

³² A választójogi törvény a pártok választásokon való indulásának eldöntését az ONB-re bízta. Az ONB 1945. szeptember 17-i ülésén döntött ebben a kérdésben. Demokrata Néppárt elnevezéssel azonban két kérelem is érkezett az ONB-hez: az egyiket Barankovics István, a másikat pedig Pálffy József nyújtotta be. Az ONB Barankovics kérelmét fogadta el, nyilván azzal a megfontolással, hogy az ő pártja várhatóan baloldali színezetű lesz, mint a katolikus klérushoz jobban kötődő Pálffy Józsefé. A nemzetgyűlési választásokon Pálffy, Slachta Margit és Tobler János a PDP listáján indult, Barankovics István és a DNP más vezetői pedig az FKGP listáján.

³³ Eckhardt Sándor és Bálint Sándor a nemzetgyűlés 1945. december 6-i ülésén jelentették be, hogy a továbbiakban törvényhozói munkájukat a DNP tagjaiként kívánják folytatni. Egyidejűleg azt is közölték, hogy a párt képviselői csoportjának nevében Eckhardt Sándor volt feljogosítva arra, hogy a csoport nevében tárgyaljon és intézkedéseket fogantossin. (NN. I. k., Athenaeum, 1946. 177.)

³⁴ Wolff Károly Keresztény Községi Pártja 1920. július 14-én bontott zászlót Budapesten.

³⁵ Marosán György itt Eckhardt Sándorra és Bálint Sándorra utal.

ben mondom el még mindazt, amit pártunk vezetője megfogalmazott. A politikai, gazdasági és társadalmi demokrácia hitvallói vagyunk, küzdünk a nép valóságos önkormányzataért a parlamentáris rendszer formájában, az emberek uralma helyett a törvények uralmáért, a személyi és vagyoni biztonság megerősítéséért, (Helyeslés a kisgazdapárton.) a közéleti tisztaságért, (Helyeslés a kisgazdapárton.) a bírálat jogáért és így főleg a kisebbség jogainak elismertetéséért. (Helyeslés a kisgazdapárt oldalán.)

A gazdasági rend kérdésében a legteljesebb szociális igazságosság pártján állunk, tekintet nélkül arra, hogy milyen világnézetű az az ember, aki ennek hasznát élvezi. A természetjog helyes értelmezése szerint követeljük a magántulajdon tiszteletben tartása mellett a földi javak olyan arányú elosztását, amely nincs a közjó kárára. (Egy hang a kommunistapárt oldalán: Halljuk a földreformot!)

Ami a földreformot illeti, (Halljuk! Halljuk! A kommunistapárt és a szociáldemokratapárt soraiban.) hogy Barankovics István szavait idézzem (olvassa): „minden olyan törekvéssel, amely a dolgok visszacsinálása által a nagybirtokrendszer visszacsempészésére törekszik, nyíltan és határozottan szembeszállunk”. (Éljenzés és taps a szociáldemokratapárt oldalán.) Ezzel szemben követeljük, hogy az állam (olvassa): „keressen és találjon megoldást a hitvallásos iskolák és az egyházak népi intézményei anyagi létének és független fenntartásának, főként az egyházi nagybirtok felosztása következtében szükséges, értékálló biztosítására”. Emellett (tovább olvassa): „Egy pillanatig sem gondolunk arra, hogy az egyházat a földművelő parasztság rovására a mezőgazdasági művelés alatt álló területek nagybirtokosává tegyék. De nem fogadhatunk el olyan megoldást sem, amely az egyház népi intézményeinek nem anyagi függetlenségét, hanem a mindenkori hatalomtól való függését jelentené”.

Külpolitikai téren nincs különösebb mondanivalónk. Programunk ugyanaz, mint amit a kormányzó pártok képviselnek.

Mindebből kitűnik, hogy pártunk a legtisztább demokrácia szilárd talaján áll. (Mozgás és gúnyos derűtség a kommunistapárt oldalán.) Ez a demokratikus alap határozza meg állásfoglalásunkat az államforma kérdésében is. Magából az államforma milyenségéből pártunk nem óhajt pártkérdést csinálni. A keresztény demokrácia otthon lehet egy alkotmányos monarchiában csakúgy, mint a köztársasági államban, mint ahogy voltak arisztokratikus berendezésű monarchiák és köztársaságok is. Éppen ezért, mint a párt egyik nemzetgyűlési képviselője, nem kaptam megbízást arra, hogy ezt vagy azt az álláspontot képviseljem. Csupán azt kell kijelentenem, hogy időrendben talán helyesebb lett volna, ha a nemzetgyűlést előbb égetően sürgősebb kérdésekkel foglalkoztatták volna, (Szobek András [kp]: A királlyal? – Zaj a kommunistapárt oldalán.) mint amilyenek a gazdasági válság, az infláció, a földreform lezárása, (Egy hang a parasztpárt oldalán: Négy száz év óta tart ez a küzdelem! – Egy hang a szociáldemokratapárt soraiból: Várjunk az ellenforradalomra?) a hadsereg demokratikus szellemű átszervezése, stb. (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek!

Eckhardt Sándor (dn): Ha már most a magam személyes meggyőződését kellene itt előadnom, elmondanám, hogy a francia szellemmel való állandó érintkezésem – a francia irodalom történetét tanítom huszonöt esztendő óta az egyetemen³⁶ – nem csekély vonzalmat ébresztett bennem a köztársasági államforma iránt és talán az egyetlen vagyok még ma is a magyar írók és tudósok között, aki a francia forradalom eszméinek magyarországi hatásáról külön könyvet írtam, mégpedig 1922-ben – tessék figyelembe venni a dátumot.³⁷ (Zaj a

³⁶ Eckhardt Sándor a Pázmány Péter Tudományegyetem professzora volt.

³⁷ Eckhardt Sándor: A francia forradalom eszméi Magyarországon. Budapest, é. N. 222.

szociáldemokratapárt soraiban.) Itt elsőként használtam fel a világháború után felszabadult bécsi titkos levéltárak idevonatkozó anyagát, többek között a magyar szellemi élet kiválóságainak a Martinovics-per idején elkobzott és mind a mai napig kiadatlan iratait. És míg egyrészt örömmel üdvözlöm a köztársaság gondolatát, mégsem tudok lelkesedni a javaslatnak ezért az előttünk fekvő formájáért. (Felkiáltások a kommunistapárt oldalán: Azt elhisszük! – Egy hang a kisgazdapárt oldalán: Miért zavarják? – Felkiáltások a kisgazdapárt soraiban: Ez nem demokrácia! Hadd mondja el! – Az elnök csenget.)

Így először is szerintem bizonyos elsietettség jellemi a törvényjavaslatot. (Juhász István [szd]: Nem hisszük!) Így a bevezető rész elsorolja az állampolgárok természetes és elidegeníthetetlen jogait. Ha ez a bevezető rész nem valami hatástalan, plátói kijelentés akar lenni, hanem a magyar demokrácia alapvető tétele, akkor a javaslatnak meg kellene mondania, melyik az a hatóság, amely örökdik afelett, vajon ez vagy az a rendelet, ez vagy az a kormányintézkedés nem sérti-e az alkotmány szellemét, vagyis a bevezetésben megfogalmazott elvi kijelentéseket, még ha elfogadjuk is, hogy a nemzetgyűlés az alkotmány legfőbb öre – amint el is kell fogadnunk – ezt az ellenőrzést csak egy külön független bírói szerv végezheti el, (Parragi György [kg]: Úgy van! – Helyeslés a kisgazdapárt egyes padsoraiban.) egy alkotmánybíróság, amilyen Franciaországban vagy az Egyesült Államokban is működik. Nálunk egyesíthető lenne ez például a közigazgatási bírósággal. (Ellentmondások a szociáldemokrata- és a kommunistapárt oldalán. – Marosán György [szd]: Letegyük a reakciós bíró kezébe?)

De szerintem a törvényjavaslat nem eléggé szolgálja azt a célt sem, amely, azt hiszem, mindnyájunk szent ügye: a belső konszolidációt. Ugyanis akármilyen államformát létesítünk, abban ugyebár egyetértünk, hogy annak egy demokráciában elsősorban az állampolgárok érületében kell gyökereznie. (Egy hang a kommunistapárton: A dolgozók érdekét kell védeni!) Éppen ezért, aki a köztársaság őszinte híve, nem elégedhetik meg azzal, hogy az államformát csak a nemzetgyűlésbe megválasztott képviselők szavazatával erősítsük meg. (Felkiáltások a kommunistapárt oldalán: Hanem? Bírjuk a nép bizalmát!) Ezzel nem akarom kétségbevonni a t. Nemzetgyűlés közjogi illetékességét arra, hogy az államforma kérdését rendezze és nem akarom tagadásba venni azt, hogy a nemzetgyűlés választott képviselői a népszuverenitás gyakorlásának teljes letéteményesei volnának. (Marosán György [szd]: Nem csodálom, hogy ketten jöttek be!)

Úgy gondolom, hogy ilyen ünnepélyes pillanatokban vissza kell térnünk magához a néphez, hogy a népnek meg legyen az az érzése, hogy ő dönt az ő életébe vágó legfontosabb dolgokban. (Állandó zaj és mozgás a kommunistapárt oldalán.) Így történik ez – még sokkal kevésbé fontosabb kérdésekben is – Svájcban, a demokrácia klasszikus hazájában, az Egyesült Államokban vagy napjainkban éppen Franciaországban.³⁸

T. Nemzetgyűlés! Nemcsak a jelenre, hanem a jövőre is kell gondolnunk (Közbeszólás a kommunistapárt oldalán: Úgy van! Éppen ezért kell a köztársaság!) s talán nem követek el eretnokséget, ha kimondom: minden államforma annál tartósabb, minél inkább az állampolgárok érületén nyugszik. A demokráciának mintegy éltetője, ha az állampolgárokat állandóan foglalkoztatjuk a közügyekkel. Magyarországon pedig, ahol a demokrácia még igen fiatal sarjadék és ahol nagy költséggel és publicitással tanfolyamokat rendezünk, hogy a közönséget a demokrácia tanaiba bevezessük, nem szabad elszalasztanunk egyetlen alkalmat sem arra, hogy a demokrácia gyakorlása útján is neveljük a nagy tömegeket. Legnagyszerűbb nevelő hatása pedig annak van, ha újra meg újra megkérdezzük őket, hogy ebben vagy abban a kérdésben miként gondolkoznak. (Egy hang a kommunistapárt oldalán: Pásztorlevélre bízunk rá!) Hadd érezze időről-időre a szavazópolgár, hogy tulajdon-

³⁸ Franciaországban 1946 folyamán a köztársaság alkotmányával kapcsolatban rendeztek népszavazást.

képpen ő maga választja azt az államformát, amelyben élni akar és ő gyakorolja az állami szuverenitás jogait az általa választott államfő útján. (Buchinger Manó [szd]: A múltban nem nagyon strapáltuk őket! – Derűltég.)

Mindenkinek, aki a demokráciának igaz híve (Folytonos zaj a szociáldemokrata és a kommunistapárt oldalán. – Az elnök csenget.) jó magamnak is, csak fájhat, ha az állampolgári jog gyakorlásának ilyen klasszikus eseteiben nem fordulunk egyenesen a néphez. Nem elég ugyanis, ha az államformát büntető rendelkezésekkel bátyázzuk körül. Többet ér minden fegyvernél, rendőrségnél magának a népnek a felelősségérzése és ragaszkodása a magaválasztotta államformához és államfőhöz. (Egy hang a kommunistapárt oldalán: Maga a nemzetgyűlés a szuverenitás letéteményese! – Zaj.)

Mindenki ismeri, de nem lehet eleget idézni Talleyrandnak azt a mondását, hogy szuronyokkal mindent lehet csinálni, csak ráülni nem, s ezt a bölcs szellemességet mindenféle kormányzat megszívlelheti, amely végleges berendezkedésre törekszik. És jól mondotta Tildy Zoltán miniszterelnök úr tavaly nyáron az egyetemen tartott előadásában³⁹ (olvassa): „A széles néprétegeknek érezniük kell, hogy ügyük a nemzet ügye, de azt is, hogy a nemzet ügye az ő ügyük.” S ugyanúgy állapítja meg az 1918–19. évi forradalmat bírálva, hogy ennek a forradalomnak egyik hibája az volt (olvassa): „... hogy az akkori átalakulás nem biztosította a széles néprétegek részvételét, nem kérdezték meg a magyarságot akarata felől.” (Tildy Zoltán miniszterelnök: De most megkérdeztük! – Úgy van! Úgy van!) Lehet, hogy a miniszterelnök úr, aki a magyar demokrácia kérdéseiben számomra mindig nagy tekintély marad, nem az államforma kérdésére, hanem a képviseléválasztásokra értette e szavakat, de bizonyos, hogy téttele minden vonatkozásban érvényes egy olyan államban, amely demokratának érzi és mondja magát. (Egy hang a kommunistapárt oldalán: Ilyen programbeszéddel nem jött volna be! – Szabó Piroska [kp]: Jó lesz a Ludas Matyiba! – Zaj.) Mementónak vehetjük e szavakat ma is, amikor a magyar demokrácia megalapozásán fáradozunk mindnyájan, akik itt vagyunk.

Nem tudom, nem érzik-e t. képviselőtársaim valamennyien at, hogy a mai korlátozott megnyilatkozási lehetőségek mellett, mikor rendeleti kormányzásra vagyunk kényszerülve, mikor sajtónk éppen csak hogy van, mikor a közlekedési viszonyok miatt a vidék annyira elszakadt a fővárostól, minden alkalmat meg kell ragadnunk arra, (Közbeszólás a kommunistapárt oldalán: Menjen inkább hidat építeni) hogy a népet magunkhoz, ügyeinkhez közelebb hozzuk, a közügyek iránti érdeklődését fokozzuk? Nem tartanak-e attól, hogy a tömegek újra közömbösökké válnak a politikai élet iránt, (Zajos felkiáltások a szociáldemokratapárt és a kommunistapárt oldalán: Nem!) és adott esetben újra politikai kalandorok könnyen alkalmazható játékszereivé lesznek?

Veres Péter t. képviselőtársam sokszor hangoztatja, hogy intézményeinket magyar módja úgy kell megszervezni, hogy a nép ösztönös jogérzékét hagyjuk a maga útján érvényesülni. Ha pedig állandóan a nép józan eszére, egészséges ösztöneire hivatkozunk, miért félünk attól, hogy egy ilyen kérdésben megkérdezzük, vagy jobban mondván, érdeklődését felkeltsük? (Súlyán György [kp]: Megkérdeztük őket! Majd pénteken válaszolni fogunk! – Zaj.) A magyar népet a múlt és a jelen század álparlamentáris diktatúrái úgyis eléggé hozzászoktatták ahhoz, hogy a politikát messziről, nagy bizalmatlansággal nézze. Úri huncutságnak nevezte. (Felkiáltások a szociáldemokratapárt és a kommunistapárt oldalán: Az is volt!)

³⁹ 1945 június végén és július elején a koalíciós pártok vezetői előadássorozatot tartottak a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti karán. Tildy Zoltán mint a Kisgazdapárt vezetője szólalt fel. Az előadások kötetben is megjelentek 1946-ban, „Demokrácia” címen.

De mindek fogja nevezni ezután, ha állandóan csak passzív helyeslést várunk tőle? Ne szalasszuk el tehát az olyan alkalmat, amikor lángra lobbanthatjuk benne a pislákoló politikai ösztönt. Viszont egészen bizonyos az is, hogy a köztársaság hívei, akik közé magamat is számítom, (Gúnyos derűtség a szociáldemokratapárt és a kommunistapárt oldalán. – Révai József [kp]: Langymeleg híve! – Sulyán György [kp]: Azt mondta, hogy nem lelkesedik érte! – Révai József [kp]: Milyen köztársaság van még? – Zaj. – Az elnök csenget.) csak önmaguknak tennének szolgálatot, ha az államformát népszavazással erősítenék meg, (Zaj.) hiszen a demokratikus életnek egy ilyen megnyilatkozása sokkal erősebb, ünnepeleyesebb, történetibb jelentőségű fundamentuma a közéletnek, mint egy csupán pártközi megbeszélésen előkészített és a nemzetgyűlés elé terjesztett törvényjavaslat bármilyen formájú megszavazása.

A belpolitikai konszolidáció, de a köztársasági államforma, sőt a megválasztandó államfő érdekében is kívánatosnak tartanám tehát, ha a t. Nemzetgyűlés nem zárkoznék el egy ilyen, a demokratikus életben rendkívül fontos formai aktus végrehajtásától, és egyelőre félretéve az előttünk fekvő tervezetet, amelyet különben teljes szívemből helyeslek, (Derűtség és zaj a szociáldemokratapárt és a kommunistapárt soraiban.) előbb közvetlen, de országos jelentőségű népszavazással szerezne tapasztalatot afelől, (Zaj a szociáldemokratapárton és a kommunistapárton.) vajon a nép nagy többsége egyetért-e a javaslattal. Az eredmény szerintem úgysem kétséges (Egy hang a szociáldemokratapárton: Csupa ellentmondás a beszéde! – Zaj a kommunistapárton.) és akkor a demokrácia elleneségei sem mondhatják, hogy ez nem volt a nemzet akarata. (Mozgás és zaj a kommunistapárton és a szociáldemokratapárton. – Taps a kisgazdapárt egyes padsoraiban.)

Elnök: Szólásra következik?

Hegyesi János (pp) jegyző: Szent-Iványi Sándor!

Szent-Iványi Sándor (pd): T. Nemzetgyűlés! Azt hiszem, az ügynek azzal teszek leginkább szolgálatot, ha mondanivalóimat minél rövidebbre fogom. (Úgy van! Úgy van! a kommunistapárt soraiban.) Felszólalásomnak amúgy is az a lényege, hogy a polgári demokrata párt részéről is hitet tegyek a mellett, hogy a demokratikus Magyarország meg tud egyezni még olyan fontos kérdésekben is, mint az államforma kérdése, s hogy eljőjnek és odaadjam a magam egy szavazatát a köztársasági törvényjavaslat mellé. (Éljenzés és taps a kommunistapárton.)

A mi pártunk kicsiny, de mégis van. Úgy érzem, hogy mind befelé, mind kifelé szükséges annak elvi deklarációja, hogy a polgári demokratapárt nem maradt távol, nem ellenezte, hanem határozottan mellette van a köztársasági törvényjavaslatnak. (Helyeslés a kommunistapárton.) E mellett a belpolitikai és külpolitikai szempont mellett van egy szempont, amelyet el kell mondanunk, nevezetesen az, hogy a királyság és a köztársasági államforma közötti ellentéteket gyakorlatilag sokszor azzal próbálták kielezní, hogy a királyság intézménye azért jobb, mert nem teszi ki minden három-négy évben az országot az elnökválasztás izgalmainak. (Egy hang a szociáldemokratapárton: A kormányzóválasztás viszont huszonöt évre tette ki izgalmaknak az országot! – Zaj.) Pontosan ez az aggodalom az, amiért én a magam részéről határozottan a köztársasági államforma mellett foglalkozok állást. Igenis, tegyük ki az országot az ilyen izgalmaknak az alkotmányosság keretein belül. (Zaj a szociáldemokratapárt soraiban.) Mert mi történt a múltban t. Nemzetgyűlés? Kialakítottak egy úgynevezett tekintélyi elvet, amely a magyarság minden polgárától azt várta, hogy fejbőlintőjánosként helyeseljen minden javaslatot, amely felülről jön. Az eredmény az volt, hogy amikor eljöttek a történelmi megpróbáltatás idői, a nemzetben nem volt elég politikai érzék, (Ellentmondás a szociáldemokratapárton.) nem volt elég bátorság és főképpen nem volt elég politikai tájékozottság arra, hogy tudta volna, mit kell a veszély óráiban

tennie. Ez a nemzet, amelyet arról ismertünk meg a múltban, hogy sokszor inkább fejfel is a falnak rohant, de eszményeiért és ideáljaiért kiállott, március 19-én eltúrte, hogy nemcsak a deportálások szégyenletes eseményei történhettek meg Magyarországon, de az is, hogy elvigyék kormányának minisztereit és elvigyenek törvényhozókat.⁴⁰ (Úgy van! Úgy van!)

Azt hisszük, hogy ez ellen a politikai tájékozatlanság ellen kitűnő iskola az, hogy igenis minden négy esztendőben az elnökválasztással az ország népe vessen magával számot, kit választ, mit választ, kit küld a nemzetgyűlésbe, hogy az elnököt megválassza, mert így fog olyan politikai tájékozottságra szert tenni, amelynek alapján meg tudja majd ítélni, mit kell tennie, ha netalán ismét kritikus történelmi idők jönnek. (Zaj.)

Nagy örömmel üdvözlöm a törvényjavaslat bevezetésében az emberi jogok kodifikálását. Egyszer végre már megtörtént az, hogy a Rajnán innen is törvénybe foglalták valahol az emberi jogokat. Ugyanakkor legyen szabad hivatkoznom egy magyar történelmi példára. A tordai országgyűlésen 1568-ban a vallás- és lelkiismereti szabadságot először iktatták törvénybe, messze megelőzve minden más népet ezen a téren. Amíg más nagy művelt országokban azután is szedte áldozatait az inkvizíció és Szent Bertalan éjszakák következtek be, addig a kis erdélyi országban a türelmesség, a békesség és a megértés politikája alakult ki. Azt hiszem tehát, meg kell emlékeznünk erről az 1568-as dátumról akkor, amikor a köztársaságot mondjuk ki Magyarország államformájának, mert bár mint köztársaság mások után haladunk, viszont mi másokat megelőztünk az emberi jogok törvénybeiktatásával.⁴¹

Azt hiszem az egész nemzetgyűlés úgy érzi és úgy értelmezi, hogy az emberi jogok között levő gondolat- és véleménynyilvánítás szabadságában bennfoglaltatik a sajtószabadság. Én azonban úgy gondolnám, hogy ha erre lehetőség van, nem ártana ezt külön is kiemelni. Én nem tudok elképzelni demokráciát sajtószabadság nélkül, amelyet azonban nem közigazgatási tényezők, hanem az illetékes bíróság bírál el.

Azt ígértem, hogy rövid leszek, tehát röviden összefoglalom mondanivalóimat. A polgári demokratapárt szeretettel üdvözli a törvényjavaslatot, elfogadja általánosságban és kívánja, hogy az új köztársasági államformában egy öntudatra ébredt és politikai érzékkel bíró magyar nép nézzen szembe egy szebb és boldogabb jövővel. (Éljenzés és taps. – A szónokot többen üdvözlik.)

Elnök: T. Nemzetgyűlés! Az idő előrehaladt, ezért javaslatot teszek legközelebbi ülésünk idejére és naprendjére. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket január 31-én, csütörtökön délelőtt 9 órakor tartsuk s annak napirendjére tűzzük ki a tárgyalás alatt álló törvényjavaslat általános vitájának folytatását. Méltóztatnak javaslatomhoz hozzájárulni? (Igen!) Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot és az ülést bezárom.

⁴⁰ 1944. március 19-én, a németek közvetlenül a bevonulás után letartóztatták Bajcsy-Zsilinszky Endre, Apponyi György, Gratz Gusztáv, Rassay Károly, Laki Dezső és más képviselőket, a Kisgazdapárt vezetői közül többek között Nagy Ferencet, az SZDP vezetői közül Peyer Károlyt, Mónus Illést, Buchinger Manót stb. A Gestapo az ágyból hurcolta el Keresztes-Fischer Ferenc belügyminisztert, sőt maga a miniszterelnök, Kállay Miklós is menekülni kényszerült.

⁴¹ A PDP 1945. június 21-én közzétett programjában első helyen szerepel az emberi jogok törvénybeiktatásának követelése. Ezt tartalmazza tulajdonképpen a köztársasági törvényjavaslat bevezető része is.

A nemzetgyűlés 12. ülése
1946. évi január hó 31-én, csütörtökön,
Nagy Ferenc, Kéthly Anna és Kossa István
elnökeite alatt

Tárgyai:

A Magyarország államformájáról szóló
törvényjavaslat tárgyalásának folytatása

Elnök: T. Nemzetgyűlés! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvének vezetésére Futó József, az egyéb jegyzői teendők végzésére pedig Hegyesi János jegyző urakat kérem fel.

A napirend szerint következik a Magyarország államformájáról szóló törvényjavaslat általános vitájának folytatása. Szólásra következnek?

Futó József jegyző: Slachta Margit!

Elnök: Slachta Margit képviselőtársunkat illeti a szó. (Rövid szünet után) Kérem képviselőtársamat beszédének megkezdésére.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Mostanáig az egyik szempontból hallottuk megvilágítani a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot. Én a másik szempontból szeretnék hozzászólni. Higgyék el t. Képviselőtársaim, hogy tiszta meggyőződés alapján beszélek és hogy nem kérek magamnak semmit, csak azt, hogy szolgálhassam a hazát. Éppen ezért nagyon hálás leszek, ha olyan szívesek lesznek, hogy meghallgatják teljes tárgyilagosságra törekvő hozzászólásomat.

A tegnapi felszólalók többsége megemlítette, hogy magában véve a királyság vagy a köztársaság nem jelent a demokráciával szemben ellentétet, mert lehet jó az egyik és lehet jó a másik is. (Felkiáltások a kommunistapárt oldalán: Csak a köztársaság jó!) Attól függ, milyen tartalommal töltik meg azok, akik a hatalmat kezelik. A magam részéről azt kívánom ehhez hozzátenni, hogy nekem is ez a meggyőződésem és nem azt mondom, hogy az egyik önmagában véve rossz, a másik önmagában véve jó, hanem azt mondom, hogy az alkotmányforma csak akkor jó, ha transzcendentális alapon áll, vagyis ha a nép is és a főhatalom hordozói is tudják és vallják, hogy felelősséggel viselik a hatalmat és hogy ezzel a felelősséggel az Úristennek tartoznak. (Felkiáltások a kommunistapárton és a szociáldemokratapárton: A népnek is tartoznak!) De nem végelemzésben, mert végelemzésben a nép is az Úristennek tartozik felelősséggel (Vas Zoltán [kp]: És Mindszentynek!) azért a hatalomért, mellyel rendelkezik, aki úgy alkotta meg az emberiség törvényeit, hogy a közösségnek hatalmat adott, végeredményben Ő minden hatalom forrása. (Szirmai István [kp]: Miért hozza kapcsolatba a nagybirtokosok érdekeit az Úristennel?)

Jónak találom a köztársaságot is – éppen úgy, mint a királyságot – ha úgy ismeri el az alattvalók természetjogát – tehát az élethez, a megélhetéshez, a lelkiismereti szabadsághoz, az önrendelkezéshez, stb.-hez való jogot – mint, amelyet az Úristen adott nekik és amelyhez nyúlni nem szabad mindaddig, amíg azt valaki el nem játszotta. (Vas Zoltán [kp]: Amíg az Úristen vagy Mindszenty meg nem engedi!⁴² – Zaj a kommunistapárt soraiban.)

Elnök: Csendet kérek képviselő urak! (Juhász István [szd]: Mi van a bottal?⁴³)

Slachta Margit (pk): Nagyon szívesen válaszolok erre máskor, de most egy sokkal döntőbb dologról van szó. (Juhász István [szd]: 25 vagy 50? Egyezzünk meg!) Kérem, éppen önök nem beszélhetnek erről, mert önök a rádióban és a sajtóban is állandóan halálbüntetést kértek az árdragítókra. (Felkiáltások a szociáldemokratapárt soraiban: A fasisztákra az kellenek! – Egy hang a szociáldemokratapárton: Inkább lett volna halálbüntetés, nem lett volna

⁴² Mindszenty József hercegprímás végig ellenezte a köztársasági államformát; 1946. február 10-i prédikációja után Budapesten a Nagykörúton tüntetést is rendeztek a köztársaság ellen.

⁴³ 1920. augusztus 31-én szavazta meg a nemzetgyűlés a botbüntetés kiterjesztéséről szóló törvényjavaslatot. Slachta Margit a törvényjavaslat vitájában – többek között – a következőket mondta: „Nem létezhetik olyan gyenge ember, még egy haldokló sem, akinek a botbüntetés valamilyen alakban kiszolgáltatható nem volna.” (Az 1920. évi február hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés Naplója. III. k. Budapest, 1920. 462.)

akkor második világháború! – Felkiáltások a kisgazdapárt soraiban: Halljuk a szónokot! – Marosán György [szd]: Csak nem akarja itt a gyilkosokat megvédeni?) Azonban a mi esetünkben nem egyszerűen arról van szó, hogy válasszunk a királyság és a köztársaság között, hanem arról van szó, hogy egy ezeréves királyságtól megválunk és átmegyünk a másik alkotmányformába, (Szirmai István [kp]: A köztársasági ezerévből!) és pedig éppen azon a lényeges ponton fogunk eltérni a királyságtól, amelyet az előbb igen hangsúlyoztam, hogy tudniillik a vallásos alapon álló világnézettől távolabb kerülünk. (Marosán György [szd]: Ne sajátítsák ki a vallást!)

Ha elolvassuk Szent István intelmeit fiához, Szent Imre hercegehez, abból láthatjuk, milyen nagyon mélyen vallásos alapra volt állítva és van állítva a magyar királyság államformája. Azt mondja például: „A király tündököljön minden erényben, de különösen legyen kegyes és irgalmas. A kegyetlen és gonosz király bitorolja a király nevet: joggal nevezik inkább zsarnoknak.

Azért, szerelmes fiam, szívem gyönyörűsége, reménységes magzatom, kérlek és parancsolom, hogy mindenütt és mindenben a kegyesség támogassa lépteidet. Ne csak atyádfiait és rokonaidat, a hercegeket és gazdagokat, szomszédaidat és hazádfiait vedd kegyes oltalmadba, hanem a külföldieket is a hozzád betérő idegeneket is. A kegyesség jócselekedetei vezérelnek téged a legnagyobb boldogságra.

Necsak a gazdagok érezzék türelmed jóságát, hanem a védtelen gyöngék is. Azután lény erős, hogy a siker el ne szédítsen, a szerencsétlenség össze ne törjön. De lény alázatos is, hogy Isten fölmagasztaljon itt és a másvilágon. Légy mértéktartó, kelleténél jobban senkit se büntess és ne is kárhoztass. Légy szelíd, hogy szántsándékkal soha senkit gyalázzal ne illess. Légy szemérmes, hogy kikerüld a halál fullánkját: az érzékiség fertőjét. Ezeket az erényeket szedegettem össze számodra. Ezekből fond királyi koronádat. Nélkülük sem a földön nem uralkodhatik senki, sem az örökkévalóság országába be nem mehet.” (Közbeszólás a parasztpárt oldaláról: Azoknak kellett volna elmondani ezt! – Marosán György [szd]: Csak azok nem fogadták meg ezt a tanácsot! – Egy hang a kommunistapárton: Ez bibliaóra?)

Elnök: Csendet kérek képviselő urak. Méltóztassanak a közbeszólásoktól tartózkodni.

Slachta Margit [pk]: Ha tehát most nézem a köztársasági alkotmányformára vonatkozó törvényjavaslatot, akkor éppen az ettől a szellemtől való eltérést kell megállapítanom, amennyiben a javaslatban inkább a Rousseau-féle mentalitás uralkodik és az eddigi tradicionális magyar mentalitás nem fejeződik ki benne. Pedig akár ilyen az államforma, akár olyan, a magyar nép lelkéből kell fakadnia (Élénk felkiáltások a kommunistapárt soraiban: Abból is fakad!) és magába kell vennie a magyar nép lelkét, szellemét és a történelmi fejlődésen kell nyugodnia. (Marosán György [szd] – gúnyosan: Ferenc Jóska tele volt magyar mentalitással!)

Talán azt mondja valaki, hogy Szent István intelmeinek a kormányzáshoz nincs sok közük. Nagy tévedés, mert aki a hatalom hordozója, az lelkiismerete szerint érvényesíti azt és ha ilyen vallásos meggyőződéssel, tehát Isten iránti felelősséggel cselekszik, akkor egészen másképp fogja ezt tenni, mintha hitetlenül nem lát polgártársaiban mást, mint egyszerűen hatalmának eszközeit.

Éppen ezért szeretnék erre vonatkozóan Mária Terézia intézkedéseiből valamit felolvasni, annyiival is inkább, mert az előadó úr tegnap kitért II. József intézkedéseire, amelyekkel a jobbágyság sorsát akarta enyhíteni. Megjegyzendő, nemcsak II. József, hanem a Habsburg-királyok egész sora cselekedte ezt. Mária Terézia pedig vallásos indoklással tette, mint dr. Éber Antal ... (Zaj a kommunista- és szociáldemokratapárt oldalán. – Halljuk!

Halljuk! A kiscgazdapárton. – Marosán György [szd]: Kérdezze meg a magyar vidéken, hogy mi a vélemény a Habsburg királyokról! Kérdezze meg a magyar parasztot!

Elnök: Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): ... „Széchenyi gazdaságpolitikája” című művének 61. oldalán olvasuk ... (Marosán György [szd]: Akkor nem cselekedtek volna négyszáz évig a magyarság ellen! – Perr Viktor [kg]: Nem magára vagyok kíváncsi, hanem a szónokra. – Zaj.)

Elnök: Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): ... hogy Mária Terézia akart lelkiismereti indoklással a jobbágyság sorsán segíteni, azonban (Közbeszólás a parasztpárt oldalán: Nem segített!) a rendekkel nem tudott zöldágra jutni. Ennek ellenére nem ejtette el tervét, hogy tudniillik a jobbágyok során enyhítsen és az 1764–65. évi országgyűlésen újból igyekezett a jobbágyreformot a rendek közreműködésével megvalósítani. Amikor törekvése ezúttal is hajótörést szenvedett, elhatározta, hogy az országgyűlés nélkül lép közbe, mert mint mondotta: – és ezen van most a hangsúly – „nem akarok egypár mágnás és nemes miatt elkárhozni”. Itt van az a lelkiismereti motívum, mely miatt végtelenül fontos, hogy az alkotmány vallásos alapon nyugodjék. Azt mondja a királynő: „nem akarok egypár mágnás és nemes miatt elkárhozni”. Az országgyűlés berekesztése után tehát megbízást adott gróf Festetich Pálnak, a kamara alelnökének, hogy pontos adatgyűjtés útján írassa össze községenként az összes jobbágybirtokokat és a rajtuk nyugvó teherrel a kötelezettségeket is. Az úrbér elkészítése nagy munka volt. 217 017 egész telket vettek fel. Az urbáriumot 1767-ig elvégezték és kihírdették.⁴⁴ Jelentősége nemcsak abban állott, hogy tisztázta a jogi viszonyokat és kötelezettségeket, hanem megállapította ezen túlmenően a minimumokat is, amelyekből többé a jobbágyoktól elvenni semmit sem szabad.

Ennek a rendelkezésnek nemcsak az a szociális szempont volt az alapja, hogy a jobbágy megélhetését biztosítsa, hanem az a mezőgazdasági érdek is, hogy a jobbágnak legyen elég földje a háromnyomású gazdálkodásra való áttérésre. (Zaj a kommunistapárt soraiban.) Én itt tulajdonképpen a vallásos motívumot akartam kiemelni.

Mínthogy az előadó úr hivatkozott II. Józsefre, engedjék meg, hogy röviden felolvaszam azt is, ami annak a megjegyzésnek a tartalma. II. József, mint tudjuk, haladó gondolkodású ember volt és itt a történelemnek olyan rendkívüli esetével állunk szemben, amikor az uralkodó a „forradalmár” a nemzettel szemben s amikor (Kondor Imre [pp]: Szálasi is forradalmár volt a nemzettel szemben! – Nagy zaj a kommunistapárt és a szociáldemokratapárt soraiban.) a mostani köztársasági alkotmányra vonatkozó törvényjavaslat „négyszázéves küzdelmet” említ az uralkodóház és a nemzet közt. (Kondor Imre [pp]: Nemzetellenes forradalomra nincs szükség! – Zaj.) Ennek a küzdelemnek nagy részét a jobbágyság felszabadításáért folyó küzdelem képezte. Ha tárgyilagosak vagyunk, tudomásul kell vennünk, hogy a Habsburg királyok a jobbágyság mellett állottak a nemességgel szemben. (Zaj a kommunistá- és a szociáldemokratapárt soraiban!)

II. József jól ismerte a magyar alkotmányt, de mivel jellemes ember volt, a jobbágyáson is feltétlenül segíteni akart, több más reformot is valósítani akart, azért nem koronázta meg magát, hanem rendeletekkel kormányzott s ez okozta azt, hogy az ország annyira ellene volt. Amikor haláloságán feküdt, minden rendeletét visszavonta, egyesegyedül a

⁴⁴ Mária Terézia (1740–1780) 1767. évi úrbéri rendelete mindenütt meghatározta a jobbágytelkek nagyságát, és pontosan megszabta a telek használatáért járó terheket. A jobbágytelkek nagysága megyénként és a föld minősége szerint változott. Minden jobbágy és zsellér évi 1 forintot fizetett készpénzben, a szántóföldi termésből pedig kilencedet és ajándékot adott. Szabályozta a rendelet továbbá a robotot is: minden egészszelkes gazda évi 52 igás vagy 104 gyalogrobottal tartozott.

jobbágyokra vonatkozót hagyta meg.⁴⁵ Méltó és igazságos tehát, – éppen a kisgazdapárt vezérszónokának felszólalásával kapcsolatban mondom –, hogy a kisgazdapárt ezt a történelmi igazságot el ne felejtse. (Zaj a kommunista- és a szociáldemokratapárt oldalán. – Egy hang a kommunistapárt soraiban: Szép szándék, semmi cselekedet!) II. József 1875. augusztus 21-i rendeletének tárgya a következő (olvassa): „A jobbágy nevet és a személyes függés fogalmát megszünteti, a szabad költözködést helyreállítja, a jobbágy fiainak szabad pályaválasztást enged, ingó vagyonáról szabad rendelkezést biztosít, megvédi őt attól, hogy úrbéri telkéből ok nélkül kivessék és a földesúr elleni védelemmel az úriszék helyett az újonnan szervezett alispáni hivatalt bízta meg. Az egész jobbágyvédelemnek az a sarkpontja, hogy a vármegye ne legyen többé a földesurak szervezete...” (Andrássy Dániel [kg]: Négyszázéves szenvedés után nem lehet Habsburg-propagandát csinálni itt a parlamentben! – Lelkes taps a kommunista- és a szociáldemokratapárt soraiban. – Andrássy Dániel [kg]: Minden magyarnak vannak ősei, akik azért pusztultak el, mert a Habsburg-dinasztia uralkodott itt! – Zaj.)

Elnök: Csenedet kérek!

Slachta Margit (pk): És a jobbágyoknak még több leszármazottja van, a nép fiai, akiket ezek a törvények szabadítottak fel. (Ortutay Gyula [kg]: 1849. október 6-a is volt! – Andrássy Dániel [kg]: Hát felejtjük el Aradot? – Zaj.) Most készül a köztársasági törvény, amely szólásszabadságot biztosít mindenkinek. (Felkiáltások a kommunistapárton: De nem a reakciónak! – Zaj. – Egy hang a kisgazdapárton: De nem a propagandának! – Az elnök csenget.) Ha önöknek szólásszabadságuk van, képviselő urak, akkor nekem is van! (Andrássy Dániel [kg]: Elismerem, demokrácia van, de ez mégis csak abszurdum!)

Demokrácia annak számára, aki azt teszi, amit önök akarnak, de nem annak számára, aki mást gondol. (Zaj és felkiáltások a szociáldemokrata- és a kommunistapárton: Elég volt! – Halljuk! Halljuk!) Tehát folytatom. „... hanem az állam képviselője, amely inkább a jobbágy érdekeit tartja szem előtt, semmint a földesurakéit.” (Zaj és ellentmondások a kommunistapárton.) „A másik sarkpont, a nemesi földnek adókötelezettsége volt, minek következtében a jobbágy állami terhei tetemesen csökkenthetők lettek.” (Egy hang a kommunistapárt soraiban: Tiszta Habsburg-agitáció.)

A másik megjegyzésem az, hogy az alkotmányozásnál az organikus fejlődés rendkívül fontos, mert ha törés következik be, (Felkiáltások a parasztpárton: Összetört az ország! – Egy hang a szociáldemokratapárt oldalán: Nem törés, mert négyszáz év elég volt arra, hogy tanuljunk! – Zaj.) az előző alkotmánnyal szemben, akkor az mindig rázkódással jár. (Zaj a szociáldemokrata- és a kommunistapárt oldalán. – Egy hang a szociáldemokratapárton: A rázkódás olyan nagy, hogy romokban hever az ország!) Rendkívül nagy történelmi és fejlődésismeretet tételez fel, és rendkívül nagy felelősséggel jár egy ilyen átvágás eszközlése, különösen olyan kimondhatatlanul nehéz időkben, mint amilyenek a mai idők. (Felkiáltások a kisgazdapárton: Vállaljuk!)

A továbbiakban az az észrevételem (Fülöp József [kp]: Hogy nem kell köztársaság! – Zaj és derűtlenség.) a köztársaságra vonatkozó törvényjavaslattal szemben, hogy a Szent Koronára vonatkozólag nem tartalmaz semminemű intézkedést. (Zaj és felkiáltások a szociáldemokrata- és a kommunistapárton: Múzeumba kell tenni!) Mi ugyan kicsiny ország vagyunk, de van egy páratlan értékünk, a Szent Korona. Ez a Szent Korona ezeréves és talán az egész földön nincs egy másik ilyen régi korona, amelyhez annyi történelem és annyi tradíció fűződik. (Egy hang a parasztpárton: Szép muzeális érték! – Marosán György [szd]:

⁴⁵ II. József jobbágyrendeletei 1783–85 között keletkeztek; biztosították a jobbágy szabad költözködését, a jobbágy szabad pályaválasztását, a jobbágytelek védelmét, és ellenőrizték a jobbágyok adózását is. II. József halálos ágyán a jobbágyrendeleteken kívül a türelmi rendeletet sem vonta vissza.

Az fáj, hogy nem koronázhatnak többé Magyarországon! Az fáj! Hát nem fognak koronázni! – Zaj.) Amikor a Szent István-évben itt volt Pacelli államtitkár, a mostani Szent Atyánk, akkor látni kívánta a Szent Koronát, amelyet meghatva nézvén, letérdelt előtte.⁴⁶ Nincs a világnak egy másik ilyen koronája, ha még olyan értékes is, (Egy hang a szociáldemokratapárton: Jobban kellett volna rá vigyázni!) hogy egy országot lehet rajta venni, vagy pedig ha olyan is, mint a napóleoni korona, amelyet nem ékkövek, hanem Napóleon hadvezéreinek arcképei díszítenek, amely előtt valakinek is eszébe jutna letérdelni. Amikor Pacelli bíboros elhagyta az országot, a határhoz érve finom célzattal ilyen kezdetű sürgönnyel köszönte meg a vendéglátást: „A magyar királyság határáról köszönöm a páratlan vendéglátást.” (Fülöp József [kp]: Esti altatómese! – Zaj.) Nekünk tehát egy olyan koronánk van, amelyre vonatkozóan Magyarországon – mivel a magyarnak erős jogi érzéke van – egészen külön tan fejlődött ki, a Szent Korona tana. Igaz, hogy tegnap Kéthly képviselőtársunk felszólalásában azt hallottuk, hogy a Szent Korona tana csak „fikció”, (Ratkó Anna [kp]: Úgy is van! – Felkiáltások: Éljen Kéthly! – Taps a szociáldemokrata- és a kommunistapárton.) vagyis egy kitétel, egy gondolat, amelynek azonban tartalma nincs. (Egy hang a szociáldemokratapárton: De mennyire nincs!)

Miután a Szent Korona tanának van tartalma, legyen szabad röviden összefoglalnom, hogy miben áll tulajdonképpen a Szent Koronára vonatkozó rész. (Felkiáltások: Tudjuk! – Kondor Imre [pp]: Nem iskola ez! – Marosán György [szd]: Adják vissza a koronát, vesszünk érte búzát!) A Szent Korona (Egy hang a kispártapárton: Ezer holdakkal körítve!) nem a király jelképe csupán, hanem a magyar nemzeté. (Zaj.) Az egész világon csak a magyar koronának van meg az a jellegzetessége, hogy az a királyt és a nemzetet összefogja; amikor a királyt koronázzák, a nemzetet is koronázzák. (Zaj a kommunistapárt oldalán.) A magyar szent Korona nem a király jelvénye, hanem az ország jelvénye. (Felkiáltások a kommunistapárt oldalán: A reakció jelvénye!) A magyar Szent Korona mindnyájunkat egybefoglal. Mi koronázott nemzet vagyunk. (Felkiáltások a kommunistapárt oldalán: Voltunk!) Nagy igénye van – talán csak volt, de talán még lesz is a magyar nemzetnek – az iránt, hogy a jogelviség, mintegy megszemélyesítve és a királytól függetlenül is ott álljon a nemzet számára, miért is mintegy személyiséggel ruházta fel a Szent Koronát. Magyarország a Szent Korona országa. (Jékely László [kg]: Kossuth országa! A magyar nép országa! – Zaj.) A magyar föld a Szent Korona földje, (Nánási László [pp]: A magyar nép földje!) a Szent Korona minden jognak a gyökere. (Zaj. – Felkiáltások a szociáldemokratapárt oldalán: Ázsiából hozták azt a koronát?)

Amikor a köztársasági alaptörvény ettől az ősi gyökértől elszakítja az alkotmányt, (Felkiáltások a szociáldemokratapárt oldalán: Talajgyökértől! – Ratkó Anna [kp]: A bottól! A botütéstől, nem a gyökértől! – Zaj. – Az elnök csenget.) akkor az alapokmányoknak erről intézkednie kell, nem hallgathatja el egyszerűen a magyar Szent Koronát, mintha nem léteznék. (Egy hang a kispártapárt oldalán: Szép régiség!) A Szent Korona tana nem fikció, ilyen állítani igen nagy tévedés. A Szent Korona tana nem fikció, ilyen állítani igen nagy tévedés. A Szent Korona ugyanis ebben a felfogásban állandóan inti a hatalom két hordozóját a nemzetet és a királyt a jogelviségre. Most, hogy ettől időnkint elsiklás történik, az más kérdés.

Mindig csak azt beszéljük és azt halljuk, hogy mi rossz a királyságban. (Egy hang a kispártapárton: Azért voltak közjogi viták!) Úgy állítjuk be, mintha a köztársasági formában nem történhetné semmi visszaélés. Csodálatos logikátlanság ez, hiszen most Európának nagy szerencsétlenségét a legmodernebb vonalvezetés okozta, ami nem a királyságok

⁴⁶ Eugenio Pacelli (1876–1948) az 1938-as budapesti eucharisztikus világkongresszus alkalmával – XI. Pius pápa legátusaként – járt Budapesten. E. Pacelli 1939-től XII. Pius néven pápa volt.

idején történt, hanem köztársasági keretek közt. (Jékely László [kg]: A diktatúrák idejében! – Ratkó Anna [kp]: Hogy Vilmos császár üdvözölte Hitlert, arról nem beszélünk! – Zaj.) És mégis a tárgyilagosságtól eltérve arról soha nem beszélünk, hogyha a köztársasági formákra térünk át, akkor is ugyanúgy lehetségesek bajok, visszaélések és vívódások, sőt még inkább. (Fülöp József [kp]: Unalmas Habsburg-agitáció, amit csinál!)

A magyar Szent Koronát nagy tiszteletben tartotta a nemzet (Felkiáltások a kisgazdapárt soraiból: Mi is tiszteletben tartjuk!) és miután így megszemélyesítve látta maga előtt, külön koronaörököt rendelt mellé és testőrséget szervezett. (Nánási László [pp]: Azoknak a naplopásait is a magyar parasztnak kellett megfizetni!) Azt mondaná valaki, hogy ez hiábavaló formáság, mert amikor a testőr ott áll a királyi palotában festői öltözetében, (Felkiáltások a kommunistapárt oldalán: Ahá! Ez az! – Marosán György [szd]: Ez még nem teszi boldoggá az országot! – Egy hang a kisgazdapárt soraiból: És kiszöktették a Koronát az országból. – Zaj. – Az elnök csenget.) áll mozdulatlanul, művészileg cizellált alabárdját tartva, azzal nemcsak azt fejezi ki, hogy ott örökös a király, vagy a Szent Korona mellett, (Marosán György [szd]: A koronára vigyázzon, ne a királyra!) hanem azt is kifejezi, hogy a nemzet önmagát ilyen nagynak, ilyen nemesnek, ilyen magasrendűnek tartja. Mert ne felejtjük el, hogy amilyen alapvető alkotmányforma érvényes az országban, azzal a nemzet önmagát fejezi ki. (Marosán György [szd]: Úgy van! – Jékely László [kg]: Éljen a köztársaság! – Éljenzés és taps a kommunista-, a szociáldemokrata- és a parasztpárton, valamint a kisgazdapárt oldalán. – Ratkó Anna [kp]: Hallgasson a Slachta Margit!) Nem mindegy tehát, hogy azt az illetőt, aki a nemzetet képviseli és megszemélyesíti, vagy a Szent Koronát, amely a hatalom főhordozóját és a nemzet minden fiát egybefoglalja, milyen módon tiszteli és ezen tiszteletét hogyan fejezi ki a nemzet, mert minél nagyobb tisztelettel, minél nagyobb ünnepélyességgel áll őrt az őt kifejező hatalom mellett – most a Szent Koronáról beszélek –, annál magasabbrendűnek vallja önmagát. (Andrássy Dániel [kg]: Hát mi szenvedjük meg, mint 1919-ben, hogy húsz év múlva megint romokban legyen az ország? Ezt akarja a szónok? – Zaj a Ház minden oldalán.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. (Egy hang a kommunistapárt soraiból: 1914-ben is a Koronával vitték a nemzetet a szerencsétlenségbe! – Juhász István [szd]: Mindent meg gondoltam – mondá József bá!⁴⁷ – Egy hang a kommunistapárt oldalán: Hogy nem unta már meg! – Derültség. – Egy hang a kommunistapárt soraiból: Éljen a köztársaság! – Éljenzés és taps a kommunista- és a szociáldemokratapárton. – Nánási László [pp]: A koronából csak egy jutott a parasztnak: a Dózsa György koronája!) Csendet kérek. (Marosán György [szd]: De erről nem beszélnek ilyen szépen! Csak a királyságról! Eladták az országot!)

Csendet kérek! Marosán képviselő urat kérem, maradjon csendben. (Egy hang a kommunistapárt oldalán: Történelmi lecke a parlament tagjainak!) Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): Nagyon olcsó dolog demagógiával dolgozni: én tárgyi okokat hozok fel. Nekünk tehát tudatába kell lennünk annak, hogy amikor kimondjuk a köztársaságot, ezzel nemcsak a király fejéről, hanem saját fejünkről is le vesszük a koronát. (Vas Zoltán [kp]: Le vesszük! Kibírjuk! – Samu László [kg]: Dózsa fejéről beszéljen! Dózsaérről! – Piatrik János [kg]: Elég lesz nekünk a kalap is, nem kell a korona! – Egy hang a kommunistapárt oldalán: A koronát le vesszük, ha szabadságot kapunk! – Egy hang a kisgazdapárt oldalán: Hozzá kell számítani a gyapjasakat, az aranygyapjasakat is! – Egy hang a kisgazdapárt oldalán: A szolgabírókat is!) Azt mondtam, hogy kár nekünk itt a nemzetgyűlés Házában – különösen, amikor a nemzetgyűlés egy ezeréves múltjától készül elválasztani

⁴⁷ Ferenc József 1914. július 28-i, „Népeimhez” című proklamációjában olvashatók a következők: „Mindent megfontoltam és meggondoltam...” (Budapesti Közlöny, 1914. július 29. 174. sz.)

ni az országot – olcsó demagógiával dolgozni. (Ellentmondások a kommunistapárt oldalán. – Marosán György [szd]: Ez a demagógia! – Faragó László [szd]: Kossuth is benne van az ezerévből!) Mit akadályozta az országot a Szent Korona az elmúlt huszonöt év alatt, amikor birtokosa nem volt itthon? Semmit! (Nánási László [pp]: Az előbb azt mondta, hogy a nemzeté a Korona! – Zaj.)

Elnök: Csendet kérek! (Egy hang a kisgazdapárt oldalán: Az nem családi tulajdon! – Piatrik János [kg]: Elmúltak már azok az idők!)

Slachta Margit (pk): További megjegyzésem az, hogy amikor majd intézkedés történik arról, mi legyen a Szent Koronával és esetleg elhatározzák, hogy betegyék a múzeumba, (Juhász István [szd]: Mondjuk, egy református királynak tesszük a fejére!) a detronizált Szent Korona már egy halott korona lesz, nem élő személyiség, mint most, mikor élő jelkép és élő jogforrás. Olyan lesz mint egy drága halott, kit beteszünk a koporsóba és tudatunk van arról, hogy csak holtteste van itt. Másként mondhatta a magyarság magáénak Apponyit, amikor Genfben a Nemzetek Szövetsége előtt harcolt a szegény letiport Magyarország jogaiért (Marosán György [szd]: De nem a királyságért! Kötelessége volt!) mint most, amikor őseinek kriptájában alussza örök álmát. (Jékely László [kg]: Jogforrás a magyar nemzet! – Egy hang a kisgazdapárt oldalán: Éppen azért nem tudott elérni eredményeket! A fedális Magyarország miatt!)

A Magyarország címerében levő korona éppen úgy, mint a Budapest székesfőváros címerében levő korona az élő koronát jelenti. Amikor tehát a Szent Koronát eltemetjük, nagy hiány, hogy az alapokmány a magyar címerről nem rendelkezik. Valóban ellentmondás volna a magyar koronát a címerben hagyni akkor, amikor a szentistváni szellemet, tradíciót és a Szent Koronát el akarjuk helyezni a múzeumban. (Marosán György [szd]: Hát valami csak történt Szent István óta Magyarországon! Nem?) A címer változatlan használata ugyanolyan volna, mintha egy élelmiszerüzlet kirakatába ékszereket tennének ki. (Zaj a kommunista- és a szociáldemokratapárt oldalán. – Közbeszólás a szociáldemokratapárt oldalán: Zálogban is volt!) Ha belső logikával dolgozunk, igazabbak vagyunk, ha letöröljük a főváros és az ország címeréről is a Szent Koronát. (Juhász István [szd]: Ki ad többet érte?)

Most néhány részletkérdésre térek át a javaslatlathoz kapcsolatban. (Közbeszólás a szociáldemokratapárt oldalán: Nincs ideje, letelt!)

Sokat hallottunk arról, hogy nagyon sürgős ez a törvény most a békekötés miatt, mert a békét létrehozó hatalmak szívesen vennék, ha mi már köztársaság lennénk, akkor, amikor a békekötés megtörténik. Ez indokolná a sürgősséget. Legyen szabad azt mondanom, hogy szerintem az élelmiszer-probléma és a közbiztonság megoldása, a gazdasági újjáépítés és a béke feltételeinek előkészítése ennél sokkal sürgősebb. (Kovács István [kp]: De ez összefügg azokkal! – Marosán György [szd]: Megcsináljuk a békeelőkészítést úgyis!) De vajon mit értünk azon, hogy „szívesen vennék”. (Marosán György [szd]: Még nem láttunk téglahordó királyt!) Bizonyára anyagi előnyöknek kell lenni a mögött, amit úgy szoktunk fogalmazni, hogy „az ország érdeke”. (Piatrik János [kg]: A király sem tudja megcsinálni!)

A kisgazdapárt választási plakátjain olvastam azt a jelszót, amely tehát programszerű (Halljuk! Halljuk!) hogy: „Jólétünknel előbbre való a becsületünk”. (Felkiáltások: Az igaz! – Samu László [kg]: Éppen azért! – Bereczky Albert [kg] államtitkár: Igaz! Helyes! – Kiss Gergely [kg]: De mit csináljunk a koronával? – Hódy György [kg]: Sajnos az erkölcs nagyon keveset kamatozott! – Sulyok Dezső [kg] előadó – a szónok felé: De mi köze a becsülethez ennek, amit ön mond?! – Taps a Ház minden oldalán. – Marosán György [szd]: Az előadónak szabad közbeszólni? – Derültség.) Nem becsület a váltóasztalra dobni a Szent Koronát anyagi előnyök reményében, ami iránt nagyon kevés érdeke van a mai kor-

mánynak. (Zaj a kisgazdapárt oldalán. – Andrassy Dániel [kg]: Ez a beszéd azért jó, mert mutatja milyen egységes a nemzetgyűlés! – Taps a Ház minden oldalán.) Ez a beszéd azért jó, (Felkiáltások: Semmiért!) hogy hangot adjon azok meggyőződésének is, (Közbeszólás a kommunistapárt oldalán: Akik nem mernek kiállni!) akiknek nem adatott mód arra, hogy itt megmondják, hogy hívek akarnak maradni a szentistváni tradíciókhoz. (Samu László [kg]: Azért jó, hogy eltussolja Dózsa tüzes trónját a Szent Koronával! – Zaj. – Az elnök csenget. – Ortutay Gyula [kg]: Kossuth Lajost követjük és nem Ferenc Józsefet!)

Ez a mottó lényegében azt akarja kifejezni, hogy az erkölcsi értékek előbbre valók, mint az anyagi érdekek, és végelemzésben a nemzetnek nagyobb érdeke, hogy erkölcsi tőkéje legyen, mint pillanatnyi előnye, mert végeredményben az erkölcsi tőke hozza meg az anyagi jólétet is. (Mozgás a kommunistapárt soraiban. – Piatrik János [kg]: A munka hozza meg! A munka!) Mi teljesen tönkrementünk, gazdasági újjáépítésünk csak a belső erőkre támaszkodva lehetetlen. Minél nagyobb az erkölcsi tőkénk, annál inkább támaszkodhatunk a külföld tőkéjére, amelynek azonban erkölcsi garanciákra van szüksége. (Közbeszólás a kisgazdapárt oldalán: Azért jó a köztársaság!) De kérdezem mélyen t. Nemzetgyűlés, vajon egy egységes, ezeréves vagy egy évezredből kinövő organikus fejlődés ad-e nagyobb garanciát a külföldnek arra, hogy az itt befektetett tőkéjét visszakapja, vagy pedig az egynéhányhetes köztársaság? (Samu László [kg]: A köztársaság erkölcstelen? – Zöld Sándor [kp]: Hol a Lúdas Matyi gyorsírója?) Akkor még csak néhányhetes lesz a köztársaság, amikor a békét meg fogják kötni. (Egy hang a kisgazdapárt oldalán: Elég baj az!)

Ha tovább nézem annak az állításnak tulajdonképpeni alapját, hogy szívesen vennék a békekötő felek, ha mi köztársaság volnánk, (Közbeszólás a kisgazdapárt oldalán: Van ízlésük!) akkor kérdezem, hogy kik vennék szívesen? Anglia, amely királyság? Amerika, amely mellett oly kicsinyek vagyunk, hogy ezzel a kérdéssel az Egyesült Államok valóban nem törődnek, (Közbeszólás a kisgazdapárt oldalán: Ilyent nem lehet mondani!) vagy pedig talán a Szovjetunió, amikor Sztálin nemrégén küldött a román királynak győzelmi rendjelet? Tehát akkor a békét kötő, a békéről tárgyaló felek közül melyiknek olyan fontos hogy mi köztársaság legyünk? (Felkiáltások: Sajátmagunknak! – Egy hang a kommunistapárt oldalán: Éljen Sztálin! – Marosán György [szd] – a szónok felé: Nyugodjon meg, mindig kevesebb király lesz Európában! – Folytonos zaj.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Slachta Margit (pk): Az alkotmányváltoztatás második indoklása az szokott lenni, hogy körülöttünk már mindenütt köztársaságok vannak, (Zajos felkiáltások a szociáldemokrata- és a kommunistapárt oldalán: Úgy van! Ez a helyes!) vagyis hogy utánozzuk azt, amit a többiek tesznek. (Felkiáltások a kommunistapárt oldalán: Nem utánozzuk! 1848-at állítjuk helyre! Azt, amit Kossuth tett! – Fülöp József [kp]: Nem hiszi, hogy a magyar nép kívánsága ez? – Folytonos zaj.)

Aki visszalapoz a történelemben, (Egy hang a kommunistapárt oldalán: Mi előre nézünk! – Közbeszólás a szociáldemokratapárt oldalán: Múltadban nincs öröm!⁴⁸ – Zaj.) az láthatja, hogy veszített háborúk után mindig be szokott következni a tragédia utolsó fejezeteként az, hogy ami addig volt, azt felborítják. Logika ugyan nincs benne, (Marosán György [szd]: A királyságban nincs logika, az biztos!) különösen a mostani időben, amikor nem királyságok döntöttek romba Európát. Tény azonban, hogy a veszített háborúk után a nyomor és a gond összezavarja a lelkeket, aminthogy a magánéletben is, ha egy családban nagy küzdelmek vannak, akkor ahelyett, hogy összefognának a család tagjai, egymásnak mennek. (Fülöp József [kp]: Összefog a magyar nép! – Élénk helyeslés és taps a kisgazda-

⁴⁸ Az idézet Bajza József „Sóhajtás” című versének első sora.

párt, a szociáldemokratapárt és a kommunistapárt oldalán. – Közbeszólás a kommunistapárt oldalán: A Habsburgokkal nem fogunk össze! – Marosán György [szd]: Albrechtnek⁴⁹ nem lesz módja mégegyszer, hogy politikai mozgalmat pénzeljen Magyarországon! – Folytonos zaj.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Slachta Margit (kp) A köztársasági államformánál egész Európa példájára hivatkoznak. Ami Európában alkotmányok tekintetében bekövetkezett, az történelmi szükségszerűségi folyamat. Gondoljunk azonban Telekinek szavaira, aki azt mondta: „Csak annak a nemzetnek van jövője, amelyik nemzeti eszméit a történelem viharai között sem hagyja el”. (Erdei István [szd]: A mi tradícióink Dózsa György trónja! – Közbeszólás a kommunistapárt oldalán: De Dózsáról nem beszél! – Egy hang a kisgazdapárt oldalán: Dózsának vaskoronája volt! – Zaj.)

Elnök: Csendet kérek képviselő urak!

Slachta Margit (pk): Ez a történelmi sodrat a legkisebb részletekig jelentkezik nálunk is. Azt akarjuk, hogy most minden más legyen, mint volt: a Sas utca nevének megváltoztatásától, attól kezdve, hogy a vezérszónokokat, akik a pártok megbízásából beszélnek most kijelölt szónokoknak nevezzük, az alkotmány felforgatásáig. (Egy hang a kisgazdapárt oldalán: Csak ami rossz volt!) Ez történik a körülöttünk levő többi országokban is, ami az utánzási ösztönt is felkelti. De a történelmi szükségszerűség ellenére is mi szabadon határozhatunk. (Marosán György [szd]: Azért ragaszkodunk a köztársasághoz, mert szabadok vagyunk! – Közbeszólás a kisgazdapárt oldalán: Ennek alá vagyunk rendelve!)

Elnök: Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): Külön nagy érték van abban, ha egy meginduló hömpölygő folyamatban nem úszunk az árral csak azért, hogy vele ússzunk, hanem megállunk, magunkat függetlenítjük, a legkomolyabb vizsgálat alá vesszük motívumainkat és megkérdézzük lelkiismeretünket: (Sári Ignác [kg] államtitkár: Megtörtént!) van-e állásfoglalásunkban logika? Ha csupán a királyok okozták volna Európa mostani borzalmas helyzetét, akkor érteném ezt a viharos nemzetgyűlést. (Vas Zoltán [kp]: Miért fordít hátat a munkáspártoknak? Ide is beszéljen! – Zaj.) De így nem értem meg másként, mint azon az alapon, hogy a veszített háborúk ilyen pszichotikus hatással vannak a tömegekre. Csakhogy mi nem vagyunk tömegek, (Ratkó Anna [kp]: Ez igaz!) mi a népnek felelős képviselői vagyunk, mi a tömegek vezetésére vagyunk hivatva, nekünk meg kell állítanunk az esztelen rohanást, mely a történelmi szükségszerűség hömpölygésének következménye. (Marosán György [szd]: A második nagybeszéd! Először botot kért, most királyt kér! Ez ellenforradalmi beszéd! Beszéljen arról mi történt 1919-ben és 1920-ban! – Mozgás és zaj a szociáldemokrata- és a kommunistapárton.)

Elnök: Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): ... hogy a köztársaság is lehet arisztokratikus, sőt átmehet parancsuralomba, és a királyság nem ellentétes a demokráciával, mint ahogyan itt van Dánia, vagy itt van Anglia példája. (Nánási László [pp]: De Magyarországon rossz!) A köztársasági forma nem jelent ugyanolyan fokú demokráciát. (Zaj a kommunistapárton.) Az Egyesült Államok ugyan köztársaság, de az Egyesült Államok elnöknek sokkal nagyobb hatalma van, mint az angol királynak. (Egy hang a kisgazdapárton: Az helyes, de csak négy évig!) Azonkívül miből nőtt ki Napóleon, a diktátor? A köztársaságból. (Sulyok Dezső [kp] előadó: Azt hi-

⁴⁹ Habsburg Albrecht főherceg a magyar országgyűlés felsőházának tagja, aki a szélsőjobboldali politikát támogatta, és szoros kapcsolatban állt a német titkosszolgálattal.

szem a bölcsöből! – Malasits Géza [szd]: Miből nőtt ki Mussolini diktátorsága?) Platon a köztársaságról beszélt már Krisztus előtt, – nincs új a nap alatt – s azt mondta, a köztársaságban háromféle ember van: a módosok, akik munkával okosan szereztek maguknak tőkét, (Marosán György [szd]: Maga azokat védi! A gazdagokat! Nem a szegényeket!) azután vannak a nincstelének, akik magukhoz ragadják a hatalmat, és vannak azután kevesen, talán néhány százan, akik hízelegnek a népnek mindenféle ígéretekkel (Marosán György [szd]: A mostani reakció! – Ratkó Anna [kp] – a szónok felé: Azok közé tartozik maga!) és a gazdagokat a néppel szembeállítják, és azzal fejezik be, hogy „ezen százból nő ki a zsarnok”. Éppen a mai korunk ad jó példákat arra, hogy maga a köztársasági forma még nem védte meg az országokat attól, hogy abból ne nőjenek ki diktátorok.⁵⁰ (Marosán György [szd]: Nem fog kinőni, gondoskodunk róla! – Kiss Roland [szd] – a szónok felé: Maga segítette a Horthyt diktátor lenni! – Egy hang a parasztpárton: Az ilyen dajkamesék sem fogják megvédeni! – Faragó László [szd]: Szálasi nem a királyságból nőtt ki? – Egy hang a kispárton: Négyévenként választjuk az elnököt! – Marosán György [szd]: Nem: „születik és meghal”) Minden attól függ, hogy milyen szellemmel töltjük meg azt az alkotmánykeretet. (Egy hang a kommunistapárton: „Akasszátok fel a királyokat!”) Az egyik képviselőtársam közbeszólt, hogy a köztársasági elnököt négy évre választjuk, míg a király örökös. (Egy hang a kispárton: Úgy mint a Horthy Istvánkák! – Marosán György [szd]: Horthy is a végén a családról akart gondoskodni, a stafétabotot átadni!)⁵¹ Tökéletes intézmény a földön nincs, mindennek van a földön fény- és árnyoldala. (Kiss Roland [szd]: No, magának csak árnyoldala van. – Zaj.)

Elnök: Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): A választott elnöknel éppen az a hátrány, hogy rövid ideig áll az ügyek élén. Aristoteles erre mondja, hogy a köztársaságban rövidlejáratú kormányok vannak, és e miatt szenvednek a köztársaságok rövidséget. (Egy hang a szociáldemokratapárton: Amerikának nincs baja vele!) Baj végeredményben mindenütt van. Az Egyesült Államok azonban, érezvén a rövidlejáratú kormányoknak a hátrányát, Rooseveltnek az ő hatalmonlevőségét az alkotmány ellenére harmadízben is meghosszabbították, éppen mivel nagy bajok idején ilyen rövidlejáratú kormányzatokkal hátrány nélkül nem lehet operálni. (Zaj. – Marosán György [szd]: Magának az fáj, hogy parasztból is lehet köztársasági elnök Magyarországon! Ez fáj magának! – Juhász István [szd]: És nem katolikus!) Aki a kormányrúd mellett van, annak tájékozottnak kell lennie és gyakorlottnak.

Hátrány azonkívül, hogy a köztársasági elnök a pártok embere, a király a nép embere. (Hosszantartó nagy zaj a kommunistapárt és a szociáldemokratapárt oldalán.)

Elnök (csenget): Csendet kérek, képviselő urak. (Közbekiáltás: Lejárt az idő!) Azt én állapítom meg, a házszabályok szerint nekem kell az elnöki jogokat gyakorolni. (Marosán György [szd]: A demokrácia mégsem azért volna, hogy visszaéljenek vele a parlamentben! Ne kiráypárti propagandát csináljanak!) Kérem tessék a szónokot beszélni engedni! (Pászthory István [kg]: Egy nő és sok erős férfi! – Marosán György [szd] a szónok felé: Üljön le! – Halljuk! Halljuk! A kispárt oldalán. – Fülöp György [kp]: Halljuk, mi jót mond még a Habsburgokról?!) Csendet kérek, mert nem tudom a szónokot figyelemmel kíséreni.

⁵⁰ Németországban 1919 februárjában Weimarban kiáltották ki a burzsoá-demokratikus köztársaságot, amely azonban nem tudta útját állni annak, hogy Hitler és társai kerüljenek hatalomra.

⁵¹ Horthy Miklós 1941 végén indítványozta kormányzóhelyettes választását, utódlási joggal. A kormányzóhelyettesi intézményről szóló törvény (1942: II. tc.) elfogadása után 1942. február 19-én Horthy Istvánt az országgyűlés közfelkiáltással kormányzóhelyettségévé választotta.

Slachta Margit (pk): Arra a négyéves választási lehetőségre térek vissza, mely szerint az elnöktől négy év után lehet szabadulni. Mit jelent ez a gyakorlatban? (Juhász István [szd]: Már most szeretne szabadulni tőle? – Farkas Mihály [kp]: Nem szabadulásról van szó, új-raválasztásról!) Azok, akiktől szabadulni szeretne az ország, azok idejében gondoskodnak arról, hogy négy év után ne lehessen tőlük szabadulni. (Marosán György [szd]: Ne féljen! De Ferenc Jóskától sem tudtunk szabadulni!)

Elnök: Kérem Marosán képviselő urat, maradjon csendben.

Slachta Margit (pk): Már 1942-ben elkobozta a cenzúra a Vigiliának azt a számát, amely Hitlerről „A nagy lunatikus” címen hozta azt a verset, hogy Európa kormos tornyán, egy holdkóros megy a holdhoz. Biztosan lép, lépése hajszálbiztos, mint a sántáé, és zeng a vér, mint víz az esőcsatornán. A német nemzet mennyire akart tőle szabadulni, de nem tudott, és patakzott a vére.

Olaszországban volt alkalmam meggyőződni a háború alatt, hogy a királlyal együtt a nép hogyan akart már szabadulni Mussolinitól, aki ott a köztársasági elnök szerepét vitte. És nem tudott tőle szabadulni. (Közbekialtás a kommunistapárt oldaláról: Akasszátok fel a királyokat!)

Miért nem lehet azoktól a köztársasági elnököktől szabadulni, akiktől akarnának megszabadulni? Mert mindig ott van a környezetük, amely a helyzetből előnyt merít (Samu László [kg]: Most a nép a környezet!) amely könyékig belegyúl a húsfafazékba és fenntartja annak is a hatalmát, aki nem a népnek a javát akarja, hanem a saját maga előnyeit. A dinasztikus királyságnál szintén lehetnek hátrányok, azonban ott vannak a nagy előnyei. Mindenbe bele kell gyakorlódni. Az igen t. baloldal a legjobban ismeri a munkásság törekvéseivel és a történelmi rendszerekkel kapcsolatban például a céhrendszert, amely az ipart magasra fejlesztette, (Zaj a kommunistapárton és a szociáldemokratapárton. – Juhász István [szd]: Az eperfára küldték ebédelni a segédet!) éppen azért, mert az apa a fiát, a fia az ő utódát tanította meg arra a mesterségre, amelyet gyakorolt. (Felkiáltások: Éhbérért tanították!)

A dinasztikus királyságnál is lehetnek nehézségek, de éppen az előbb mutattam rá, hogy a köztársaságnál sem vagyunk ez ellen biztosítva. A dinasztikus királyságnál azonkívül vannak egészen természetes motívumok, amelyek nagyon erősen a nemzet javára billentik a mérleget. (Ratkó Anna [kp]: Szembekerül az egész magyar néppel!)

Mélyen t. Nemzetgyűlés! Azt gondolom, nincs család, amelynek egy vagy több tagja ne hiányoznék a háború következtében. Tényekre hivatkozom, és felteszem a kérdést: milyen álláspontot foglaltak el Európa királyságai a háborúban? A svéd, a norvég, a dán, a holland, a belga, (Egy hang a kommunistapárton: A belga elég gyalázatos magatartást tanúsított! – Közbeszólás a szociáldemokratapárton: A görög se valami jót!) a görög királyság, mind a háború ellen volt. (Felkiáltások a kommunistapárt és a szociáldemokratapárt oldalán: A japán! A japán! És az olasz?)

Mi volt Olaszországban? Amint az előbb említettem, a király folyton vívott Mussolinival – az más kérdés, hogy le tudta-e gyűrni vagy nem –, de a király nem akarta a háborút. (Zaj a szociáldemokratapárton és a kommunistapárton. – Az elnök csenget. – Egy hang a szociáldemokratapárton: Olaszországban Janus-arcú király volt!)

Tehát mit látunk? A dinasztikus király – csodálatos – jobban sajnálja az ország vérét, jobban kíméli, mint a köztársasági elnök. Mi ennek az oka? Az, hogy ő a fiának nem tönkretett és elvérzett országot, hanem boldog országot akar örökségül hagyni. (Ratkó Anna [kp]: Kár az erőlködésért, úgyis köztársaság lesz Magyarországon!)

Ami az időszerűség kérdését illeti, szerintem a kérdés most nem időszerű. Sokkal idősebb lenne erről a nagy kérdéstről a békekötés után, nyugodtabb lelkiállapotban dönteni azért is, mert visszavárunk magyar területeket, amelyek lakosságának abban az esetben, ha most döntünk, lehetetlenné tesszük, hogy ők is hozzászóljanak, márpedig a demokratikus elv megkívánja, hogy mindenkinek legyen erre lehetősége. Azonkívül azt is tekintetbe kell vennünk, hogy sokan nincsenek itthon: deportáltak, hadifoglyok, internáltak és keletre elvittek.

Evvel kapcsolatban ezt az indítványt terjesztem a Ház elé: (Halljuk! Halljuk! – olvas-sa.) „Halassza el a nemzetgyűlés az alkotmányforma megváltoztatására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalását (Élénk ellentmondások. – Ratkó Anna [kp]: Szó se lehet róla! – Kovács István [kp]: Kár tovább olvasni!) a békekötés utánig, amikor módjában lesz a kormánynak új választásokat kiírni és megejteni.” Minél közelebb jut a nemzetgyűlés az alkotmányváltoztatási törvényjavaslat vitájának befejezéséhez, annál több oldalról nyilatkozik meg a tömegek sürgető kívánsága, – amely, ha nem is jut szóhoz, de megvan – hogy ma az elsőrendű és halasztást nem tűrő problémák megoldására koncentráljunk minden erőt és időt, és azután foglalkozzunk ilyen fontos közjogi alapvető változtatással. Nem ajánlatos az életközdelemtől amúgyis feszültségben tartott tömegeket ennek a kérdésnek most való eldöntésével izgalomba hozni. (Ratkó Anna [kp]: Éljen a köztársaság! – Taps.)

Következnék még egy kérdés, amelyet érdemes megfontolás tárgyává tenni, mégpedig a jogosultság bizonytalansága.

Először is azoknak, akik tradíciós alapon állnak és a szentistváni királysághoz ragaszkodnak, nem volt alkalmuk (Közbeszólás a kisgazdapárt oldaláról: Felvilágosodni!) pártjukkal kijönni, mert a Nemzeti Bizottság ezt a pártalakítást, vagy pártalakításokat nem ismerte el, (Helyeslés a kommunista- és a szociáldemokratapárton.) nem adott nekik alkalmat arra, hogy a hasonló gondolkozásúak megbízatását kérhessék, ami alig hiszem, hogy a demokrácia nevében történt.⁵² (Ratkó Anna [kp]: Jól visszaél a demokráciával!) A szabad pártalakításnak is benne kell lennie az új alkotmányban. (Kovács István [kp]: Szóval a reakció szabadon szervezkedjék?! – Közbekiáltás a kommunistapárt soraiból: Fasiszta pártot is engedni, ugye? – Egy hang a parasztpárt soraiból: Wolff Károly pártját semmi szín alatt nem engedni!)

Másodszor: A választási programokban nem volt benne az alkotmánynak ez az alapvető módosítása. Harmadszor: a cenzúra a leggondosabban elfojtott minden megnyilatkozást a sajtóban vagy egyéb módon. (Tildy Zoltán miniszterelnök: Ez nem áll! – Kondor Imre [pp]: Kiengedte a cenzúra!) Majd megmutatom a nálam levő összes visszautasított közleményeket. (Kondor Imre [pp]: Terjeszthették szabadon! – Az elnök csenget. – Erdei István [szd]: A közveszélyes propagandát el kell tiltani!)

Végül pedig – és ezt tárgyilagosan méltóztassék elbírálni és meghallgatni – a reverzálisra épített pártfegyelemnél a jogászok megkérdőjelezhetik a képviselői szabadságot, amely a feltétele annak, hogy a szavazást jogosnak lehessen elismerni. (A szónok a kisgazdapárt felé fordulva és mutatva mondja ezeket a szavait. – Piatrik János [kg] a kommunista- és a szociáldemokratapárt felé mutatva: Tessék oda is mutatni, ne csak ide! – Élénk derűtség és taps. – Sulyok Dezső [kg] előadó: Nem adtam semmiféle reverzális senkinek! – Kertész Miklós [szd]: Nem reverzális van itt, hanem eszme van és hűség az eszméhez! –

⁵² A konzervatív polgári ellenzék részéről 1944 végén felmerült az a gondolat, hogy Slachta Margit önálló pártként indítsa meg a Keresztény Női Tábor szervezését. A Keresztény Demokrata Néppárt zászlóbontásakor azonban ezt az alternatívát elvetették, és a KDN vezetői – élükön gróf Pálffy Józseffel – úgy döntöttek, hogy Slachta és csoportja egyelőre a KDN keretében fejtsen ki politikai és szervező munkát. A Budapesti Nemzeti Bizottság azonban 1945. április 18-i ülésén elutasította a KDN jelentkezését.

Zaj és közbeszólások a kigazdapárton. – Kertész Miklós [szd] az egyik közbeszóló kigazdapárti képviselő felé: És ül türelmesen!

A következő indítványt terjesztem a Ház elé (olvassa): „Szólítsa fel a nemzetgyűlés a pártvezetőségeket, hogy ebben a fontos kérdésben adjanak teljes szabadságot a képviselőknek.” (Tildy Zoltán miniszterelnök: Adunk! – Közbeszólás a parasztpárt oldaláról: A teljes szabadság alapján állunk!) A párthatározati alapon történő szavazás kétségessé teszi a hozandó törvény érvényességét, mert ez esetben a szavazás nem történt szabadon. (Közbeszólás a szociáldemokratapárt oldaláról: Csak demokratikusan! – Kiss Roland [szd]:: A Horthy-klikk mellett szabadon lehetett csinálni mindent, ugye?) A szavazásnak ez a módja a demokratikus alapelvekkel lényegében ellentétben áll. (Zaj.)

Második indítványom is van. (Halljuk! Halljuk! A kommunistapárton – olvassa): „Amennyiben az alkotmányt megváltoztató törvényjavaslat mégis szavazásra kerül”, (Kovács István [kp]: Kétkedik benne? – Egy hang a szociáldemokratapárt soraiból: Egész biztos!) „akkor – feltételezve, hogy a párthatározatot megszüntetik a pártvezetőségek – legyen a szavazás titkos”. (Közbeszólás a kigazdapárton: Egyhangúlag megszavazzuk titkosan is! Legyen titkos!) „Mivel a házszabály nem ad erre lehetőséget, a tárgy fontosságára való tekintettel a Ház módosítsa a házszabálynak erre vonatkozó pontját.”

Elnök (csenget): Slachta Margit képviselőtársam beszédideje lejárt, kérem fejezze be beszédét egy mondattal. (Felkiáltások a kommunistapárt soraiban: Elég volt! – Taps a kommunistapárton.)

Slachta Margit (pk): Kérek 10 perc meghosszabbítást. (Felkiáltások a kommunistapárt soraiban: Sok volt!)

Elnök: Slachta Margit képviselőtársunk beszédének tíz perccel való meghosszabbítását kéri (közbekiáltások a kigazdapárton: Megadjuk a 10 percet, demokrácia van! – Folytonos nagy zaj.) A Ház a meghosszabbítást megadja. (Felkiáltások a kigazdapárton: Éljen az elnök! – Vas Zoltán [kp]: Éljen a demokrácia!) Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): Ennél a pontnál, a jogosultság kérdésénél hívom fel mindenkinek a figyelmét Napóleon eljárására. (Zaj.) A kigazdapárt tegnapi szónoka azt mondta... (Nagy zaj.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Slachta Margit (pk): ... a jelen korban nem adatott meg nekünk, hogy nemzetünk nagy embereket termelt volna ki. (Zaj. Közbekiáltás a kigazdapárton: Jól elintézett bennünket!) Napóleon egész politikáját nem helyeselhetjük, mert hiszen vért ontott és abszolútizmusra törekedett, de nagyságát senki sem fogja megkérdőjelezni. Mégis, amikor magához akarta ragadni a hatalmat és át akart térni a másik alkotmányformára, nehogy a külföld, amelyre Franciaország akkor éppen úgy rá volt utalva gazdasági szempontból, mint ahogyan mi, sőt mi sokkal jobban – megkérdőjelezze, hogy az új alkotmány állandó és biztos lesz-e, (Egy hang a szociáldemokratapárt soraiból: A magyar nemzet biztosítja a köztársaság állandóságát! – Zaj.) Napóleon népszavazás útján biztosította a sajátmaga hatalmának törvényességét. (Zaj.)

Végül már csak egy kérdést akarok feltenni a t. Nemzetgyűlésnek. (Halljuk! Halljuk! A kigazdapárton. – Egy hang a szociáldemokratapárton: Ismét Napóleon? – Zaj. – Az elnök csenget.) Feleljünk arra, hogy a legutóbbi huszonöt évben, (Egy hang a szociáldemokratapárton: Volt egy botbüntetés!) amikor már királyok nem uralkodtak, (Egy hang a kommunistapárt soraiban: De volt egy király!) hanem köztársaságok voltak mindenütt, boldogabb lett-e Európa, mint azelőtt volt? (Egy hang a szociáldemokratapárt sora-

iban: A királyok tönkretették a világot, hogyan lett volna boldogabb! – Zaj.) Ebben a ropant komoly órában (Egy hang a kommunistapárt soraiban: Királyok és császárok üzenték meg a háborút! – Zaj. – Az elnök csenget.) kérdezzük és hívjuk tanácsadóul a közvetlenül előttünk való és most folyó történelmet, (Szélig Imre [szd]: Rabulisztika ez, kérem! – Zaj.) az utolsó pillanatban fontoljuk meg, hogyan cselekszünk, mert felelősek vagyunk a nemzet előtt, amely romokon ül és rongyokban jár, vajon az ő ezeréves történelmi és erkölcsi tőkéjét felváltjuk-e egy egészen újonnan összegyűjtendő tőkével, amelyről még nem tudjuk, hogy meglesz-e? (Kiss Roland [szd]: Nem botbüntetést hoz! – Zaj a kommunista- és a szociáldemokratapárt soraiban.)

Képviselőtársaim azon megjegyzésére, hogy a cenzúra mindent átengedett, befejezésül felolvasom Remenyik Sándor néhány sorát, (Kiss Roland [szd]: Inkább ne! – Egy hang a kommunistapárt soraiban: Nem tartozik a tárgyhoz! – Zaj.) amelyet a cenzúra törölt (Egy hang a kommunistapárt soraiban: Az egész beszédet törölni kellene!) és amely így hangzik (olvassa): „Először a dicsőség hullott le, azután a hatalom, azután a korona, a kettőskereszt és a hármass halom...” (Egy hang a szociáldemokratapárton: A nyilaskereszt!) „... azután a szabadság ...” (Egy hang a szociáldemokratapárton: Ledöntötte a nyilaskereszt!) „... azután a hit, azután a remény. Nyomában lefutott csillagzatoknak maradt a csend és a sötétség, az égbolt peremén.” (Zaj és mozgás. – Ortutay Gyula [kg]: Rossz vers ez, semmi más! – Derültség.)

Mélyen t. Nemzetgyűlés! A nemzetgyűlés most határozni fog, a történelem pedig ugyanúgy fog ítélni a mi elhatározásunk felett, mint ahogyan mi ítélünk az előző politika felett. (Egy hang a szociáldemokratapárton: Az elavult királyságok felett! – Kiss Roland [szd]: Ön nem ítélhet, mert benne volt!) De ennél sokkal fontosabb, hogyan fog ítélni Az, akinek minden hatalom mikéntvaló felhasználásáért számot tartozunk adni: a minden hatalom Forrása, (Egy hang a kisgazdapárton: A nép! – Zaj.) akire utalt a mi szent királyunk, Szent István, amikor az ő Szent Koronáját az egyháztól, egyházi és vallásos szertartásokkal fogadta el.

Ehhez talán még hozzátehetem: hogyan fog ítélni egész eljárásunk felett a sajátmagunk lelkiismerete (Egy hang a kisgazdapárton: Ez a fontos! – Helyeslés.) és mindent egybevetve: hogyan gondoltuk át, mik a motívumai ennek, mi a helyzetünk, mit mond a történelem, a múlt tanulsága, mit mond a jelen történelme, mit mond Európa helyzete, mit diktál a saját önérzetünk nekünk népképviselőknek, hogy szabadon szavazhassunk és úgy mehessünk a szavazóink elé: hogy ne azt mondhassuk nekik, amit a párthatározat diktált, hanem amiről mi meg vagyunk győződve. (Zaj és ellentmondások a szociáldemokrata- és a kommunistapárton.)

T. Képviselőtársaim! Egy ezeréves megszentelt múlttól szakítjuk el az országot. A jövő felelőssé fog tenni minket elhatározásunkért.

A törvényjavaslatot a magam részéről nem fogadom el. (Felkiáltások a kommunistapárton: De csak a maga részéről! – Vas Zoltán [kp]: Éljen a köztársaság! – Általános taps.)

Elnök: Kíván valaki a törvényjavaslathoz általánosságban hozzászólni? (Nem!) Ha szólni senki sem kíván, a vitát bezárom, a tanácskozást befejezettnek nyilvánítom.

Mielőtt a javaslat felett döntenénk, a házszabályok 81. §-a alapján határozunk kell Slachta Margit képviselőtársunk határozati javaslata felett.

Kérdem, méltóztatnak-e a határozati javaslatot elfogadni? (Nem!) A nemzetgyűlés a határozati javaslatot elveti.

Következik a határozathozatal.

Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e a Magyarország államformájáról szóló törvényjavaslatot a bizottság szövegezésében általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? (Slachta Margit [pk]: Elnök úr, a szavazás mikéntvaló feltevéséhez kérek szót! Nem lehet egyszerre három határozati javaslatot szavazás alá bocsátani!)

Képviselőtársam többi határozati javaslatát a részletes tárgyalás megkezdése előtt fogom szavazásra bocsátani. Van azonban olyan határozati javaslata képviselőtársamnak, amely házszabályellenes és amelyet kénytelen vagyok elnöki hatáskörömben visszautasítani. (Slachta Margit [pk]: De mindhárom halasztó természetű!)

Ismétlem: következik a határozathozatal. Felteszem a kérdést: méltóztatnak-e a Magyarország államformájáról szóló törvényjavaslatot a bizottság szövegezésében általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? (Igen! Felkiáltások: Éljen a köztársaság! – Élénk éljenzés és nagy taps a Ház minden oldalán.) Ezzel a nemzetgyűlés a törvényjavaslatot a bizottság szövegezésében általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadta.

Következik a határozathozatal Slachta Margit képviselőtársunk másik két határozati javaslata felett, amelyet beszéde során felolvasott. Ezek közül az egyiket, amelyben azt kéri, hogy titkos legyen a szavazás a törvényjavaslat felett a nemzetgyűlésben, mert nem felel meg a házszabályoknak, (Helyeslés.) kénytelen vagyok visszautasítani. Kérem a t. Nemzetgyűlést, hogy a másik határozati javaslatot elfogadjá-e: (Nem!) A nemzetgyűlés a határozati javaslatot elveti. (Zaj.)

* * *

Következik a törvényjavaslat részletes tárgyalása. Kérem a jegyző urat, szíveskedjék a törvényjavaslat címét felolvasni. (Vas Zoltán [kp] – az egymással beszélgető Rákosi Mátyás államminiszter és Slachta Margit felé mutatva: Rákosi és Slachta!)

Futó József (kg) jegyző (olvassa): „Törvényjavaslat Magyarország államformájáról”.

Szólásra jelentkezett Parragi György.

Parragi György (kg): T. Nemzetgyűlés! Azt hiszem, nem mondok szóvirágot, ha történelmi tény állapítok meg akkor, amikor kijelentem, hogy amióta az 1848-as törvényekkel Magyarország rálépett a parlamentarizmus útjára, nem került még fontosabb, jelentősebb kérdés a törvényhozás elé, mint az előttünk fekvő törvényjavaslat bevezetésében foglalt emberi jogok kérdése.

A magyar történelemben elsősorban emeljük törvényerőre az emberi jogokat. Ezzel az új magyar alkotmánynak voltaképpen alapkövét fektetjük le. Olyan alapkö ez, amely nélkül semmilyen alkotmány és semmiféle politikai rendszer nem lehet biztos és szilárd, mert csak az a politikai rendszer és alkotmány lehet tartós, amely az emberi jogok fundamentumán, az emberi jogokat meghatározó isteni és természeti törvényeken épül fel. (Úgy van! a kiscsapat oldalán.) Midőn az új magyar alkotmánynak ezt a masszív és kimozdíthatatlan alapkövét letesszük, nem fojthatom el lelkemnek sem ünnepi megindultságát, sem pedig az emlékezés sötét és komor visszapillantását.

Ennek a visszapillantásnak során leperog lelkünkben a régmúlt és a közelmúlt korszak minden embertelensége, barbársága és kegyetlensége. (Úgy van! Úgy van! a kommunistapárt oldalán.) Visszatekintünk a glebae abstrictus, a jobbágyság nyomorult világába, a deresnek, a kalodának világába, az úriszékek, a főszolgabírói uralom erőszakos-

ságába és felmerül előttünk ismét az a korszak, amely elkezdődött Szegednél és amely megteremtette Magyarországon első ízben a zalaegerszegi és a hajmáskéri internálótáborokat, megszervezve ezzel magának azt a kétes dicsőséget, hogy a szabad Európában először teremtett meg internálótáborokat, ahová bírói ítélet nélkül lehetett embereket tisztán politikai meggyőződésük miatt is bezárni. (Zaj és felkiáltások a kisgazdapárt oldalán: Most is úgy van! Ugyanaz habbal! – Faragó László [szd]: Tiszta nyilas meggyőződés!)

Ugyanakkor eszembe jut az a korszak, az a rendszer, amely üldözte a más véleményű, a más véleményen levő politikai pártokat, üldözte vagy föld alá kényszerítette azokat a politikai csoportokat, azokat a politikusokat, akik a hatalomnak nem tetszettek. Végül eszembe jut ennek a korszaknak legvéresebb, legszomorúbb része, amelyben egyenes út vezetett el Orgoványtól, Siófoktól, a Somogyi–Bacsó-gyilkosságoktól, egészen (Felkiáltások a kisgazdapárton: A gyomröiig!) az újvidéki vérengzésekig, a deportálásokig, a dunaparti gyilkosságokig. (Egy hang a szociáldemokratapárt oldalán: Dunaparttól a Dunapartig!)

Az ünnepi érzés viszont azért válik úrrá a lelkeimen, mert ebből a törvényjavaslatból azt olvasom ki, hogy e javaslat, illetve az emberi jogok deklarálása alkalmas arra, hogy végleg véget vessen az emberi méltóság meggyalázásának, az emberek politikai, társadalmi és gazdasági rabszolgaságának, és a magyar közéletből végleg száműzze a náci bestiát (Szécsey Béla [kg]: Úgy van! Ez lesz a tiszta demokrácia!)

Ez a javaslat lehetetlenné teszi, hogy Magyarországon még egyszer büntetlenül lehessen elkövetni politikai gyilkosságokat a la Orgovány és Siófok. Lehetetlenné teszi, hogy a magyar országgyűlés adjon ki politikusokat, újságírókat, gazdasági szakembereket egy idegen hatalomnak azért, mert ragaszkodtak a magyar függetlenséghez, mert nem voltak hajlandók idegen zsoldba állni, mert tiltakozni merészkedtek a nemzetet öngyilkosságba és katasztrófába sodró háború ellen; (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárt oldalán.) mert rá mertek mutatni arra, hogy a náccal való természetellenes szövetség nemcsak öngyilkosságba hajszolja a nemzetet, hanem becsületétől is megfosztja, amikor a magyarságot a náciizmushoz köti s a magyar nép erejét igénybe veszi annak a náci rendszernek a fenntartásához, amely leigázta Európa szabad népeit. (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárt oldalán.)

De ettől a javaslattól várjuk azt is, hogy az a felelőtlen demagógia, amely a legaljasabb emberi indulatokat, a nyereszkedést, a haszonlesést, a kapzsiságot lázította fel s amelyet a náci bujtogatók szándékosan terjesztettek el köztünk, ismét tűzcsóvát dobjon közénk, a faji gyűlöletnek, a felekezeti visszavonásnak tűzcsóváját. (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárt oldalán.) Magam is igazat adok azonban Rajk László képviselőtársamnak abban, hogy az emberi jogok deklarálása önmagában még nem vet véget a társadalmi, politikai és gazdasági rabszolgaságnak, még nem biztosítja a személyes jogok teljes érvényesülését, még az ilyen jogok deklarálása mellett is lehetnek „justizmord”-ok, erőszakosságok és túlkapások.

Éppen ezért rendkívül szükségesnek tartom, hogy az emberi jogokat megfelelő törvényekkel bátyázzuk közül.⁵³ A magam részéről különösen örömmel üdvözlöm a javaslatnak azt a módosítását, amely ebből a mondatból áll (olvassa): „Ezekről a jogokról egyetlen állampolgár sem fosztható meg törvényes eljárás nélkül”.

Szeretném és magam is elvárom éppen úgy, mint Rajk igen t. képviselőtársam, hogy a köztársaság védelméről szóló törvény elénk fogja hozni a magyar Habeas Corpus-aktát,

⁵³ Az emberi alapjogok védelméről lásd 1946: X. tc. E törvény 1. paragrafusa kimondta: „Büntettet követ el és – amennyiben súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik – öt évig terjedhető börtönnel büntetendő az a közhivatalnok ... aki hivatali eljárásában vagy intézkedésével másnak az 1946: I. tc. bevezetésében foglalt valamely természetes és elidegeníthetetlen jogát törvényellenesen megsérti.” (Két év hatályos jogszabályai 1945–1946. Budapest, 1947. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. 72. p.)

amely lehetetlenné fogja tenni, hogy bárkit is elvonjanak a maga illetékes bírósága elől. (Helyeslés és taps a kisczardapárt soraiban. – Szécsey Béla [kg]: Ez lesz a fundamentum!)

A javaslat azáltal, hogy deklarálja az emberi jogokat, mégis óriási haladást jelent a múlttal szemben, a szabadság és az emberiesség birodalmában. Feltártuk ezzel a javaslattal ennek a birodalomnak a kapuit. A javaslat lényegét én abban látom, hogy ezen túl nem lehet büntetlenül véteni sem a személyes szabadság, sem a szellemi szabadság ellen. Nem lehet ezentúl büntetlenül megsérteni a legalapvetőbb emberi jogokat, csak a magyar alkotmány megsértésével és csak a megfelelő büntetés árán. Ez egymagában óriási haladás az a múlttal szemben, amelyben törvények és rendeletek nemcsak lehetővé tették, hanem elő is segítették azt, hogy az uralkodó rendszernek nem tetsző politikai pártokat üldözzék, a szabadságjogokat eltiporják, a munkásság és a haladó értelmiség anyagi és szellemi boldogulását megakadályozzák, hogy százezreket kifosszanak, hogy állati sornál is alacsonyabb színvonalra szorítsanak embereket, végül pedig százezreket deportáljanak.

Igen t. Nemzetgyűlés! Ebben a díszes teremben olyan politikai pártok iktatják törvénybe az emberi jogokat, a politikai, társadalmi, szellemi és gazdasági szabadságokat, amely pártok a maguk egészében és tagjaikban is a múltban szenvedő alanyai voltak e jogok hiányának. (Úgy van! Úgy van!) Vagyunk jónéhányan, akik a magyar fogházakban, börtönökben, a német koncentrációs táborokban (Malasits Géza [szd]: Magyar koncentrációs táborokban is!) tanultuk meg mindennél jobban szeretni a szabadságot és mindennél szenvedélyesebben gyűlölni a szolgaságot és a terrort. (Úgy van! Úgy van!) Vannak olyanok is közöttünk, mint Bajcsy-Zsilinszky Endréné, aki legkedvesebb hozzátartozójának életével fizetett véradót az elmúlt rendszer kegyetlenségének.⁵⁴

(Az elnöki széklet 10 óra 53 perckor Kéthly Anna foglalja el.)

Nem tudom, egyetértene-e velem abban, hogy az emberi jogoknak mostani törvénybeiktatása nemcsak történelmi cselekedet, hanem felemelő emberi gesztus is ennek a nemzetgyűlésnek pártjai és tagjai részéről. (Úgy van! Úgy van! a kisczardapárt soraiba.) A tegnapi üldözöttek és megkínzottak, a börtönök és koncentrációs táborok tegnapi lakói, íme, a magyar nemzetgyűlésnek e legünnepélyesebb óráiban nem a bosszútól és a megtorlás lihegő vágyától vezettetik magukat, hanem a legnemesebb emberi indulat, az embertestvériség érzése által. (Éljenzés és taps a Ház minden oldalán.) Nem megtorolni, hanem ajándékozni akarnak! Milyen nagyvonalúságot, milyen fenséget árul most el ezekben az órákban a magyar népnek ez a törvényes képviselője, amidőn az évtizedeken át hazátlan bitangnak becsmért munkásság, a kihasznált, elnyomott parasztság, a szellemi szabadságban megfojtott (Szécsey Béla [kg]: Megsértett!) és megsértett haladó értelmiség a maga súlyos és hosszú politikai harcaiban embertelen áldozatokkal elért és elnyert szabadságait, íme, felajánlja a nemzetnek és megosztja a nemzet egyetemével!

Büszkén állapítjuk meg, hogy a magyar nemzetgyűlés pártjaiban és tagjaiban ugyanaz a nagylelkűség, felemelkedett érzés és emberiesség uralkodik, mint amely eltöltötte az 1776. július 4-i amerikai függetlenségi nyilatkozatot kihirdető kongresszust, vagy pedig az 1789 augusztusi francia nemzetgyűlést, amikor deklarálta az emberi jogokat. Mind a három esetben a tegnap kiebrudaltakból, az emberiesség kitagadottaiból, íme, felszabadítók

⁵⁴ Bajcsy-Zsilinszky Endre 1944 októberében szabadult ki a börtönből, majd a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának lett az elnöke. 1944 december elején a nyilasok letartóztatták, és december 24-én Sopronkőhidán kivégezték.

lettek és felemelkedtek arra a magaslatra, amelyből az emberiség gondolatnak apostolai-vá váltak.

Kérdezem: miért tudott felemelkedni ez a nemzetgyűlés, és ennek a nemzetgyűlésnek a tagjai miért tudtak felemelkedni erre a magaslatra? Azt hiszem, megtalálom a kérdésre a feleletet abban a válaszban, amelyet Kossuth Lajos adott akkor, amidőn hozzáfordultak és megkérdezték azt, hogy mi volt tulajdonképpen a 48-as törvényeknek, a 48-as szabadságharcnak igazi rugója, igazi motorja? Kossuth azt válaszolta, hogy az 1848-as szabadságharc munkásai a szabadság emberei voltak.

Igenis, mi azért iktatjuk törvénybe az emberi jogokat, mert a szabadság emberei vagyunk, mert a szabadságért harcoltunk és szenvedtünk, és mert a szabadság emberei akarunk maradni, (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárt oldalán.) mert azt akarjuk, hogy ez a nemzet már végleg lépjen rá az emberiségnek, a szabadságnak az útjára: éppen ezért emeljük törvényerőre ezeket az emberi jogokat!

És van még egy okunk erre. Mi itt valamennyien antifasiszták vagyunk. (Úgy van! Úgy van! – Mozgás a kommunistapárton.) Fasisztaellenesnek lenni pedig annyit jelent, mint harcolni a fasiszmus minden politikai, társadalmi, szellemi, gazdasági berendezése, intézménye, módszere és hagyatéka ellen. Fasisztaellenesnek lenni annyit jelent, mint tagadni a totális állam létjogosultságát, amely az embert csak eszköznak és nem célnak ismeri el, amely az embert megfosztja az isteni képmástól és a hitleri fenevadak módjára torzítja el; amely megfosztja az embert a maga elidegeníthetetlen természeti jogától, amely devalválta az embert, amely szörnyű inflációt idézett elő az emberi értékekben éppen azáltal, hogy elszikkasztotta az ember személyes jogainak aranyfedezetét. Fasisztaellenesnek lenni azonban annyit is jelent, hogy megbélyegzünk minden fizikai és szellemi terrort, (Élénk helyeslés és taps a kisgazdapárt oldalán.) amely az embert politikai véleménye kialakulásában, politikai magatartása meghatározásában megakadályozza és megfélemlíti. (Élénk helyeslés és taps a kisgazdapárt oldalán. – Révai József [kp]: Vonatkozik ez a fasisztákra is?) Fasisztaellenesnek lenni annyit is jelent, mint harcolni a gondolatnak, a szellemnek, a sajtónak szabadságáért, (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárt oldalán. – Révai József [kp]: A demokrácia kerekein belül!) harcolni a szellem szabadságáért...

Elnök (csenget): A képviselő úr beszédideje lejárt. A házszabályok értelmében joga van 15 perc meghosszabbítást kérni. (Élénk felkiáltások a kisgazdapárt oldalán: Megadjuk!)

Parragi György (kg): Kérek 15 perc meghosszabbítást. (Élénk felkiáltások: Megadjuk!)

Elnök: A Hz a beszédidő meghosszabbítását megadja.

Parragi György (kg): Fasisztaellenesnek lenni annyit is jelent: komolyan és életre-halálra elszántan síkraszállani ezekért a jogokért, a szellem szabadságáért, hogy ne következhessek be a demokráciában a, ami megtörtént a diktatúrákban, hogy csak azt szabad érezni, gondolni, írni és beszélni, ami egyeseknek tetszett. (Úgy van! Úgy van! – Taps a kisgazdapárt oldalán.) Fasisztaellenesnek lenni végül azt is jelenti, hogy szembenállunk a kollektív felelősség gondolatával, (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárton.) akár pártról, akár fajról, akár felekezetről, akár társadalmi osztályról van szó (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárton.) és szembenállunk minden faji és felekezeti gyűlölettel, amely a nemzetet vallás, osztály, nemzetiség szerint meg akarja bontani. (Úgy van! Úgy van! – Helyeslés a kisgazdapárton.)

A kollektív felelősség gondolatánál kell – úgy érzem, becsületbeli kötelességem – kitérni egy kérdésre, ez pedig a legitimizmus kérdése. A legitimizmus ellen súlyos támadások hangzottak el ennek a vitának során. A magam részéről is elítélem azt a legitimizmust, amely egy beteges nosztalgiából egy dinasztia érdekeit sokkal nagyobbra becsüli,

mint a nemzet érdekeit. Még inkább elítéltem azt a legitimizmust, amely csak takaró akar lenni, amely a szent Korona mögé sompolyog és áll azért, hogy a maga elveszített politikai és gazdasági hatalmát, a maga ezer holdjait, a nagykapitalista pedig egy-egy monopóliumát visszaszerezze és visszanyerje. ((Úgy van! a kiscgazdapárton.) Meg kell azonban védenem legalább is két embernek tiszta emlékét: az egyik Griger Miklósé, a másik Pethő Sándoré.⁵⁵

Annak a Griger Miklósnak emlékét kell megvédenem, akit vörös papnak neveztek, éppen szociális magatartása miatt és aki 1934-ben egyetlen ember volt Magyarországon, aki meg mert írni a „A Reggel” című lapban, hogy Hitlert pedig nem mentheti fel a gyilkosság vádjá alól.

Meg kell védenem annak a Pethő Sándornak emlékét is, aki elsőnek ment el a haladó magyar értelmiség közül Miskolcra, a szociáldemokratapártnak gyűlésére, ahol a Reisinger Ferenc elnöklete alatt megtartott gyűlésen először mondotta el ... (Juhász István [szd]: Zsidóval nem akart elnökölni!) Azért védte meg a zsidókat egyedül először a magyar sajtóban! Először mondotta a munkásosztály felé, hogy mi, középosztály, igenis, vétkeztünk a munkássággal szemben, bocsásson meg a középosztálynak a munkásság és fogadja el a becsületes középosztálynak baráti jobbát a magyar függetlenségért és a szociális Magyarországért való harcában.

Meg kell mondanom azt is, hogy Pethő Sándornak és Griger Miklósnak legitimizmusa elsősorban eszköz akart lenni a náci imperializmussal szemben való védekezésre. Elhiszem és a magam meggyőződése szerint vallom, hogy amidőn az új európai helyzetben talán örökre megfékeztek a német imperializmust és megállították a Drang nach OÖsten-t, Magyarországnak mai külpolitikai helyzetében, a mai adottságok reálpolitikai imponderabilitái mellett – és ezt biztosra veszem – úgy Pethő Sándor, mint Griger Miklós a magyar demokráciának megszilárdulását óhajtván, a köztársaság mellett foglaltak volna állást.

Végül még egy témára kell rátérnem. Többször emlegették itt az elhangzott vita során a weimari Németország példáját és azt az elszántságukat, hogy nem fogjuk követni a weimari köztársaság az öngyilkosság útján. (Révai József [kp]: Bizony nem!) A weimari köztársaság bukásának egyik okát nagyon helyesen világította meg Rajk László abban a gyöngeségben, amellyel megengedte, hogy a köztársaság ellenségei fegyvert kovácsoljanak a demokrácia eszközeivel és módszereivel a köztársaság elbuktatására. Teljesen egyetértek az előttem felszólalt képviselőtársaimmal abban is, hogy mi nem egy öngyilkos, gyenge, szentimentális, beteges demokráciát akarunk, hanem egy erős demokráciát, amely igenis, le tud számolni a maga ellenségeivel. (Taps a Ház minden oldalán.)

Kéthly Anna igen t. képviselőtársunk tegnapi remekbe szabott beszédében a weimari köztársaság bukásának egy másik okára világított rá. Rámutatott azokra a külső erőkre, amelyek szövettek a német köztársaság belső ellenségeivel, a nagytőkével, a porosz junkerekkel, a porosz militarizmussal. Ezek a külső erők voltak azok, amelyek szabotálták a *locarnói* egyezményt, amelyek megakadályozták, hogy tovább lehessen folytatni a Csicserin és Rathenau által megkötött *rapallói* egyezményt.⁵⁶

⁵⁵ Griger Miklós (Körmöcbánya, 1880. november 22.–Bp., 1938. február 28.) róm. kat. pap, szociálpolitikus. A nemzetgyűlésbe keresztényszocialista programmal választották meg. Parlamenti beszédeiben bírálta a kormány működését. Megalapította a legitimista nemzeti Néppártot; a Gömbös-kormányzat kibuktatta a parlamentből. 1937-ben szerzett ismét mandátumot. Számos cikke jelent meg az Egyházi Közlönyben, az Alkotmányban és az Igaz Szó c. lapban.

Pethő Sándor (1885–1940) publicista, újságíró, történész. 1920-tól a Magyarország munkatársa, majd szerkesztője volt. 1938-ban megalapította a Magyar Nemzet című lapot, amely a német befolyás ellen küzdött.
⁵⁶ 1925. október 5–16. között Locarnóban nemzetközi konferencia ülésezett, amelyen több garanciális és döntőbírósi megállapodás született. Ezek közül a rajnai garanciális egyezmény volt a legfontosabb. A garanciális paktumot aláíró országok ünnepélyes nyilatkozatot tette, amely szerint ezentúl a különböző vitás

Engedjék meg nekem képviselőtársaim, hogy a magam részéről ehhez a két okhoz még egy harmadik okot is felsorakoztassak. Ez a harmadik ok, szerény véleményem szerint a demokratikus pártok egyenetlenségében, családi viszályában keresendő. És itt nemcsak a német munkáspártok belső viszályaira gondolok, de azokra az ellentétekre is, amelyek a munkáspártokat elválasztották más demokratikus polgári pártoktól, a katolikus centrumtól és a demokratapárttól. A német demokrácia e belviszályának éppen olyan nagy szerepe volt a nácizmus nyeregbeültetésében, mint a weimari köztársaság gyengeségének, a külső erők intrikáinak és a nácik terrorjának és demagógiájának.

Íme, három különböző párt részéről három különböző okát soroltuk fel a weimari köztársaság bukásának. Lényegében azt hiszem, mindannyian egyetértünk mind a három okban. De ha már említés történt a német republica halálos gyengeségeiről és hibáiról, ez bizonyára azért történt, mert a magyar demokrácia ezeket a hibákat el akarja kerülni. Nemcsak az egyiket, vagy a másikat, de különösen a harmadikat, (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárt oldalán.) mégpedig a demokratikus pártok belső egyenetlenségének, családi háborúságának a hibáját, mert ezzel tennénk valamennyien a legnagyobb szolgálatot az ancien regimenek, ezzel tennénk a legnagyobb szolgálatot a reakciónak. (Taps.)

És ezt különösen azért hangsúlyozom, mert a magyar demokrácia épületének az emberi jogok kodifikálása által voltaképpen még csak az alapkövetelési ünnepségét tartjuk. Még sok közös munkára, téglahordásra, (Oltványi Imre [kg] – tréfásan: De nem „dacos téglahordó” – Sulyok Dezső [kg]: eladó: Ezt már Gömbös elvégezte!) betonkeverésre, falemelésre lesz szükség, hogy tető alá hozzuk a magyar nép számára ezt a szabad demokráciát és együtt ünnepelhessük meg a magyar demokrácia bokrétaünnepét.

Egyik demokratikus párt sem vonhatja ki magát ez alól a közmunka alól. Egy demokratikus pártot se tévesszen meg pillanatnyi kedvező helyzete, amelyet akár bizonyos előnyökből, akár tömeghangulatból származtat. Kedvező helyzetek, kedvező elhelyezkedés, kedvező tömeghangulat ma van és holnap megváltozhat. Egyetlenegynek azonban nem szabad megváltoznia és nem is változhat meg, ez pedig a demokratikus pártok együttműködésének történelmi szükségessége. (Taps a Hz minden oldalán.) Ez nem változó politikai taktikának a kérdése, hanem a magyar sorsnak a parancsa, amelyet, ha nem követünk, megbukik ez a demokrácia és vele a magyar nép biztos, boldogabb és szabad jövődjé. (Oltványi Imre [kg]: Úgy van!) És ettől függ az is, hogy ezek az emberi jogok ne csak szép kirakati tárgyak maradjanak a demokrácia kirakatában, amelyeket csak az üvegen keresztül bámulhat a nép, hanem mindenki számára hozzáférhetőek legyenek úgy a politikai, mint a szellemi, mint pedig különösen a gazdasági jogok, hogy ne sorbaállással, ne jeggyel, ne pártigazolvánnyal lehessen megszerezni ezeket, (Úgy van! – Élénk helyeslés és taps a kisgazdapárt soraiban.) hanem megkaphassa őket mindenki, aki becsületesen dolgozik ennek az országnak újjáépítésén és aki becsületes híve a magyar demokráciának.

Ezért a pártok további szoros együttműködéséből, erkölcsi és történelmi felelősségérzetétől várom, hogy az emberi jogok szelleme járja át nemcsak ezt a nemzetgyűlést, hanem az egész magyar demokráciát, annak minden intézményét, a legtávolabbi, legeldugottabb faluban is, hogy örökre véget vessünk a vidéki kiskirályok túlkapásainak, (Élénk helyeslés és taps a kisgazdapárton.) hogy tudatában legyen végre mindenki ebben az országban annak, hogy, aki az emberi jogokat az emberi szabadságokat megsérti, az voltaképpen ellen-

kérdéseket kizárólag békés úton fogják megoldani A rajnai garanciális paktum külön kiemelte azt, hogy a megállapodás Németország keleti hatáira nem vonatkozik. 1936 márciusában Németország a Rajna-vidék megszállásával felrúgta az egyezményt. A rapollói szerződés Németország és Szovjet-Oroszország gazdasági és diplomáciai kapcsolatának rendezéséről szóló megállapodás volt. W. Rathenau német külügyminiszter és G. V. Csicserin szovjet külügyi népbiztos írta alá 1922. április 16-án.

sége a demokráciának, (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárt soraiban.) márpedig van elég külső ellenségünk, ne szaporítsuk belső ellenségeink számát és ne fokozzuk belső nehézségeinket. Még egy szempontból tartom történelmi fontosságúnak az emberi jogok deklarálását: A magyar függetlenség szempontjából! Csak szabad ember érezheti át azt, hogy mit jelent szabad és független nemzetnek lenni, csak szabad ember kész az életét is feláldozni azért, hogy a magyar függetlenség örök időken keresztül fenntartassék.

Azt kívánjuk tehát, hogy ezek az emberi jogok ne csak papíron legyenek lefektetve, hanem az életbe is átmenjenek, váljanak a nemzet vérévé, hogy minél előbb megvalósíthassuk Tildy Zoltán pártvezérünknek (Éljenzés a kisgazdapárton.) egy mondatba foglalt programját: Szabad és független hazában szabad embereket, szabad népet akarunk látni! (Hosszantartó élénk éljenzés és taps a kisgazdapárton. – Taps a szociáldemokratapárt és a kommunistapárt soraiban. – A szónokot üdvözlük.)

Elnök: Szólásra következik?

Futó József (kg) jegyző: Szabó Imre.

Elnök: Szabó Imre képviselő urat illeti a szó!

Szabó Imre (kp): T. Nemzetgyűlés! Mind párom, mind pedig a földhözjuttatottak nevében örömmel üdvözlöm a tárgyalás alatt álló javaslatot, üdvözlöm elsősorban azért, mert pontot tesz egy olyan történelmi korszak végére, amelyben talán egyetlen dolgozó rétegnek sem jutott osztályrészül annyi szenvedés, nyomor és megaláztatás, mint nekünk: volt cselédnek és zselléréknek.

Mi évszázadokon keresztül dolgoztunk, verejtékeztünk azokon a grófi és bárói tízezerholdakon, amelyeket gazdáik legtöbbször a királyoktól azért kaptak ajándékba, mert hátbatámadták a magyar nép szabadságharcait. (Úgy van! Úgy van! a kommunistapárton.) Az iskolában arra tanítottak bennünket, hogy szeressük hazánkat, szeressük királyunkat. (Úgy van! a kisgazdapárton.) A haza nevében, a király nevében vitték háborúba a magyar nép százezreit (Szécsény Béla [kg]: Nem azok, akik tanították!) azok, akiknek semmi közük nem volt a magyar dolgozó néphez. A régi haza mostoha volt hozzánk, hiszen a dologtalanok uralkodtak benne és mégis szerettük ezt a hazát, mert arcunk verejtékével építettük, hiszen mi szántottuk, vetettük termőföldjét. De vajon szerethettük-e azt a irályt, aki idegen volt a magyar néptől? (Úgy van! a kommunistapárt oldalán.) És ezek a királyok, akik a legtöbbször idegenek voltak a magyar néptől, két kézzel osztották a magyar földet (Egy hang a kisgazdapárton: Windischgrätzeknek!) azoknak, akik hűen kiszolgálták a monarchiát és tízezerszámra gyilkoltatták a magyar parasztságot. (Közbeszólás a kommunistapárt oldalán: A Windischgrätzek, a Haynauk!)

Ma, amikor a demokrácia lehetővé teszi számunkra, hogy a nép nevében szabadon beszélhessünk, kötelességünk megmondani, hogy ma már a parasztságnak felnyílt a szeme, ma már tudja a parasztság azt, hogy nem a hazáért kellett meghalniok ezeknek a százezreknek, hanem a grófi, bárói tízezer holdakért, amelyeknek tulajdonosai rendszerint hű kiszolgálói voltak a monarchiának és a monarchia védelme alatt álltak. Bátran és szabadon megmondhatjuk végre, hogy a királyság és a monarchia idején lehetetlen volt a földreformot még csak emlegetni is, pedig a földéhség akkor is nagy volt a parasztság körében. De hiába voltak az aratósztrájkok, hiába kezdődött az agrárszocialista mozgalom Áchim Andrássok és Szántó Kovácsok vezetésével, a nagybirtokososztály egy követ fújt az uralkodóházzal és a parasztságminden megmozdulására csendőrsortüz volt a válasz.

Nem kell a példáért a messze múltba visszamenni. A Horthy-rendszer is – nagyon jól tudjuk, azért tartotta fenn a királyság államformáját, mert így tudta elodáztatni a földreformot és így tudott kedveskedni a reakciót mindig hűen kiszolgáló nagybirtokososztálynak. (Ma-

rosán György [szd]: Érdekelt volt a kenderesi tanyával!)⁵⁷ Húszmillió magyarról szoktak szónokolni, de közben egy szavuk sem volt az ellen, hogy másfélmillió paraszt vándoroljon ki Amerikába. Ahelyett, hogy a nemzet törzse, a parasztság szaporodhatott volna, inkább fogyott. Az egykézést kellett kitalálnia, mert a pántlika- és nadrágszíjföldek nem bírtak egy embert sem kielégíteni, nehogy egy családot tudtak volna fenntartani.

Amikor a köztársasági államforma kérdése napirendre került, egyes jólétesültek azt rebesgették, hogy a parasztság, főleg a dunántúli parasztság idegenkedik a köztársaságnak még a gondolatától is. Én, aki a Dunántúlon, Vas megyében zselléreskedtem és cselédeskedtem, nagyon jól tudom, hogy ez hazugság. Én bizonyoságot teszek amellet, hogy a dunántúli parasztság, ha egy évvel ezelőtt még idegenkedett volna is a köztársaságtól, ma, amikor a maga földjén szánt-vet, nagyon jól tudja, hogy kiknek az érdekében áll a királyság mellett való állandó agitálás. (Révai József [kp]: Úgy van!) Jól emlékszik a parasztság arra, hogy IV. Károlyt annakidején gróf zabolai Mikes János püspök vette pártfogásába,⁵⁸ és nagyon jól tudja a parasztság azt is, hogy azok, akik a királyságot és a Szent Koronát emlegetik és emlegették valójában a saját négylovas hintójukra és tízezer holdjaikra gondoltak és gondolnak ma is. (Taps a kommunista párt soraiban. – Marosán György [szd]: Ez húzódik meg a Korona mögött! – Zaj.) Azokra a tízezer holdakra, amelyeket most mint örökséget, a parasztság jogos tulajdonába vett.

Azt, hogy mennyire nem igaz, hogy a királyt vár a parasztság, mindennél jobban bizonyítja, hogy a földreformot állandónak tekinti és az őszi munkák során hárommillió holdat vetett be. Ebből a munkából a dunántúli parasztság is nagy mértékben kivette részét. (Helyeslés és taps a kommunistapárton.)

Azt hiszem, bátran állíthatom, hogy nemcsak a kommunistapárti parasztság, hanem az egész magyar parasztság nevében is beszélek akkor, amikor megmondom, hogy mit várunk mi, parasztok a köztársaságtól. Várjuk elsősorban azt, hogy a földreform körüli hercehurca végre-valahára megszűnjék, hogy eltűnjenek a közéletből és a közigazgatásból azok, akik elősegítik a kiosztott földek elleni támadást (Révai József [kp]: Úgy van!) és minden cselekedetükkel zűrzavart kelteve, gyengíteni igyekeznek a fiatal demokráciát. Egyszóval azt várjuk, hogy a köztársasági államforma szilárdítsa meg azokat a vívmányokat és eredményeket, amelyeket eddig a demokráciának sikerült elérnie. Csak így érvényesülhet a népfőlség elve, amelyről Kossuth Lajos beszélt, aki világosan megmondotta, hogy minden hatalom a néptől való. Csak így érvényesülhet a népakarat, a magyar parasztság akarata, amely minden erejével azon van, hogy újonnan szerzett jogait semmiféle reakciós mesterkedés meg ne csorbíthassa.

A Magyar Kommunista Pártban tömörült parasztság a nemzetgyűlés színe előtt megfogadja, hogy a népi köztársaságnak hű katonája akar lenni. És hű harcosa is lesz. Élő tag a nemzet testében, egy olyan hazában, amely végre édesanyja lesz a magyar parasztságnak, nem pedig mostohája. (Taps a Ház minden oldalán.)

Elnök: Szólásra következik?

Futó József (kg) jegyző: Kisházi Ödön!

Kisházi Ödön (szd): Mélyen t. Nemzetgyűlés! Az ipari munkásság százezrei lázasan készülnék a magyar történelem nagy fordulójára, a magyar köztársaság kikiáltására. Ezeknek

⁵⁷ Horthy Miklós kormányzónak Kenderesen volt a birtoka.

⁵⁸ IV. Károly 1921. március 26-án érkezett Szombathelyen, gróf Mikes János szombathelyi püspök palotájába. Itt kezdte meg az alkudozást – Teleki Pál miniszterelnök közvetítésével – Horthyval. Másnap Budapestre utazott a kormányzóhoz, de Horthy nem volt hajlandó lemondani, ezért azonnal visszaindult Szombathelyre, ahol ismét a püspöki palotában szállt meg.

a tömegeknek nevében szinte örömeinknek adunk kifejezést, hogy a demokrácia keretén belül tárgyaljuk a köztársasági törvényjavaslatot. Hosszú és gyötrelmes volt az út, amelyet eddig megtett a magyar munkásság, végre azonban eljutottunk odáig, hogy részesei lehettünk a világ jobb fejlődésének és ezek a törekvések országunkban is megvalósulnak.

Jogot a népnek! Ezzel a jelszóval indult a szocialista tömegek mozgalma. A cél pedig az általános, titkos választójog kiharcolása volt, hogy az alkotmány sáncain belül megvívassuk a dolgozó nép szociális jogainak teljesítését. A magyar munkásság szenvedéssel, üldöztetéssel és véráldozatokkal írta be nevét a magyar szabadság- és polgárjogok kiharcolásának történetébe. A Váci utat, a hajdani Váci körutat, jelenleg Bajcsy-Zsilinszky Endre utat a parlament előtti térséget többször festette pirosra a választójogért tüntető magyar munkásság vére. Hasonló megnyilatkozásokat, tömegtüntetéseket láthattunk vidéken is. Ott a gazdasági vonalon követelték a vidék nincstelenjei, az ürestarisznyások tömege, a parasztság a maga jogait és minthogy politikai iskolázottsága a nagy elnyomatás következtében kisebb volt, ezek túlnyomórésze aratósztrájkokban nyilatkozott meg. Hiszen a monarchia gondosan félrevezetett magyar paraszti rétegei elmaradtak a kulturális és különösen a politikai fejlődéstől és így közvetlenebbül a gazdasági célkitűzésekben nyilvánult meg jogot követelő akarata. Aki mégis szert tudott tenni bizonyos politikai képzettségre, a kicsinél nagyobb messzelátásra, azt a főbírói és a csendőri kar alapos gyanúja alapján messze idegenbe üldözték, elhurcolták, vagy bebörtönözték. Ezzel jutalmazta a monarchia azt a paraszti harcot, amelyet osztályukért folytattak. Így élt a magyar parasztság – ha lehet ezt mondani – az ipari munkásságnál is nagyobb elnyomatásban. Az ipari munkásság azonban, belátva együvé tartozásukat, védelmébe vette a földműves tömegeket. Tudta, hogy harca csak akkor lehet eredményes, ha abban a magyar dolgozók minden rétege, a parasztság, az ipari munkásság és a haladószellemű értelmiség is teljesen részt vesz. Igen, mi, szocialisták, hangot adtunk a falu, a műhely és az iroda sérelmeinek és ezernyi bajainak. Ezeknek a bajoknak közös eredője a jogfosztás volt. Ezért hozták fel velünk szemben, hogy szakszervezeteink politizálnak és azért kifogásolták, hogy felvilágosítjuk a tömegeket jogaikról és kötelességeikről. Kérdem: vajjon a jog nem jelent kenyeret, politizálás nélkül lehetséges jog és jog nélkül lehetséges szociális haladás? Mi, munkások, szocialisták, tehát elmondhatjuk, hogy közvetlenül saját bőrünkön tapasztaltuk a monarchia és a feudális reakció népellenes bűneit. (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárton.) Tudjuk, hogy a dolgozó munkásság miként vált játékszerévé a királyi háznak és a nemességnek. (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokrata- és a kommunistapárton.) Egymás ellen igyekeztek kijátszani őket.

A király választójogot ígért a népnek, amikor szemben állt a nemességgel, de mihelyt kibékült vele, mindent visszavont, (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokrata- és a kommunistapárton.) mintha nem is lett volna szó ígéretről, választójogról és egyéb jogki-terjesztésről vagy szabadságról. Sokat olvashattunk a Fejérváry-rendszer⁵⁹ próbálgatásairól, amelyek a legélénkebben rávilágítanak arra, miként igyekeztek Magyarországon a dolgozó rétegeket úgy kezelni, ahogyan a sakktáblán a sakkjátékosok a parasztfigurát szokták tologatni, mindenkor a maguk igényei és szükséglete szerint. Ez az elviselhetetlen jogfosztás azzal az ipari munkássággal történt, amely 1920-ban újjáépítette a háborúvesztes országot, világhírűvé tette a magyar ipart. Azzal a munkássággal szemben történt ez a jogfosztás, amelyet az egész világon megbecsülnek és amely külföldi alkalmazás esetén még az ottani munkást is megelőzi a munkafelvételben, mert ismerik szakképzettségét, fegyelme-

⁵⁹ Ferenc József 1905-ben nevezte ki Fejérváry Géza ún. „darabont kormány”-át. E kormány hajlandó volt arra, hogy elvileg állást foglaljon – jövőbeni lehetőségként – az általános, titkos választójog mellett. Kristóffy József belügyminiszter az SZDP és a szakszervezetek küldöttsége előtt 1905 júliusában ilyen értelmű nyilatkozatot is tett.

zettségét és szorgalmát. Ennek a munkásosztálynak követeltük mi, szocialisták, az általános, titkos és egyenlő választójogot és ezért fogadjuk nagy örömmel azt a napot, amikor a titkos választójog alapján megválasztott magyar nemzetgyűlés már részleteiben tárgyalja a köztársasági államformáról szóló törvényjavaslatot. (Éljenezés a szociáldemokratapárton.)

Bensőnk egész melegével üdvözöljük a törvényjavaslat bevezetőjében lefektetett jogelveket, az emberi jogoknak ezt a szép és emelkedett szellemű deklarációját. Ezeknek a jogoknak a megvédéséért szállunk mindenkor harcba és összefogásra szólítunk fel mindenkiket, aki becsületes magyar és aggódik az ország jövőjéért. (Helyeslés és taps.) A munkásság szerint a demokratikus köztársaság a legmegfelelőbb államforma az emberi magasabbrendűség, a kultúra és a szociális haladás elérésére. (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárton.) Ez az államforma az, amelyért érdemes lesz dolgozni és amelyben érdemes lesz élni. A munkásság a demokrácia adta lehetőségekkel élni tud és élni fog. Felépíti a köztársaság tiszta légkörében azokat az intézményeket, amelyek védelmére fognak szolgálni, életnívóját, életlehetőségeit meg fogják javítani és kárpótolni fogják azért a sok megaláztatásáért, nincstelenségért, amelyben hosszú-hosszú évtizedeken át az elmúlt politikai rendszerek részesítették. Ezek a tényezők lesznek együttesen a nyugodt, fegyelmezett termelés, országépítés és a nemzeti konszolidáció nagy szociális alapjai, amelyekre a magyar történelem büszkesége, a háború utáni Európa első köztársasága fog felépülni.

Itt kell néhány szót szólnom arról, amiről tegnap Eckhardt, ma pedig Slachta képviselőtársam tett említést. A lap, amelyre hivatkozás történt, nem fedi teljesen azt az intenciót, amelyről szó esett. Felolvasom tehát ennek néhány passzusát, hogy a nemzetgyűlés pontosan lássa, mennyire vág bele az idézet a történelem jelen szakába és tulajdonképpen mi húzódik meg mögötte. (Halljuk! Halljuk! A szociáldemokratapárt oldalán.) A lap Platontól hoz egy régi idézetet közgazdaságtani vonatkozásban és a következőket mondja (olvassa): „A demokrácia három osztályból áll. Ott vannak mindenütt a gazdagok, akik takarékos és bölcs emberek lévén, munka által kerestek vagyont. A második osztály a nép azon részét képezi, amely keze munkája után él és e kormányformánál a hatalmas gyakorolja. E nép hízelgői alkotják a harmadik osztályt, vagyis a tétlen és tékozló herék, akiknek vagy van fullánkjuk vagy nincs, életüket a piacon töltik, magukhoz kaparintják a közügyeket, a népet fellázítják a gazdagok ellen, igazságtalanságaik és fenyegetéseik által arra kényszerítik a gazdagokat, hogy a demokrácia ellen összeesküdjenek. E dologkerülők közül, akik javadalmakat, új földosztást, az adóság eltörlését ígérve, e mézes beszéddel oly ügyesen megtudják nyerni a nép kegyét, mindig akar egy-egy merész, aki a nép élére áll, hogy azt megtalmozza a gazdagok merényletei ellen és hogy megmentse a veszélyeztetett demokráciát. A nép pártfogóinak százaiból nőnek ki a zsarnokok.”

Mélyen t. Nemzetgyűlés! Szó esik itt a földosztásról is, a gazdagokról is és sok mindenről. Ha még ehhez csak annyit jegyzek meg, hogy ezt az idézetet ebben az alkalmas pillanatban dr. Éber Antal tartotta szükségesnek megjelentetni, (Felkiáltások a szociáldemokratapárt oldalán: Nagyon jó!) akkor – azt hiszem – máris mindenki előtt nyilvánvalóan megállapíthatók azok a kapcsolatok, (Marosán György [szd]: Amelyek Slachta és a kapitalizmus között vannak!) amelyek itt közrejátszottak s amelyek megpróbálják elhomályosítani, esetleg ködfelhőbe burkolni ezt a tiszta légkört és azt az egyetlen járható utat, amelyet a magyar demokrácia a köztársaságon keresztül akar megalapozni. (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárt oldalán.)

Ha ezek a falak meg tudnának szólalni, ha vissza tudnák adni azt a szörnyű sok visszaélést, azt a szörnyű sok bűnt, amelyet az emberek a magyar néppel, a magyar dolgozókkal, a magyar állammal szemben elkövettek, akkor – meg vagyok győződve róla – nem tudnánk arcpirulás nélkül felállani emberek (Egy hang a szociáldemokratapárt oldalán:

Slachták!), akik egy időben botbüntetést javasoltak, (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárt soraiban.) ma pedig aggódnak az egyetlen kivezető államforma, a köztársaság miatt. (Marosán György [szd]: Ez az igazság! – Egy hang a kisgazdapárt oldalán: És állandóan aggódtak!) Nekünk, szocialistáknak igen nagy elégtétel a történelemnek ez az osztó igazsága, hogy eljuthattunk oda, hogy képviselőtársamnak ebben az ülésteremben kellett mindezt meghallania, mindezt átélnie. (Súlyok Dezső (kg) előadó: És közben a becsületre hivatkozott!) És ha képviselőtársam aggódik a demokrácia és a köztársaság jövőjéért, akkor legyen szabad megkérdeznem, vajon milyenek voltak az aggodalmi akkor, amikor a botbüntetést javasolta, vajon felállhatott volna akkor valaki egy beszéd elmondására ebben a Házban, amilyent ő mondott? (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárt oldalán.)

Mélyen t. Nemzetgyűlés! Mi nem félünk attól a véleménytől, amely itt elhangzott, mi csak szembeállunk vele, mert úgy érezzük, hogy a tiszta demokrácia oldalán van az igazság és a demokráciának nincs oka aggódnia a jövőért. Akik pedig a demokráciát úgy próbálják magyarázni, ahogyan egyesektől hallottuk itt, azoknak számolniuk kell azzal, hogy az idő túlhaladja és a történelem rövidesen el fogja felejteni őket. (Taps a szociáldemokratapárt, a kommunistapárt és a parasztpárt soraiban.)

Vannak azonban örök tamáskodók. Ezeknek a kételkedőknek, a rosszemlékű múlt restaurátorainak pedig annyit üzenünk: válasszák az örökös gáncoskodás helyett azt az önfeláldozó és kitartó építő munkát, amelyet a magyar munkásság választott, amikor a felszabadulás után dolgos keze életet varázsolt az üszkös romok fölé. Legyen példaképük az a magyar dolgozó, aki bér és élelem nélkül, rongyosan és fázva, akna és gránátésőben kezdte meg munkáját, emelte a kalapácsot, eke elé fogta magát, vagy fűtetlen irodában látott neki az országépítő munkának. (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárt oldalán.) Ennek révén van most gáz, villany, víz, vasút, villamos és posta. (Felkiáltások a kisgazdapárt soraiban: Kenyér! – Samu László [kg]: Hárommillió hold bevetve!) Így van lakható családi otthonunk, így van ismét termelő gyáripárunk és így van ismét szerény kenyérünk. A kételkedők mérlegeljék a fiatal demokráciának ezt a nagyjelentőségű teljesítményét, vegyék észre életrehivatottságát és egyedüli elhivatottságát. Válasszák az egyetlen választható utat, amely a becsületes dolgozókkal karöltve, a magyar köztársaság megszilárdításához fog vezetni. Csak így válhatnak méltó részeseivé az emberi szabadságjogoknak, amelyeket a magyar köztársaság biztosít polgárai számára.

T. Nemzetgyűlés! Mi, magyar dolgozók, reméljük, hogy ahogyan a magyar köztársaság belülről meg fogja valósítani a dolgozók közösségét, épp úgy meg fogja valósítani a szomszédállamokkal, a Dunamedence népeivel is a baráti összefogást.

Mi, szocialisták, a tárgyalás alatt álló törvényjavaslatban hét évtizedes programunknak egyik alaptételét látjuk megvalósulni. Ezért a köztársaságért, amelyért annyi vér és szenvedés volt az ár, amely oly súlyos áldozatok árán születik meg, minden áldozatot meghozunk, mert benne látjuk a boldogabb jövőt, az egyéni szabadságot és azt a célt, amelyért tényleg érdemes lesz élni.

És amikor lelkesedéssel lobogtatjuk meg az eljövendő magyar köztársaság lobogóját, mi, szocialisták, akik sokat küzdöttünk, sokat harcoltunk, akiket sokszor megaláztak és akiknek mindig a hitünk volt az erősségünk a legnagyobb megalázás és üldözés közepette is, önkéntelenül is a nagy magyar költőre, akinek nemrég volt halálozási évfordulója, önkéntelenül is Ady Endrére gondolunk és az ő szavai jutnak eszünkbe, amikor azt idézzük, hogy „Vagy bolondok vagyunk s elveszünk egy szálig, vagy ez a mi hitünk valósággá válik”. (Élénk helyeslés és taps a Ház minden oldalán.) – Súlyok Dezső [kg] előadó: Valósággá válik! – Élénk helyeslés és taps a Ház minden oldalán!)

Mélyen t. Nemzetgyűlés! A köztársaságról szóló törvényjavaslat...

Elnök: A képviselő úr beszédideje lejárt.

Kisházi Ödön (szd): Befejezem. A köztársaságról szóló törvényjavaslat címét pártom, a szociáldemokratapárt nevében elfogadom. (Élénk helyeslés és taps.)

Elnök: Szólásra következik?

Futó József (kg) jegyző: Hegyesi János!

Hegyesi János (pp): T. Nemzetgyűlés! Első beszédemet mondom a magyar törvényhozás házában. (Halljuk! Halljuk!) Megilletődéssel és örömmel tölti el lelkemet az a tudat, hogy ezt az első beszédemet ilyen sorsdöntő és történelmi jelentőségű javaslatához mondhatom el, mint amilyen a Magyarország államformájáról szóló törvényjavaslat.

Az én hangom ma itt nem az én szavam: a magyar nép szava. Nem véletlen az, hogy én ennél a történelmi aktusnál itt lehetek a magyar nemzetgyűlésben. Nem véletlen az sem, hogy velem együtt sok paraszt képviselőtársam is itt lehet. A magyar nép akarata küldött bennünket ide. A történelem hívott el bennünket, hogy nemzeti újjáéledésünknel jelen lehessünk. Éppen ezért mondtam, hogy az én hangom ma itt a nép szava. A nép akaratát, a nép érzésvilágát szeretném itt érzékeltetni.

T. Nemzetgyűlés! A törvényjavaslat vitájánál egyetmást megjegyeztem magamnak. Eckhardt Sándor képviselőtársam szerint a nemzetgyűlés nem jogosult az államforma megválasztására; szerinte a népet kell megkérdezni. Egyszerűen és röviden akarok erre felelni. Hát ki választotta meg a nemzetgyűlés képviselőit? (Somogyi Miklós [kp]: Nem csendőrök!) Ez a nemzetgyűlés szabad, egyenlő és titkos választójog alapján, demokratikus formák között jött létre. A magyar nép küldött bennünket ide éppen azért, hogy törvényeket alkossunk számára. (Úgy van! Úgy van! a parasztpárt, a szociáldemokrata- és a kommunistapárt oldalán.)

Eckhardt képviselő úr kifogásolta, hogy nem kérdezzük meg a népet ilyen történelmi fontosságú kérdésben. Erre is felelek. A választások idején, illetőleg a választásokat megelőző gyűléseinken egyetlenegyszer sem mulasztottuk el hangsúlyozni a nép előtt, hogy nagyfontosságú kérdésekről lesz szó az új nemzetgyűlésben, döntenünk kell államformánkról. A nép tehát ezt nagyon jól tudta.

De még ezen is túlmegegyek. Ez a törvényjavaslat még meg sem született, ahol csak megfordultam a parasztok között, a falusi lakosság között, mindenütt megkérdeztem a népet: nagyfontosságú dologról lesz szó közeljövőben – hiszen tudtuk, éreztük, hogy ennek jönnie kell –, feleljenek nekem: mit szeretnétek, királyságot-e vagy köztársaságot? Egyetlen esetben sem hallottam a parasztok szájából olyan kijelentést, hogy királyságot akarnak. (Úgy van! Úgy van!) Ellenben egyhangúlag mindnyájan a köztársaság mellett tettek hitet. (Taps a Ház minden oldalán.)

T. Nemzetgyűlés! Engedjék meg nekem, hogy egy másik felszólaló képviselőtársunknak a szavaihoz is szóljak néhány szót. Slachta Margit képviselőtársunk több mint egyórás beszédben szórakoztatott bennünket. (Derűltség és taps a kommunistapárt soraiban.) Engedjék meg azt is, hogy legelőször is őszinte csodálatomnak adjak kifejezést állhatatosságáért, (Kossa István [kp]: Konokságáért!) csökönyös állhatatosságáért, amikor egy egész nemzetgyűléssel szemben, (Közbekiáltás a kommunistapárt oldaláról: Az egész magyar néppel szemben!) annak minden érzésével szemben egy hosszú mesét képes volt itt végigmondani a királyságról. (Marosán György [szd]: De nem volt szép mese!) És ugyanakkor megelégedésemet fejezem ki a nemzetgyűlés minden tagjának, hogy volt türelme végighallgatni ezt a beszédet. (Taps a kommunistapárt és a szociáldemokratapárt oldalán.) A to-

vábbiakban a magyar nép, a magyar parasztság nevében szeretnék válaszolni Slachta Margitnak és a mögötte álló sötétségben rejtőzködőknek. (Élénk taps a kommunistapárt oldalán. – Juhász István [szd] tréfásan: Világosodjék meg az ő orcájuk!)

Képviselőtársam a magyar nép lelkére hivatkozott. Hogy felvilágosítsam, hogy nem ismeri a magyar nép lelkét, elmondok néhány dolgot a magyar parasztság lelki érzéséről. A magyar parasztság történelmi távlatokban méri le a hagyományokat. Nem igaz az, hogy nem hagyománytisztelő a magyar. Igenis tiszteli a hagyományokat, de helyes jogérzékkel, helyes ösztönrel megérzi, melyek azok a hagyományok, amelyek megérdemlik az ő tiszteletét. (Taps.)

Egy rövid kis epizódot mondok el. Még Ferenc József idejében történt, hogy egyszer a császár és király meglátogatta Debrecen városát. A debreceniek kíváncsún tartották megmutatni neki a Hortobágyot és a híres ötösfogaton kivitték a királyt Hortobágyra. Amikor helyet foglalt a kocsin, a kocsis mellé a bakra felülő szárnysegéd, vagy mittudom én mi volt, mindenesetre a magyar nép nyelvén mondhatnám azt, valami bécsi nagykutya volt, (Derűtség a szociáldemokratapárt soraiban.) megkérdezte a nagybajuszú hajdúsági paraszt kocsistól, büszke-e arra, hogy ilyen nagy urat, a császár öfelségét viszi a kocsiján. A kocsis flegmatikusan vállat rándítva, azt felelte: vittem én már ezen a kocsin különb urat is. (Farkas Mihály [kp]: Nagyobb kutyát is!) Meglepetéssel kérdezte a nagy úr a kocsistól, hogy kicsodát. Büszkén felelte erre a hajdúsági öreg kocsis: Kossuth Lajost! (Tetszés és nagy taps a Ház minden oldalán.)

T. Nemzetgyűlés! Ez a rövid kis epizód. Még arról sem vagyok teljesen meggyőződve, hogy helyesen mondtam el. Valamikor régen olvastam. De ez a rövid kis epizód világosan mutatja a magyar parasztság lelkivilágát. (Úgy van! Úgy van! a kommunista- és szociáldemokratapárt oldalán.) A magyar parasztság hagyománytisztelő, de nagyon jól meg tudta választani azt, ki érdemli meg, hogy tiszteljék. Nem a császárt, nem a királyt tisztelte és nem azt értékelte nagyobbra, hanem azt, aki a szabadságáért mártíromságot szenvedett. (Úgy van! Úgy van! Taps a kommunistapárton.) Azt, aki a szabadságáért küzdött, (Úgy van! Úgy van! Taps a Ház minden oldalán.) mert abban a másikban, abban a nagy uralkodóban, a királyban a hóhérát látta a szabadság hőseinek.

Mondok még más valamit is. (Halljuk! Halljuk! A szociáldemokratapárt soraiból) T. Nemzetgyűlés! A mai időkben már nem is annyira, mint még gyermekkoromban, ha bementem az Alföldön bármelyik parasztházba, képet láttam a falon. De milyen képeket? Rákóczi, Kossuth, Petőfi és a 13 aradi vértanú képeit. (Úgy van! Úgy van!) Sehol se találkoztam a király képével! (Nagy taps a kommunistapárton és a szociáldemokratapárton. – Marosán György [szd]: Slachta kevés parasztszobában járt!) Mit bizonyít ez? Azt bizonyítja, hogy a mi népünk nem szerette a királyokat, következésképpen nem szerette a királyságot, mert nagyon jól tudta és tudat alatt is érezte, hogy itt századokon keresztül a királyság miatt kellett véreznie oktalánul és nem jól tudta azt is, hogy a királyság fényében tündöklő és sütkérező nagyuraink, a nagy papság és arisztokratáink az ő jobbágytartói, rabszolgatartói, akik arra használták fel a királyság intézményét, hogy a maguk hatalmát biztosítsák, a népet pedig szolgátságban tartásák. (Úgy van! Úgy van! Taps a kommunistapárton.)

T. Nemzetgyűlés! A magyar nép, a magyar parasztság ma sok bajjal küzd. Hazudnánk, ha azt állítanók, hogy meg van elégedve sorsával. Nincs megelégedve és hazudnánk, ha azt mondanánk, hogy ma a demokráciánk már tiszta demokrácia. Tudjuk nagyon jól, hogy még sok nehézséggel kell megküzdeni. Tudjuk nagyon jól, azt, hogy ma még nagy tisztulási folyamat előtt állunk. A magyar nép, amely irtózatot terheket kénytelen elviselni, szintén tudja ezt. Én járom a falvakat, hallom a panaszokat. Ha megáll az ember akármelyik faluban, azonnal körülfogják a parasztok rengeteg panasszal. Panaszkodnak a jelenre, de tud-

ják azt, hogy mindezért, amit nekik most fizetni kell, ami terhet most viselni kell, nem mi vagyunk felelősek, nem a demokrácia felelős, hanem a múlt bűnös urai (Úgy van! Úgy van! a szociáldemokratapárton. – Egy hang a szociáldemokratapárton: A „testvérek”!)⁶⁰ és hogy a múlt bűneiért kell fizetni. És egyetlen egy parasztembertől sem hallottam azt, hogy visszakívánna a ferencjós-kás békebeli időket, (Úgy van! a szociáldemokratapárton.) hanem igenis azt kívánják, hogy ebből kifelé menjünk, de előre haladjunk.

Mi tehát a teendő? Az, hogy nekünk semmi okunk sincs arra, hogy hátrafelé kacsintsunk, semmi okunk sincs arra, hogy még csak vitázzunk is arról, hogy akarjuk-e a királyság intézményét, amely lejárt a magát négyszáz éven keresztül, fenntartani vagy nem. A magyarság éppen azért küzdött, vérzett, áldozta fiait több szabadságharcon keresztül, hogy szabadulni tudjon alóla. Most, amikor a történelem elhozta számunkra ezt a nagy és fenséges pillanatot, hogy úgy rendezkedhetünk be, ahogyan mi akarunk, ne engedjünk a demokráciából. A demokrácia pedig arra kötelez bennünket, hogy mi igenis a magyar nemzet jövőjéért egy erős, független, szabad, demokratikus köztársaságot építsünk fel. (Lelkes taps a szociáldemokratapárton és a kommunistapárton. – Taps a kisgazdapárt soraiból.)

Most a reakciós és restaurációs gondolat hordozóihoz szeretnék egészen röviden még egypár szót szólni. (Halljuk! Halljuk! A parasztpárton, a szociáldemokratapárton és a kommunistapárton.) A magyar népnek elege van a múltból, a magyar nép újat akar, a magyar nép a maga életét akarja élni és a maga életét a jövőben szabadon akarja irányítani. Legyenek azok a restaurációs gondolattól eltelt emberek bárkik is, akár szentéletű honlányok, (Élénk derűtség a parasztpárt, a szociáldemokratapárt és a kommunistapárt soraiban.) akár főpapi székekben ülő urak, én a nép nevében egy jó tanácsot adok nekik. (Halljuk! Halljuk! A parasztpárton, a szociáldemokratapárton és a kommunistapárton. – Felkiáltások a kisgazdapárton: Csak a maga nevében beszélhet! – Egy hang a szociáldemokratapárton: A nép nevében beszél!) Elsősorban önmaguk felé nézzenek! Próbálják meg önmagukban felszámolni a múltat, ha a mi közösségi életünkben meg akarnak maradni, mert csak így maradhatnak meg, (Élénk helyeslés és taps a parasztpárton, a szociáldemokratapárton és a kommunistapárton.) mert a magyar nép a demokráciából nem enged, a magyar nép a köztársasági államforma mellett hitet tett és azt testével, vérével, minden erejével meg fogja védelmezni. (Úgy van! Úgy van! a parasztpárton, a szociáldemokratapárton és a kommunistapárton.)

T. Nemzetgyűlés! A törvényjavaslatot a Nemzeti Parasztpárt nevében (Felkiáltások a kisgazdapárt soraiban: Így már helyes!) ezennel elfogadom. (Élénk helyeslés és taps.)

Elnök: Szólásra következik?

Futó József (kg) jegyző: Nincs senki feliratkozva.

Elnök: Mivel több felszólaló nincs, a vitát bezárom.

Kérdem a t. Nemzetgyűlést, méltóztatnak-e a törvényjavaslat címét eredeti szövegében elfogadni? (Igen!) Ha igen, akkor azt elfogadottnak jelentem ki.

Nemzetgyűlés Naplója.

Hiteles kiadás.

Athenaeum Irodalmi és Nyomdaipari Részvénytársulat Könyvnyomdája, Budapest, 1946. I. kötet. 248–330. p.

⁶⁰ A nyilas párt, illetve a nyilas mozgalom tagjainak egymás közötti hivatalos megszólítása.

* * *

A bevezető részhez szóló kisgazdapárti képviselők – a részletes vita folytatásaként – tulajdonképpen úgy viselkedtek, mintha a nemzetgyűlés még nem fogadta volna el általánosságban a törvényjavaslatot. Némethy Jenő néhány szövegmódosító kívánságának az elmondása után, főleg azt kifogásolta, hogy a törvényjavaslat nem tartalmazza részletesen az ember természetes és elidegeníthetetlen jogait. Ugyanakkor módosító javaslatából – a kisgazdapárti képviselőtársak nem csekély megrökönyödésére – egyszerűen kifejtette a vallásszabadságot. Azt indítványozta, hogy a bevezetésben „önálló bekezdésben” a következők is szerepeljenek: „A nemzetgyűlés az állampolgárok természetes és elidegeníthetetlen fentebb felsorolt jogait külön törvényben is biztosítani fogja”. Némethy Jenő felszólalásának a befejezésekor maga is elismerte, hogy javaslatai mindössze „jogász kívánta változtatások”, „más jogi csoportosítás”-ok, hiszen azok lényegében már a törvényjavaslat eredeti szövegében is benne foglaltattak. Drózdly Győző felszólalásának az elején mindenekelőtt Slachta Margit képviselő igyekezett megnyugtatni a „felszólalásával kapcsolatban feltornyosult viharokat” illetően. Majd éles támadást intézett a pártok uralma, pontosabban bizonyos pártok ellen, amelyek szerinte kisajátítják az állami főhatalom jogkörét Magyarországon. Bíráltta a demokratikus rendőrség működését, a sajtószabadság maradéktalan érvényesülésének az akadályozását és indítványozta, hogy az egyesülési és gyülekezési jogról szóló részbe iktassák be a pártszervezési jogot is. Az ülés elnökének ama figyelmeztetésére pedig, hogy a részletes vitában a házszabályok szerint már nem lehet indítványokat előterjeszteni, azt válaszolta, hogy „mindezek után – mivel a demokrácia hatásosabb védelméről szóló törvényjavaslatot megígérték – azt a reményemet fejezem ki, hogy ebben a törvényjavaslatban majd valóban alkalmunk és módunk lesz lefektetni mindazokat az elgondolásokat, mindazokat az utakat, amelyek bennünket az igazi, tiszta demokráciához vezetnek”. Gróh József viszont annak a kihagyását igényelte a bevezető részből, hogy „Négyszázestendős harc, az ónodi gyűlés, az 1849-es debreceni határozat, két forradalom kísérlete és az ezt követő elnyomatás után a magyar nép újra szabadon határozhat államformájáról”. S ezt azzal indokolta, hogy a történelmet a maga egészében kell vállalni, hiszen mindaz amit átélünk, a magyarság elhatározásának az eredménye volt. „Ne ítéljük tehát – fejezte be felszólalását Gróh –, hogy ne ítéltsünk. Ezért én ennek a mondatnak kihagyását vagy a benne foglalt egy-két szónak olyan átalakítását kérem az előadó képviselő úrtól, amely mellett nemzeti múltunknak ez a megpecsételése nem fog belekerülni ebbe a mondatba”.

A három kisgazdapárti képviselő felszólalására a szociáldemokrata Faragó László és Révai József válaszoltak. Faragó mindenekelőtt azt igyekezett világossá tenni, hogy történelmi múltunk mely eredményeit és vonatkozásait lehet és kell vállalni, illetőleg melyektől szükséges feltétlenül a népi demokratikus Magyarországnak határozottan és félreérthetetlenül elhatárolnia magát. „Méltóztassék tudomásul venni – és ezt akár deklarációnak is tekinteni –, hogy soha és semmiféle formában ez az én pártom hozzájárulni ahhoz nem fog – állapította meg Faragó –, hogy az októberi forradalom tisztasága és tisztsége, eszményei és ideáljai elsikkadjanak és elkallódjanak.” Révai József többek között arra mutatott rá felszólalásában, hogy a modern demokrácia elképzelhetetlen párendszer nélkül, s elég furcsa dolog, hogy a koalíció legnagyobb pártjának egyik parlamenti képviselője izgasson az ellen. Emellett újólághat alá húzta Révai az emberi jogokról szólva azt is, hogy a magyar köztársaság valóban nem óhajt jogokat adni a demokrácia, a köztársaság ellenségeinek, a fasisztáknak. „Azt hiszem nem felesleges emlékeztetni arra – hangsúlyozta Révai –, hogy ez a törvényjavaslat és annak bevezetése, amely deklarálja az emberi jogokat, a mi vélemény-

nyünk szerint úgy értelmezendő, hogy az emberi jogok megvalósításánál példát kell venni Lincoln Ábrahámról, aki a rabszolgatartók ellen kardot rántott és elnyomta őket. És példát kell venni Petőfi Sándorról, aki szintén nem utolsó sorban híve volt az emberi jogoknak, de hóhért követelt az emberi jogok, a demokrácia ellenségei ellen, a Latourok és a Lambergek nyakára kötelet kívánt és nem kívánta őket részesíteni az emberi jogokban.”

Sulyok Dezső előadó sajnálatát fejezte ki, hogy pártja részéről a három felszólalás elhangzott, mert csak arra volt alkalmas, hogy „bizonyos szenvedélyeket korbácsoljon fel”, holott a koalíciós pártoknak a kölcsönös engedményeken alapuló együttműködése az egyetlen járható út a magyar demokrácia szempontjából. Sulyok – Révaival egyetértésben – világosan leszögezte azt is, hogy ő sem hajlandó demokratikus védelemben részesíteni a demokrácia ellenségeit. „Egyébként a benyújtott módosító indítványokat – mondta Sulyok – a magam részéről nem tudom elfogadni ...” Mindössze kisebb stiláris módosítást javasolt, különös tekintettel a szövegben előforduló germanizmus megszüntetésére.

A nemzetgyűlés Sulyok Dezső módosítását a magáévá tette. Ugyancsak egyhangúan fogadta el a törvényjavaslat 1–12. §-ait. Révai József a 13. § (1) bekezdése eredeti szövege helyett a következőket javasolta: „A végrehajtó hatalmas a nemzetgyűlésnek felelős minisztérium gyakorolja”. Az előadó elvileg egyetértett ugyan Révai módosító javaslatával, mivel azonban már a bizottságban is vita folyt arról és a többség az eredeti szöveg mellett foglalt állást, a most újból elhangzott módosítás elutasítását kérte. A nemzetgyűlés többségi szavazattal a törvényjavaslat eredeti szövegét fogadta el. Ezután Sulyok Dezső előadó a 14. § (1) bekezdésének szövegébe felvenni kérte a „fizetési osztályra való tekintet nélkül az összes ítélőbírákat” – kifejezést, amely valamilyen tévedés folytán maradt ki belőle, valamint összevonni javasolta a 19. és a 20. §-okat. Ezek a megszavazása után az elnök a Magyarország államformájáról szóló törvényt, mint az 1946. I. tc-et „kihirdetettnek” jelentette ki.

Nemzetgyűlés Naplója.

Hiteles kiadás.

Athenaeum Irodalmi és Nyomdaipari Részvénytársulat Könyvnyomdája, Budapest, 1946. I. kötet. 330–346. p.